

„Áldjad, lelkem, az Urat!”

LÁSZLÓ VIRGIL

Másféle hete a még tavaszi napfényben is szikrázóan hófödte Kárpát-csúcsok tövében, a Brassó melletti Hosszúfaluban álltam egy felravatalozott koporsó mellett. Menyasszonyom nagyapája, a nemrég még rám mosolygó Pista bácsi immár *élettele*n testét közvetlen közléről szemlélve az *élet* nagy kérdései újra és újra feltolultak lelkemben, méghozzá egészen közvetlenül és elemi erővel. *Élet és halál, mulandóság és öröklét* ott és akkor nem a teológiai és filozófiai eszmefuttatások elvont tárgyaként jelent meg. Sokkal inkább egzisztenciális fajsúllyal, saját sorsom aktuális és akut problémájaként. Ugyanis Sára néni, a gyászoló özvegy fájdalmát látva mélységekig hatolóan átéreztem, hogy a halottas ágynál az együtt töltött hosszú-hosszú évtizedek is pillanatokká zsugorodnak. A múlt kincsei pedig nem őrizhetők meg, csak legfeljebb árnyképeként az emlékezet egyre fakulóbb és végül szintén pusztulásra ítélt, virtuális gyöngyházzselencéjében. A földi mulandósággal szembeni tehetetlenség testet-lelket átjáró érzése és az isteni örökkévalóság iránti sóvárgás töltött el.

Az igehirdetésben az evangélikus pap a hálaadás szavait mondta a halottas ház udvarán összegyűlt kétszáz fős gyászoló gyülekezetnek. Elmondta, hogy mennyi mindenért áldhatta Pista bácsi az Urat küzdelmes, nehéz, de mégis szép 84 életéve során, és mennyi mindenért adhatunk hálát Istennek mi, hátramaradtok. Szokatlan módon még a román pápa is eljött, és a magyar lelkész oldalán állva ő is hangot adott legmélyebb tiszteletének és megbecsülésének, megerősítve mindazt, amit az utóbbi elmondott. Ott a történelem tépázta és etnikai feszültségektől terhes erdélyi végeken magyar és román, evangélikus és ortodox közösen, egymást testvérnek nevezve (!) adott hálát a Teremtőnek. Félretéve kölcsönös bizalmatlanságot és negatív sztereotípiákat, együtt fohászokdta Istenhez szomorú, ámde hálátelt szívvel, mert elevenen élt bennük mindaz a sok áldás és jótevény, amelyben Pista bácsin keresztül, de valójában onnan fentről, együtt élő közösségként részesültek.

Mert az Isten cselekedeteire való emlékezésnek és hálaadásnak gyógyító, megtartó, megújító és közösségformáló ereje van. Ennek ékes hitvallása a zsidóság széder esti liturgiája, az Egyiptomból valós szabadulás felidézésével, de ilyen a keresztény úrvacsorában az anamnézis is. Hiszen a múltat élő módon jelenvalóvá tevő megemlékezés képes áttörni az idő korlátjait.

Isten tökéletes tette Jézus Krisztusban lett nyilvánvalóvá. Isten emberré létele és a halál erejének megtörése az ő felénk irányuló legfőbb jótevény. Jézus Krisztus életünkben reménységünk alapja, holtunkban vigasztalásunk és végezetül az örökkévalóságba vezető nyitott kapunk. Ha mindennek nagyságát, mélységét és fenségét felfogjuk, akkor nincs az az élethelyzet, amikor ne kiálthatnánk a zsoltárossal: „*Áldjad, lelkem, az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled.*” Sőt! Éppen Isten szabadításának ez a soha nem felejtése az, ami megőrizhet minket és lelkünk békéjét, és ami felindíthat minket az Isten iránti tiszta szeretetre. Ennek és a krisztusi lelkület ismeretének fényében érthető meg *Simone Weil* tanítása: „Az Isten iránti szeretet akkor tiszta, ha az öröm és a szenvedés egyenlő hálára indít.”

Pista bácsi az utóbbi hetekben sokat szenvedett. Az utolsó két-három napban nem nagyon volt eszméleténél. A végző hajnalon egyik fáradtságtól és szomorúságtól elcsigázott leánya elimádkozta ágyánál az Úrtól tanult imádságot, majd olvasni kezdte: „Tudom, hogy az én Megváltóm él...” Ezen a ponton Pista bácsi szeme váratlanul kinyílt, az értelem fényével a tekintetében lányaira nézett, majd átadta lelkét Teremtő Urának... A való élet drámaisága néha tökéletesebb a legprecízebben megkomponált irodalmi alkotásoknál is.

Végezetül a már megidézett ökumené szellemében vésük jól szívünkbe református testvéreink Heidelbergi kátejának legelső kérdés-feleletét:

Kérdés: Mi néked életedben és halálodban egyetlen vigasztalásod?

Felelet: Az, hogy testestől-lelkestől, mind életemben, mind halálomban, nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómnak, Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok, aki az ő drága vérével minden bűnömért tökéletesen eleget tett, s engem az ördögnek minden hatalmából megszabadított, és úgy megőriz, hogy mennyei Atyámnak akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le fejemről, sőt inkább minden az én üdvösségemre kell, hogy szolgáljon. Ezért Szentlelke által is engem az örök élet felől biztosít, és szív szerint készszé és hajlandóvá tesz arra, hogy ezentúl önéki éljek.

Ehhez nincs mit hozzátenni. Legfeljebb válaszként ennyit: „*Áldjad, lelkem, az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled!*”

Iskolai lelkigondozás és hitoktatás

ROBERT SCHELANDER

Előzetes megjegyzés a saját kiindulópontomhoz¹

Néhány éve látom el az osztrák lelkészképzésben az úgynevezett portfóliókkal kapcsolatos ügyek kezelését. A lelkészjelölteknek az első évben feladatuk, hogy az iskolában és a hittanórán szerzett tapasztalataikat dokumentálják és reflexióval lássák el. Az egyik terület, amelynek különös figyelmet kell szentelniük, a tanácsadás és konfliktuskezelés az iskolában. A tanároknak nemcsak az óráikat kell előkészíteniük és levezetniük, de ezen túl is nagyon sok feladat merül fel a diákok és más, az iskola közegében jelentkező kihívások kapcsán (iskolafejlesztés). A feladat – mint kompetenciakövetelmény – így hangzik: legyen képes mindenki a konfliktuskezelésre, valamint az ilyen helyzetben és a tanóra során felmerülő problémákkal kapcsolatos tanácsadásra.² A lelkészjelöltek egy része bámulatos helyzetekről

¹ A cikk első részében a szerző egy korábbi előadást használt fel, amelyet 2008 tavaszán tartott az összes osztrák valláspedagógus számára rendezett konferencián, amelynek témája az iskolai lelkigondozás volt. (Vö. Schelander, Robert: Diskussionen und Entwicklungen in der Schulseelsorge. In: *SCHR Heft 3/4*, 2008.) Továbbá a hetedik pontban hivatkozik egy protestáns valláspedagógusok között elvégzett felmérésre. Vö. Schelander, Robert: Schulseelsorge in der Diaspora. In: *Schulseelsorge. Ein Handbuch von Michael Wermke und Ralf Koerrenz*. Göttingen, 2008. 282–286. o.

² A portfólió feladatmeghatározása így hangzik: „4. Tudjanak tanácsot adni konfliktushelyzetben vagy más, tanításra vonatkozó kérdésekben.” Munkájuk során újra meg újra nehéz helyzetekkel találják szemben magukat. Fegyvelmezési nehézségekkel az osztályban, szaladgálással a szünetben, tárgyak rongálásával (...), de ugyanígy feladatot jelenthet a diákok személyes problémáival – pl. tanulási nehézségek – való megbirkózás. Önöknek ebben részt kell vállalni, tájékozódni a jogi kérdésekben, kitalálni, mi a teendő, odafigyelni, tanácsot adni (...) Egy ilyen tanácsadó beszélgetés jegyzőkönyvének kell bekerülnie a portfólióba, az eset ismertetésével és reflexióval.

Ebben önöknek be kell mutatniuk, hogy megismerkedtek pedagógi-

számolt be az első év után. Arról, ahogyan a diákok reflektáltak a „másik”, lelkési szerepkörükre, amely a tanári mellett áll, vagy ahogy a diákok felismerték bennük azt a személyt, aki – belülről ismerve az iskolát, de bizonyos mértékben kívülről látva – megfelelő partnernek bizonyul az iskolában felmerülő problémák megbeszélésére.

A lelkészjelöltek beszámoltak arról, hogyan konfrontálódtak egy-egy konfliktussal úgy, hogy végül ők maguk is részesévé váltak. Mit szabad és kell mondanom? Hogyan reagálok megfelelő módon? Mennyire kell komolyan venni egyes kijelentéseket a feszültség eltűlése nélkül; milyen megoldási javaslatokat lehet tenni a probléma elna-gyolása nélkül?

Az egyik lelkészjelölt hölgy egy katolikus fiúról ír, aki az iskolán kívül, délután a parkban megkérdezte tőle, tett-e titoktartási fogadalmat. Majd bejelenti: „Holnap a tízórai szünetben vér fog folyni.” Ez a fiú nyilvánvalóan az évn-yitő istentiszteleten vette észre másikat, lelkész női szerepét. Ezért szólítja meg, és ezért mesél neki az osztályában átélt erőszakról, arról, hogy az erősebbek rendszeresen verik a gyengébbeket... Tanárnője a portfólióban részletesen dokumentálja a saját vívódásait (hallgatási kötelezettség, a bejelentés kötelessége), és reflektál az általa választott eljárásra.

Egy másik jelölt a lelkigondozás témakörén belül írja gyakorlati dolgozatát. A lelkigondozást a holisztikus szemlélet nézőpontjából tárgyalja. Beszél a testi lét és a lelkigondozás kapcsolatáról, nagyon is aktuális témát meg-

ai, jogi és emberi konfliktushelyzetekkel, valamint tudják, honnan kell tanácsot és segítséget kérni, diákjaikkal megfelelő kapcsolatot tudtak kiépíteni, tapasztalatot szereztek az iskola rendjének és fegyelmének kérdéskörében, megfelelő párbeszéd-készségről tettek tanúbizonyságot, és jártasak a kritika és a konfliktusok kezelésében.

(Aufgaben für das Portfolio der Lehrvikarinnen und Lehrvikare im Fach Evangelische Religion, 2008 szeptemberi állapot)

pendítve. Megszokássá vált, hogy a kimondott szót, a beszédet és hallgatást tekintsük a lelkigondozás klasszikus vagy legalábbis domináns, de sok esetben akár egyetlen eszközzé. A „közel lépő lelkész”³ egyértelművé teszi, hogy a lelkigondozás túlmutat a szavakon. A lelkigondozói szituációba való megérkezéshez szükséges a látás, de az érzés és a tapintás is. Egy ilyen találkozás dokumentációjaként írja le beszélgetését egyik diákjával. Beszélgetés közben elhagyják az iskola területét, és a társalgást a parkban folytatják. Az a tapasztalat, hogy az iskolai lelkigondozásra sokszor ilyesféle határterületen kerül sor, az iskolai és nem iskolai tér határán. A hittantanárok nem rendelkeznek egyértelműen az egyik vagy a másik világhoz. És ezt a diákok nagyon jól észreveszik.

Utolsó példám szintén egy tanári képezítő dolgozatról kölcsönzöm. Ez az, amit mindenkinek abszolválnia kell, és lehetőség szerint mindenki megüszni igyekszik. „Az iskolai lelkigondozás modelljei a diaszpórában” – hangzik az egyik előre megadott dolgozattal. A jelentkező ezt választotta, és szeretné a gyakorlat szempontjából megközelíteni. Nem kíván elméleti modellel bajlódni, inkább az iskolai lelkigondozás gyakorlati modelljeivel és formáival szeretne találkozni, és azt szeretné vizsgálni, mennyire használhatóak ezek az ő felső-ausztriai gyülekezetében, amely diaszpórahelyzetben van. Feltűnő módon a blokkosított formák tetszenek neki igazán, mint pl. a vallási tanítási hét vagy az orientációs napok, amelyeket párhuzamba állít a részben szintén blokkosított hittanórákkal (közös hittanos hétté). Miben különbözik ebben a modellben a hittanítás az iskolai lelkigondozástól? Megengedhető, vagy egyenesen elvárható, hogy fedjék egymást?⁴

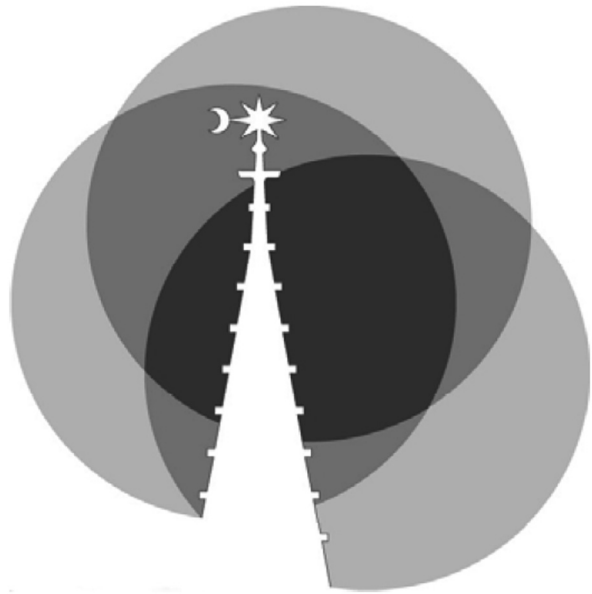
Most már látható az a perspektíva, ahonnan az iskolai lelkigondozást szemlélem: számomra mások iskolai tapasztalatai és azok reflexiója jelentik a tapasztalatot.

Mi az iskolai lelkigondozás?

Nem egyszerű feladat egy átfogó, ugyanakkor az iskolai lelkigondozói vagy lelkészi gyakorlat minden változatos formáját, valamint a diákokat (és más csoportokat is) fgyelembe vevő definíció kidolgozása.

Bepillantást nyerhetünk a témába egy iskolai lelkigondozást⁵ reklámozó katolikus szórólap kapcsán.

Lelkigondozás a Freiburgi Érsekségben

Keresztény hozzájárulás az emberek közti megértő együttéléshez és a vallási orientációhoz az iskolai életben belül.

Az iskolai lelki vezetés célja...

- az egyház embereket emberek segítségével megszólító szolgálata az iskolai életben belül;
- keresztény elköteleződés humánus iskolákért;
- lehetőséget nyújtani a keresztény hit megtapasztalására az iskola terén belül;
- képzési és szabadidős lehetőségek biztosítása az iskolában;
- az iskolafejlesztéshez való hozzájárulás a 2004-es oktatási terv értelmében;
- nem a katolikus hittan helyettesítése.

Az iskolai lelki vezetés feladatának tartja...

- az iskola élő kultúrájához való hozzájárulást;
- a vallási élmény és tapasztalat tereinek megnyitását és elmélyítését;
- a diákok személyiségfejlődésében való segítségnyújtást;
- a szociális elköteleződés erősítését az iskolában;
- emberek vezetését személyes kérdésekben;
- a saját vallási identitás erősítését;
- érzékennyé tenni az iskolát az igazságosság, a megbékélés, a béke és a teremtés megőrzésének kérdéseire;
- az ökumenére való nyitottságot;
- a más vallások és kultúrák iránti megértés ébresztését;
- a sokoldalú hozzájárulást az iskola fejlesztéséhez;
- és még sok minden mást.

A szórólapból az iskolai lelkigondozás következő fontos ismertetőjegyeit olvashatjuk ki:

³ Aschleiner, Christiane: *Seelsorge ist mehr als nur Worte. Aspekte der Ganzheitlichkeit am Beispiel von Seelsorge in Krisen. Praisarbeit im Rahmen des examen pro misiterio*. Wiener Neustadt, 2008.

⁴ Vö. 4. pont: Iskolai lelkigondozás és hittanítás.

⁵ Forrás: <http://www.ordinariat-freiburg.de/download/schule-schul-pastoral-flyer2005.pdf>

1. Az iskolai lelkipozítás *minden emberre* vonatkozik, aki az iskolával valamilyen kapcsolatban áll. Alapvetően az a cél, hogy minden ember és csoport „lelkipozítóként” fordulhasson a másikhoz.

2. Az iskola mint az élet tere: az iskolai lelkipozítás az iskola egészéhez kapcsolódik, nemcsak egyes tantárgyakhoz vagy rendezvényekhez. Ezért fontos számára az iskola fejlesztésének kérdése is.

Az iskolai lelki vezetés megszólít...

minden, az iskola terében megforduló embert:

- diákokat;
- tanárokat;
- szülőket;
- az iskola összes munkatársát és alkalmazottját.

Az iskolai lelki vezetés örömmel várja mindazokat...

akik szívesen vennének részt abban a munkában, amelynek során az iskola a diákok és a tanárok életének egyre bővülő terévé válhat:

- (hit)oktatókat;
- diákokat és szülőket;
- az iskola alkalmazottait;
- gyülekezeteket, lelkipozítással foglalkozó szervezeteket és az egyházi ifjúságban tevékenykedő önkénteseket, valamint ezek főállású munkatársait.

Amit az iskolai lelki vezetés nyújt:

- orientációs napok;
- a vitakultúra megtanulása;
- konfliktuskezelő szemináriumok osztályok részére
- osztálynapok;
- az egyházi év liturgikus ünnepeinek megtartása;
- istentiszteletek különböző korosztályoknak;
- békeima – „Békefény akció”;
- délelőtti műszak;
- „Egy világ”-projektek;
- „Egy világ”-testvérkapcsolatok;
- szociális projektek (pl. compassio, J. B. Metz);
- élménypedagógiai projektek (az egyházi ifjúsági munkával együttműködve);
- diákkávézó;
- felolvasó-, játék- és filmestek;
- egyénre szabott segítségnyújtás és tanácsadás;
- szakemberek felkérése egyéni problémák esetén;
- gyerekbiblia napok a plébániával közös szervezésben;
- kolostori napok diákoknak és tanároknak;
- utazás Taizébe;
- csendszoba létrehozása az iskolában;
- labirintus az iskolaudvaron;
- mentorprogram a munka világába belépő diákok számára;
- spirituális lehetőségek tanárok számára;

- tematikus estek, előadások és beszélgetőkörök szülők számára.

3. Az iskolai lelkipozítás legalább három célra irányul:

a) emberek segítése problémák megoldásában vagy konfliktushelyzetekben, valamint

b) a vallási tapasztalat és élmény terének kialakítása mindazok számára, akik az iskolához kötődnek. És ebből kiindulva (valamint e funkciók ellátása érdekében) hozzájárul

c) az iskola kultúrájának és magának az iskolának a fejlesztéséhez.

A '90-es évek elején *Gabriele Rüttiger*⁶ adott körképet az iskolai lelkipozítás katolikus egyházbeli helyzetéről. Az iskolai lelkipozítás tág fogalma szerinte már az első pillanattól fogva egy pszichológiai behatárolás elkerülésére törekszik. „Az iskolai lelkipozítás célja az emberek szolgálata a diakóniával való élés lehetősége révén, Jézus Krisztus evangéliumának értelmezésén keresztül az élet értelmezésének segítése által és a liturgiában az élet ünnepe révén.”⁷ A könyv egyik fejezetének címe jól tükrözi álláspontjának lényegét, de problémás kérdéseit is: „Iskola az egyház hatáskörében”. Az általános társadalmi fejlődésnek, a felvilágosodásnak és a demokratikus állam, valamint a pedagógia fejlődésének köszönhetően az egyház elvesztette az iskolákra gyakorolt mértékadó hatását. Az állam átvette a felelősséget az iskolai képzés ügyében. „Az egyház talajt veszített az iskolában”, írja egy másik helyen Rüttiger. Ez vezetett a korábban közös feladatok kettészakadásához. Nevelés és lelkipozítás kettévált – panasolja. Amit eddig a katolikus tanár végzett el egy személyben, ettől kezdve két személynek, illetve intézménynek kell ellátnia:⁸ a tanárnak és a lelkipozítónak. A múlt kódébe vész „az a magától értetődő helyzet, hogy a népiskolai tanító a plébánián lakott”.⁹ Az iskolai lelkipozítás Rüttigernél egyértelműen összefonódik az elmúlt idők felekezeti iskoláival, illetve az egyház és az iskola egymáshoz való közelségével, személyi és tartalmi tekintetben egyaránt. Ezért az lelkipozításnak ma újra meg kell kísérelnie teret nyújtani az iskolában „a hitnek és a vallási életnek”. Ezen gondolatmenetében a würzburgi zsinatra (1978) hivatkozik, amely az iskolai lelkipozítást olyan gyűjtőfogalomként kezelte, amelyben bennefoglaltott az egyháznak az iskolában nyújtott összes szolgálata és lehetősége, annak érdekében, hogy „újra legyen kapcsolópont az iskola és a plébánia

⁶ Rüttiger, Gabriele: *Schulpastoral*. München, 1992. Gabriele Rüttiger Würzburgban volt pasztorálreferens és iskolai lelkipozító.

⁷ Uo. 7. o.

⁸ Uo. 15. o.

⁹ Uo.

közt, s hogy ezáltal jobban betöltse a keresztény hithez és egyházi gyakorlathoz való elvezetésre irányuló feladatát”.¹⁰

A '80-as évek elején fejlődött ki az iskolai lelkigondozás egy új modellje. A célszemélyek köre kitágult: innentől a tanárokat, a személyzetet és a szülőket is érintette. A segítségnyújtás lehetősége ettől kezdve az embernek „mint egésznek” szólt, és végül a lelkigondozás alanya is tágabb lett: „mindenki” részt vesz a feladatban. Részben főállású munkatársak kerültek így az iskolákba. Ezek a kezdeményezések gyakran indultak ki rendi iskolákból. Ezen sokoldalú cél azután bekerült a Német Rendfőnökök Konferenciájának 1989-es alapító okiratába. Az iskolai lelkigondozást ebben a rendi iskolák és általában az iskolák számára elsőrangú és kívánatos célként jelölik meg, amely az egyház alapfeladatai közé tartozik. Mindenki, aki valamilyen módon az iskolához kötődik, az iskolai lelkigondozás alnyává válik. Emellett alapkövetelmény az is, hogy az iskola fenntartója alkalmazzon és fizessen erre szakosodott lelkigondozókat.

Újabb változást hoznak a '90-es évek. *Gundo Lames*¹¹ az iskolai lelkigondozást társadalmi rendszerként írja le. Az iskolai lelkigondozás ettől fogva új összefüggéseket mutat egyház és iskola közt.¹² Ezzel hidalja át azokat a problémás aspektusokat, amelyekkel Rüttiger alapvető tanulmányában találkozunk. Az egyháznak ezzel új szerepet oszt: „az iskola anyjából és őrzőjéből” az „iskola formálójává” válik.¹³

Hogyan néz ki jelenleg a protestáns iskolai lelkigondozás helyzete? Először is vessünk egy pillantást Németországra.¹⁴ Egy 2006-os kérdőív a következő képet mutatja:

¹⁰ Uo. 17. o.

¹¹ Lames, Gundo: *Schulseelsorge als soziales System. Ein Beitrag zu ihrer praktisch-theologischen Grundlegung*. Stuttgart–Berlin–Köln, 2000. /Praktische Theologie heute 49./ Uő: Schulpastoral als soziales System. *LebSel*, 54 (2003). 134–138. o.

¹² Lames 2000, 13. o.

¹³ Uo. 14. o. Lames három tézist fogalmaz meg:

1. Az iskolai lelkigondozást az egyház második lehetőségnek tekintik arra, hogy bebiztosítsa az iskolában a helyét.

2. Az iskolai lelkigondozás nem az egyház exportja egy másik kontextusba, hanem egy új lehetőséget próbál teremteni.

3. Melyik módszer kötelező érvényű az iskolai lelkigondozás számára? Itt mindenekelőtt a valláspedagógiai tünik fontosnak, mégpedig az, amely a diakóniai és műsztagógiai megközelítések feszültségében áll. „A szisztematikus iskolai lelkigondozás ennek megfelelően mint »egyház az iskolában« jelenik meg, mint a »másokért élő egyház« egy lehetséges megvalósulási formája. Így vagy diakóniai, vagy műsztagógiai a kommunikációja.” Lames 2000, 318. o.

¹⁴ Vö. Dam, Harmjan – Spenn, Matthias: *Schulseelsorge in Deutschland – eine Situationsbeschreibung*. In: *Evangelische Seelsorge. Hintergründe, Erfahrungen, Konzeptionen*. Hrsg. Dam, Harmjan – Spenn, Matthias. Münster, 2007. 11–20. o. „A helyzetről alkotott tágabb perspektíva elérése érdekében 2006-ban a tartományi egyház szervezetének különböző szintjein alkalmazásban álló embereket kérdeztek helyzetükről és arról, hogy mi a véleményük a fejlődés lehetőségeiről.” Uo. 11. o.

– Iskolai lelkigondozás mindenhol zajlik, de legfőképp mégis hittantanárok végzik, akik ezt a tevékenységet önkéntesként, egyéb munkájuk mellett végzik.¹⁵

– E tevékenységet nem mindig ismerik el és nevezik meg saját nevén.

– Nagyon ritkán van jogilag is megalapozva és az iskolai életébe valóban beágyazva.

– A legutóbbi időben változások mutatkoznak. Az iskolai lelkigondozás tevékenységi köre felértékelődik, előbukkan az árnyékmunka szürke területéről.

Az intézményesült iskolai lelkigondozásra akad néhány példa Kurhessen-Waldeck, Hessen-Nassau és Rajna-vidék evangélikus egyházaiban. Az állam az iskolai lelkigondozáson keresztül részben átvállalja a költségeket. Néhány iskolalelkésznek (lelkészek, akik az iskolában többek közt tanárként is dolgoznak) egyházilag finanszírozott szerződéses állása van. Rajna-vidék területén, ahol az utóbbi időben nagyon aktívan dolgoztak az iskolai lelkigondozás fejlesztésén, néhány éve létezik iskolai lelkigondozói képzés. Ezzel szemben sok tartományi egyházban nem létezik az iskolai lelkigondozó mint intézmény. Ezekre a területeken a hittantanárok vállalják magukra ezt a feladatot, amely hozzátartozik (lelkigondozói dimenziókat is magában foglaló) általános pedagógiai felelősségükhöz.

Feltűnő, hogy iskolai lelkigondozásra főként gimnáziumokban vagy szakképző iskolákban kerül sor, s ennek megfelelően a Haupt- vagy Realschulékban csak ritkábban.¹⁶ Ugyanakkor éppen ez utóbbi intézményekben valószínűsíthető nagyobb igény. Az eltérő foglalkoztatási lehetőségek állhatnak az egyenlőtlen eloszlás hátterében. Az iskolai lelkigondozást általában az iskolai valláspedagógia kezdeményezi. Ritkábban találunk az iskolaközeli ifjúsági munkából kiinduló kezdeményezéseket, és szinte soha nem találunk kifejezetten a lelkigondozás területéről kiindulókat.

A felmérés megmutatta, hogy az iskolai lelkigondozást kettős céllal végzik: egyrészt cél a segítségnyújtás és tanácsadás a diákok (és tanárok, az iskola egésze) számára, másrészt pedig a vallási élmény felkínálása. Az iskolai

¹⁵ „A legtöbb tartományi egyházban külön megbízás nélkül, az adott lelkészek és hittantanárok elkötelezettségén alapulva jön létre az iskolai lelkigondozás.” Dam–Spenn 2007, 12. o.

¹⁶ A német iskolarendszerben a diákoknak az általános iskola első négy évének elvégzése után több választási lehetősége van: vagy gimnáziumba mennek, ami megfelel a magyar gimnáziumnak, és szintén 12 osztályos; vagy a magyar szakközépiskolához hasonlítható ún. reáliskolába járnak 10. osztályos korukig; vagy pedig a magyar általános iskolához hasonlítható ún. Hauptschuléba, amely 9 osztályos. Amennyiben gimnáziumba jártak, akkor érettségi után vagy egyetemre, illetve a magyar főiskolának megfelelő főiskolára vagy szakfőiskolára mehetnek. A reáliskolában tanulók szakgimnáziumba vagy szakfelsőiskolába mehetnek tovább. Ha valaki Hauptschuléba járt, akkor onnan egy úgynevezett tanuló- és állásiskolába (szakmunkásképző) mehet. Aki pedig szakgimnáziumot végzett, szakfőiskolán tanulhat tovább. (A ford.)

lelkigondozás feladatát gyakran vallási-etikai életkísérés-ként¹⁷ jelölik meg. Négy fő tevékenységet tudunk megkülönböztetni a kérdőívre adott válaszok alapján:¹⁸

1. Segítségnyújtás és tanácsadás diákoknak, tanároknak és szülőknek.
2. Képzési és szabadidős tevékenységek felkínálása.
3. Az iskola életének alakítása – különös tekintettel az ünnepekre, ünnepélyekre.
4. Együttműködés az egyházi és társadalmi környezettel és projektek kidolgozása.

Érdekes az a négy terület, amelyet a jövőre nézve fontosnak tartanak:

1. Nem szabad, hogy a növekvő intézményesülés háttérbe szorítsa a nehéz helyzetekben való egyéni tanácsadást és segítségnyújtást. Változatlanul fontos szerepet kell játszania az iskolai lelkigondozásban.
2. Több figyelmet kell fordítani az iskolákban a vallási és kulturális sokszínűsége. Itt az iskolai lelkigondozásnak is fontos feladata, hogy hozzájáruljon a találkozáshoz, a párbeszédhez és a megértéshez.
3. Az iskoláknak kötelessége saját pedagógiai profil kialakítása és az iskolafejlesztésben való aktív közreműködés. Itt még kihasználatlan lehetőségek rejlenek.
4. Az iskolai lelkigondozás nem magányos farkasoknak való feladat. Kapcsolatrendszerre és koordinációra van szükség hozzá. Nagyon fontos itt az ökumenikus együttműködés.¹⁹

Ebből kiindulva szükségét érzem annak, hogy néhány alapvető fogalmat tisztázzunk. Mi az iskolai lelkigondozás feladata? Hogyan lehet közvetíteni az iskolai képzés feladata és a lelkigondozás feladata közt a diákok, a tanárok és általában az iskola szintjén? Milyen viszonyban áll a lelkigondozás feladata egyik oldalon a valláspedagógiával, másik oldalon pedig a gyülekezetpedagógiával (mindelelőtt az ifjúsági munkával)? Hogyan lehet meghatározni a lelkigondozás kapcsolódását az iskola más pszichológiai és szociális tanácsadó lehetőségeihez képest?

Egyház és iskola

Az iskolai lelkigondozást annak az emancipációs folyamatnak a kontextusán belül kell látnunk, amelyben az állami iskolarendszer levált egyházi gyökereiről. Ezen a kon-

textuson belül sokszor értelmezték és értelmezik úgy a hittantanítást, mint az egyház (vagy a vallás) utolsó mentevárát az iskolában. Nem véletlen tehát, hogy a tanári munkaközösségek vagy az iskola vezetősége sokszor érzékenyen reagál arra, ha az egyház beleszól az iskolai térbe a hittanórán kívül. Ha jól látom, az egyházak részéről az utóbbi években kialakult egy új pedagógiai öntudat. Ez kifejezésre jut egyfajta lelki odafigyelésben, amelyben a felekezeti iskolák témája előkerül, valamint a saját didaktikai hagyomány és potenciál – például diakóniai és ökumenikus tanulás – (újra)felfedezésében.

A Didactán – a német nyelvterület legnagyobb oktatási vásárán (www.didacta.de) – megtalálható vallási-egyházi lehetőségek nagy népszerűségnek örvendenek. Néhányan egyenesen úgy vélik, egyértelmű politikai jelei vannak annak, hogy a nyilvános oktatási intézményekben felértékelődik az egyházak szerepe.²⁰ Természetesen nem szabad elsiklani a tény felett, hogy ez az egyházi elköteleződés, amelyet az evangélikus egyházban az oktatásban való részvétel felelősségének neveznek, csak pluralisztikus keretek közt jöhet létre. Elmúltak azok az idők, amikor az egyház egyedül volt felelős a vallási-etikai-filozófiai képzésért vagy az iskolapedagógiai kérdésekért. Az egyháztól és a teológiától elvárják a más nézőpontok iránti nyitottságot.

De akkor miért kell az egyházaknak aktív részt vállalniuk az iskolai lelkigondozásban? Valóban az egyház központi feladatai közé tartozna, vagy csak díszként szolgál? Milyen más egyházi feladatokkal lehet összehasonlítani? Az egyházak és gyülekezeteik kórházakat és óvodákat üzemeltetnek, gondoskodnak az iskolai hittanoktatásról és templomaikban istentiszteleteket tartanak. Milyen viszonyban áll az iskolai lelkigondozás ezekkel a feladatokkal? Egyértelmű, hogy az iskolai lelkigondozás témája alapvető kérdéseket vet fel az egyház és a gyülekezetek feladatával kapcsolatban. Az iskolai lelkigondozást sokszor a tanításra való felszólításra (a missziói parancsra, Mt 28) vezetik vissza. A keresztényeknek egyes emberként és közösségként is feladata a vallás továbbadása és a keresztény hit tanítása. Ez csak ott lehetséges, ahol a keresztény hitet meg is élük, és ezáltal mások számára is átélhetővé, megtapasztalhatóvá tesszük. Ehhez tud komolyan hozzájárulni az iskolai lelkigondozás. „Az iskolai lelkigondozás az egyház és az iskola találkozási pontján történik. Az egyház és a keresztény hit rajta keresztül láthatóvá és megragadhatóvá válik – kellős közepén az életösszefüggéseknek, a diák hétköznapijainak.”²¹ Mégsem egyirányú utcáról van szó. Az egyház láthatóvá válik az iskola terében. Ugyanakkor ez azt is jelenti, hogy az egyház és a teológia pedig elismeri az iskola

¹⁷ Lásd az iskolai lelkigondozás definícióját, amelyet a Rajna-vidéki Evangélikus Egyház zsinata állapított meg 2006-ban: „Az iskolai lelkigondozás a keresztény hit által hordozott nyílt lehetőség, amely minden, az iskolában tevékenykedő ember számára adott, mindenkor élethelyzetében való vallási-etikai segítségnyújtás és a spirituális tapasztalatoknak megnyitott tér formájában.” Dam–Spenn 2007, 15. o.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo. 14. o.

²⁰ Lásd ehhez Matthias Otte, a Német Evangélikus Egyház főtanácsosának előszavát in: Dam–Spenn 2007, 5. o.

²¹ Vierling-Ihrig, Heike: Was hat die Kirche von der Schulseelsorge? In: Dam–Spenn 2007, 35–42. o., itt 37. o.

társadalmi és személyes-életrajzi szempontból oly fontos terét. Az iskoláknak is láthatóvá kell válniuk az egyház terében.

Tehát a fenti kérdés: „Melyik egyházi tevékenységhez tartozik az iskolai lelkigondozás?” (valláspedagógia, ifjúsági munka vagy lelkigondozás), így volna megválaszolható: ez a három feladatkör nem konkurenciaként értelmezendő, hanem az iskolai lelkigondozás összfeladatának egymást gazdagító részleteiként.

Iskolai lelkigondozás és hittanóra

Az iskolai lelkigondozás koncepciójával szemben azt a kifogást szokták emelni, hogy az iskolát csak az egyház missziós területeként használja fel. *Stefan Schmitz* már évek óta hangoztatja *ceterum censeo*-ját a vitában. Kiáll az iskolai lelkigondozás és a hittanóra világos szétválasztásáért, és ezt azzal indokolja, hogy ezek különböző tevékenységek, különböző teológiai és iskolajogi megalapozással. Miért tartja olyan fontosnak ezt a szétválasztást?

Schmitz²² az iskolai hittanóra feladatát a német alkotmány megfogalmazásából vezeti le: a hittan rendes tantárgy (7. cikkely, 3. rész, 1. mondat). Hivatkozik a német államegyházi jogi helyzetre is, amely ebben a vonatkozásban különbözik az osztráktól. Az iskolai lelkigondozást pedig az alkotmány egy másik szakaszával látja megalapozottnak (140. cikkely), amelyben az úgynevezett intézményi lelkigondozásról esik szó. Itt van lefektetve az egyházak azon joga, hogy tagjaik számára a különböző nyilvános szerveknél, illetve intézményekben (kórház, hadsereg stb.) lelkigondozóként jelenjenek meg.

Schmitz a két fent említett jogi megalapozásból az iskolai „hitátadásnak” két formáját különbözteti meg. Míg a hittanórán a tananyag, a hittan átadásáról van szó, addig a lelkigondozás területe egyben a megélt hit átadásának területe.²³ És míg az utóbbi az egyház által nyújtott szolgáltatás, amely az egyház tagjait célozza, és a diák szabadon élhet vele vagy elutasíthatja azt, addig a hittan kötelező karakterrel bír. Schmitz szerint szervezési szempontból is meg kell különböztetni a két tevékenységet: míg a hittanóra *res mixta*, vagyis az iskola és az egyház közös ügye, addig a lelkigondozásért csak az egyház felelős. A fenti szétválasztásból logikusan következik Schmitz számára, hogy a kivitelező személyek szerepeit is különválasztja. Az iskola tanárai, akik teljesen más pedagógiai képzést kaptak, különválnak a „gyülekezetek egyházi személyeitől”.

Schmitz megközelítése – nekem úgy tűnik – jogi meg-

alapozottságú. Az, hogy a hittanórát és az iskolai lelki gondozást különböző jogi háttérből vezeti le, a két feladat (hittan és hitélet) egyértelmű különválását eredményezi.

Más szempontok azonban – például pedagógiai, egyházi, teológiai vagy valláspedagógiai aspektusok –, úgy tűnik, kevesebb súllyal bírnak számára. Ez különösen is a lelkigondozás esetében igaz. Bizonyos valláspedagógiai koncepciókat jogi alapon meggondolandónak, sőt elutasítandónak tart.²⁴ Kérdéses az az egyoldalúság, amellyel Schmitz ezt az elválasztást megalapozza, és amellyel jogi meghatározásokból egészen közvetlenül vezet le valláspedagógiai célokat.

De felfogásom szerint a jog területén is megkérdőjelezhető: a (vallásszabadságból fakadó) egyéni jogok előbbre valók a szervezeti jogoknál, amelyekből Schmitz érvelése kiindul. Érdekes kérdés volna, hogy mit kezdene Schmitz az osztrák jogrendszerrel, amely nézetem szerint nem engedi meg az iskolai-pedagógiai és az egyházi-lelkigondozói területek ilyen szigorú kettéválasztását. Ausztriában ugyanis nemcsak a vallási gyakorlatok és rendezvények, de a hittanóra is az egyház, illetve a vallási közösségek kezében van (vö. hitoktatási törvény, 2. §). Ennek ellenére értékes Schmitz hozzájárulása az iskolai lelkigondozásról folyó vitához. Komolyan kell venni azt a figyelmeztetést, hogy a hitoktatással kapcsolatos álláspontját és érvrendszerét az egyház ne alkalmazza elhamarkodottan az iskolai lelkigondozás területére, ugyanakkor vitába is kell vele szállni. Schmitz szerint az a hittanóra, amely átmeny lelkigondozásba, kiteszi magát az iskolából való kikerülés veszélyének. „Minél inkább a szubjektum oldalára áll a hittanoktatás, a tényekről megfeledkezve [ami a lelkigondozás feladata], minél inkább életorientációs órává válik, amely a kemény iskolai élet kompenzációját tűzi ki célul [amit szintén a lelkigondozás lehetősége, ha nem egyenesen kötelessége], annál gyorsabban kell távoznia – és joggal – a modern iskolából. (...) A mandalarajzokat, fantáziautazásokat és csendgyakorlatokat elnézve amellett teszem le voksomat, hogy a hittanoktatás tudatosan visszanyerje kognitív dimenzióját (ami viszont a lelkigondozás szempontjából nem jelentős). Hittanórán tanulni kell.”²⁵ Schmitz nem tud lelkigondozói funkciót kapcsolni a hittanokta-

²² Schmitz, Stefan: *Schulpastoral kontrovers. Ein kritischer Blick auf ungeklärte Verhältnisse zwischen Religionsunterricht, Schulseelsorge und Gemeindepastoral*. Münster, 2006.

²³ „Az iskolai lelkigondozást elméletben és gyakorlatban egyértelműen külön kell választani a hittanórától.” Schmitz 2006, 96. o.

²⁴ „Arra, hogy az iskolai lelkigondozás milyen korlátozott értelemben tekinthető »vallásközvetítésnek«, jobban ráláttak az alkotmány írói, mint a valláspedagógusok, akik »Würzburg« ellenére újra meg újra a hitoktatás adott, valós, de alkotmányellenes »diakóniai« és »lelkigondozói dimenziójára« esküsznek, és akik ezzel a hitoktatást pusztán az iskolai lelkigondozás egy elemévé tették.” Schmitz 2006, 100. o.

²⁵ Stefan Schmitz Jörg-Dieter Wächter tanulmányát idézi: Den Baum umarmen – Einführung in religiöse Praxis als Aufgabe des Religionsunterrichts? *Kirche und Schule*, 28 (2001). 1–12. o. Itt 7. o. A szögletes zárójelben lévő megjegyzések Schmitztől származnak. Schmitz 2006, 101. o.

táshoz. Nem jelenti ez a hitoktatók pedagógiai játéktérének elszegényedését?

Mit nyerhetünk a lelkigondozásból és annak fejlődéséből?

Az iskolai lelkigondozásról az utóbbi időben megjelent tanulmányok megállapítják: az aktuális lelkigondozási elméletek keretei közt nagyon kevés szó esik a gyerekekről és a fiatalokról, az iskolai lelkigondozás témája pedig teljes mértékben hiányzik.²⁶ Ez meglehetősen sajnálatra méltó, főleg azzal együtt, hogy az aktuális lelkigondozói tendenciákban sok potenciál rejlik az iskolai lelkigondozás számára is.

Anja Kramer hat új lelkigondozási megközelítést mutat be és vizsgál az iskolai lelkigondozás szempontjából.

1. *Társadalmi megközelítés.* Ahogy a modern lelkigondozás feladata, hogy figyelembe vegye a társadalmi keretfeltételeket és szociális szükségleteket, úgy feladata az iskolai lelkigondozásnak, hogy az iskolai kontextust annak társadalmi beágyazottságában vegye figyelembe. A diákokat nemcsak az iskola közegének tagjaként kell kezelni, hanem látni kell bennük más társadalmi intézmények és terek tagjait is.

2. *Kultúraközi megközelítés.* Az emberek különböznek hitviláguk szempontjából. Az egyházban, a társadalomban és az iskolában sokféle vallási formával találkozunk. A találkozás és az eszmecsere legalább olyan fontos, mint a különbségek elfogadása. Ezt figyelembe kell vennie az iskolai lelkigondozásnak.

3. *A szervezeti lelkigondozástól* az iskolai lelkigondozás azt tanulhatja meg, hogy az iskolára mint szervezetre tekintsen.

4. *A hétköznapi lelkigondozás* felhívhatja az iskolai lelkigondozás figyelmét a hétköznapi beszélgetések jelentőségére, valamint általában a sokoldalú lehetőségekre, amelyek az iskolában nap mint nap szembejönnek.

5. *A lelkigondozás spirituális-rituális megközelítése,* amely hangsúlyozza a vallási rítusok (áldás, ima, énekek) lelkigondozásban betöltött szerepét, jelentős lehetőségeket rejt magában az iskolai lelkigondozás számára, ráadásul kapcsolódhat már meglévő valláspedagógiai koncepciókhoz.

6. Végül a lelkigondozás *testorientált megközelítése*²⁷ egy olyan intézményben, mint az iskola, amely meglehetősen

²⁶ „Ha a lelkigondozás témakörében a német nyelvű evangélikus sajtó frissen megjelentetett kiadványaiban keresünk választ arra a kérdésre, hogy milyen mértékben esik szó bennük az iskoláról, valamint az iskoláskorú gyerekekről és a diákokról, akkor megállapíthatjuk, hogy mindez messzemenőig hiányzik.” Kramer, Anja: Aktuelle Tendenzen in der Seelsorge und ihre Bedeutung für die Schulseelsorge. In: *Dam-Spenn* 2007, 51–62. o. Itt 51. o.

²⁷ Neurath, Elisabeth: *Seelsorge als Leibsorge. Perspektiven einer leiborientierten Krankenhauseselsorge.* Stuttgart–Berlin, 2000.

nagy hangsúlyt fektet a szellemre, különleges lehetőségekkel bír. Test, nemiség, egészség, betegség, a tapasztalás általában – ezek nem mellékes dolgok, hanem hozzánk tartoznak, és így szerves részét képezik iskolai tanulásunknak és tanításunknak is. Az iskolai lelkigondozás jól teszi, ha figyelmet szentel ennek a dimenzióknak is.

Iskolai lelkigondozás és az iskola kultúrája

Az iskolai lelkigondozás legújabb trendje az iskolakultúrára fordítja figyelmét.²⁸ Az iskolai lelkigondozás az iskolára mint intézményre irányul. Az iskola áll az első helyen és nem a diákok. Az egyház abban vállal szerepet, hogy „humanizálja az iskolát”. Az egyház ilyenét szerepében önmagára mint az iskolakultúra aktív közreműködőjére tekint. Ennek a gyökerei az iskolafejlesztés-kutatás területén rejlenek, és különösen is azon a területen, amelyek az iskola kultúrájának kutatását és fejlesztését kívánják. A fogalomhasználat az iskola mint szervezet átfogó megközelítését ígéri. Beletartoznak egyrészt olyan fogalmak, mint „az iskola profilja”, „az iskola élete”, „az iskola klímája”, másrészt pedig foglalkozik az iskolafejlesztés más formáival – például tanórafajlesztés – is. Az iskola kultúrájához tartozik a tanítás kultúrája is, és így az alábbi kérdések: hogyan tanulnak az adott iskolában? Mekkora értéket tulajdonítanak a teljesítménynek és a támogatásnak, valamint a versengésnek és az együttműködésnek a tanulásban és a tanításban? (Az iskola tanulóorientáltságának kérdése általában.) Az iskola kultúráját ezen túl az is meghatározza, milyen módon járnak el az iskolában konfliktusok, szaktárgyi, szervezési, szakmai és személyes egyetértés és nézeteltérés esetén.

Minden iskola közvetít egyfajta nézetet arról, hogy mire való az iskola, a tanulás és az iskolai élet. Az iskola kultúrájában ezen értelem meghatározás is visszatükröződik. „Az iskola a kultúrafogalom kontextusán belül arra törekszik, hogy kapcsolatot teremtsen a tanulók életrajza, illetve az abban foglalt, annak értelmére vonatkozó kérdések között.”²⁹ Különösen akkor lesz nyilvánvalóvá az iskola kultúrájának ez a funkciója, amikor hiányzik, amikor a diákok és a tanárok nem találhatnak többé pozitív értelmet az iskolai tanulásban és tanításban.

Terek és azok kialakítása, az időkorlátok kezelése és végül az emberek egymással való viselkedése, ahogy a diákok és a tanárok egymással találkoznak: ez mind hatással van az iskola kultúrájára, és viszont. Azonnal nyilvánvaló számunkra, hogy itt fontos kapcsolódási pontok és fel-

²⁸ Vö. Burkard, Joachim: Die Mitgestaltung der Schulkultur als Aufgabe der Kirche. In uő (Hrsg.): *Schulkultur mitgestalten. Pastorale Anregungen und Modelle.* Freiburg im Breisgau – Wien, 2005. 10–34. o.

²⁹ Duncker, Ludwig: Schulkultur als Anspruch und Realisierung von Bildung. *Pädagogische Welt*, 10 (1995). 444. o. Idézi Burkard 2005, 12. o.

adatok állnak az iskolai lelkigondozás rendelkezésére. Az iskolai lelkigondozás felkínálhat reflexiós és cselekvési tereteket, amelyekben az etikai orientációkkal, értékekkel és az iskola, az élet és a világ létének értelmére vonatkozó kérdésekkel való találkozásra nyílik lehetőség.

Támogathatja a konfliktus- és békülési kultúrát, teret nyithat a találkozásra, s ennek révén lehetőséget nyújthat a megszokott iskolai tanuló- és tanítóformákon túlmutató kommunikációs formákra. Ez magában foglalja a különböző kulturális és vallási háttérből érkező emberekkel való, azok értékeit felismerni megtanító találkozások lehetőségét is. Végül pedig hozzájárulhat az iskolai lelkigondozás az ünnep- és ünnepélykultúrához is (ami amúgy is az alapvető feladatai közé tartozott), valamint teret nyújthat az elcsendesedésnek és a visszahúzódnak. Természetesen ennek a hosszú listának az elemei nem az iskolai lelkigondozás és az iskolakultúra viszonyáról írt tanulmányokban található állítások, hanem a lehetőségekre való rávilágítás. A megvalósításuk még várat magára. Azt gondolom, hogy ennek a lelkigondozói lehetőségnek a sikere nagymértékben függ attól, hogy sikerül-e újfajta kapcsolatot teremteni az egyház és az iskola között. Olyan perspektíváról van itt szó, amely nem visszatekintve siratja az egyház elvesztett befolyását, hanem az oktatásügy aktív formálójaként tekint önmagára. Ehhez viszont fontos az egyház szempontjából tisztázni azt, hogy milyen teológiai megfontolásból tartja fontosnak és szükségesnek az iskolai oktatásban való együttműködést és annak felelősségét.

Ennek az egyházi elköteleződésnek a hitelessége azonban attól is függ, hogy milyen mértékben sikerül az egyháznak partneri és kooperatív kapcsolatot kialakítania más oktatási szereplőkkel, a többi egyházzal és vallási közösséggel, valamint a szülőkkel és a különböző pedagógiai kezdeményezésekkel. Ehhez a pluralitásra való nyitottság szükséges.

Hogy az iskolai lelkigondozás általánosságban milyen specifikummal tud hozzájárulni az iskolai kultúrához, végezetül azon is múlik – ami különleges esélyt is kínál –, hogy mit tesznek az egyházak ott, ahol egyértelmű a felelősségük az iskolai képzésben, vagyis a felekezeti iskolákban, amelyeken bemutathatják ezt az iskolai lelkigondozási lehetőséget, és amelyeken keresztül dolgozhatnak ennek társadalmi elfogadásán és beágyazódásán.

Iskolai lelkigondozás az osztrák diaszpórában

Már a cím is mutatja, milyen nehézségekkel teli témához érkeztünk. Az iskolai lelkigondozás témája diaszpórahelyzetben nem tarthat számot nagy figyelemre. Hogyan is nézhet ki – hangzik a szokásos értékelés – egy kis egyház (az Ausztriai Evangélikus Egyház) hozzájárulása az iskolai lelkigondozás feladatához? Nem elég neki a hitoktatás?

Egy ilyen kis egyház, vallási kisebbségként, nincsen abban a helyzetben, hogy általában az egész iskolára nézve feladatokat vállaljon magára. A diaszpórában az a konkrét tapasztalata a hitoktatóknak és a diákoknak, hogy sokszor már önmagában az is kihívás, hogy meg lehessen tartani a hittanórát. A hittantanároknak gyakran nagy területeket kell gondozniuk és sok iskolát kell ellátniuk. Ez következményekkel jár az iskolai jelenlétükre nézve. Így ha lelkigondozásról van szó, az leginkább a hittanóra keretei közt jöhet létre. Minden más túl nagy elvárás lenne egy, a fent vázolt diaszpórahelyzet adottságai miatt már eleve túlterhelt hitoktatónak. Be kell vallanom, amikor elkezdtem foglalkozni az iskolai lelkigondozás kérdésével, osztottam ezt a véleményt.³⁰ De azóta tanultam valami jobbat.

Annak ellenére, hogy az Ausztriai Evangélikus Egyházban nem működik intézményesült iskolai lelkigondozás, mégis sok hitoktató érzi magát iskolai lelkigondozónak is. Teszik ezt oly módon, hogy az egyházi iskolákban való szolgálat – amely megfelel a hitoktatás Ausztriában érvényes államegyházi szabályozásának³¹ – részének tekintik a lelkigondozói funkciót is. Érdekes módon dacára annak, hogy léteznek evangélikus iskolák, mégsem működik ezekben sem intézményes keretek között az iskolai lelkigondozás.

A jogi és szervezési feladatmegjelölés hiányosságai ellenére sok tanár tekinti magát lelkigondozónak, és kezeli az iskolai lelkigondozást munkájának fontos területeként.

Hogyan tud valaki – kérdezhetjük –, aki alig van jelen az iskolában, embereket kíséreni, segíteni nekik és tanácsot adni (hogy csak néhányat említsünk a lelkigondozói tevékenységek közül)? Az általános tapasztalat szerint valóban nem könnyű a helyzete annak, aki „kívülről érkezve”, nem százszázalékos odatartozással akar iskolai lelkigondozó lenni. De ez a kissé kívülálló szerep nyilvánvalóan különleges lehetőségeket is rejt magában.

2007 elején kutatást végeztem az osztrák hitoktatók körében. E-mailben és telefonon érdeklődtem a hitoktatóktól az iskolai lelkigondozásban szerzett tapasztalataikról (a visszajelzésekben kölcsönzött idézeteket a következőkben kurzíválom).

Megdöbbenő volt azt hallani, hogy az iskolai lelkigondozás nagyon sok hitoktató számára mélyen gyökerezik a

³⁰ Az iskolai lelkigondozással való foglalkozásra adott közvetlen lehetőséget az a tanulmány, amelyet az iskolai lelkigondozás kézikönyve számára írtam. A témát megalapozó és a gyakorlati tanulmányok mellett olyanoknak is szerepelniük kellett a könyvben, amelyek a gyakorlat különböző konkrét helyzeteit vizsgálják meg: utolsóként a diaszpórahelyzetet. Lehet, hogy ebben a sorrendiségben a kiadó azon gondolata nyilvánul meg, hogy az iskolai lelkigondozás a diaszpórában hátrányos helyzetű és csak marginális szereppel bír. Vö. Schelander 2008, 282–286. o.

³¹ Az 1949-es hitoktatási törvény így fogalmaz: „A hitoktatást az egyház vezeti, látja el és kíséri figyelemmel.”

saját szakmai önértelmezésében. Ezen belül pedig a hittanóra és az illető saját diákjai képezik ezen feladat elsődleges hatóságát. „Ha komolyan vesszük, minden hittanórának van lelkipozíciós része is.” Ennek megfelelően sok, a lelkipozíciós tevékenységre felhozott konkrét példa ezekre a tanórai csoportokra vonatkozik. Az evangélikus hitoktatás azon különleges helyzete, hogy kis csoportokban dolgozhat, még inkább előtérbe helyezi ezt az aspektust: „A hittanóra igazából már önmagában is egyfajta lelkipozíció, hála a kis csoportoknak, és hogy emiatt olyan jól ismerjük egymást.” Ehhez járulnak még olyan fontos keretfeltételek, mint például a diákok helyzetéről való tájékozottság mint a hittanóra pedagógiai alaphelyzete, ami egybeesik az evangélikus hitoktatás jogi szabályozásával is.³²

Különösen vidéken, ahol az iskolai és a gyülekezeti szinten ugyanazok a személyek találkoznak, a hitoktató sok esetben pontosan ismeri a diákok szociális, családi és néha még személyes helyzetét is. Így válhat néhány hittanóra – különösen is a felsőbb évfolyamokban – „terápiás órává”. „Sokszor meg kell állítanom a beszélgetést, nehogy túlon túl személyes területre tévedjünk, és óra után magánbeszélgetésben kell befejezni a témát.” A diákok és a tanárok egyaránt tudatában vannak annak, hogy milyen lehetőségeket rejt magában a kis csoport egyes témák és problémák megbeszélése során.

A tanár szerepe átalakul meghallgató kísérvé: „Velük mindenről lehetett beszélgetni” – meséli egy diák a korábbi hittanóráiról. A hittanóra egy időben nem elhanyagolható részét kell általában személyes hangvételű beszélgetésnek szentelni. Természetesen nem minden hitoktató tudja kihasználni az ebben megbúvó lehetőségeket. Adott esetben túlterheltségről, nehéz és konfliktusban gazdag helyzetekről is érkeznek beszámolók.

Így a lehetőségek mellett meg kell említenünk az ilyen jellegű iskolai lelkipozíció potenciális veszélyeit is. Sokszorosan tisztázatlan az átmenet a tanári és a lelkipozíciós szerep közt, de ugyanennyire tisztázatlan a lelkipozíciós jellegű hittanóra és a tanítás feladatának viszonya is. Néhány evangélikus hitoktató esetében a lelkipozíciós magatartás hangsúlyozása sokszor együtt jár a tanárként való pedagógiai viselkedéstől történő elhatárolódással. Ezt részben azzal indokolják, hogy a – szerintük dominánsabb – lelkipozíciós szerepre hivatkoznak. Lekipozíciós viselkedés esetében a lelkipozíciós és nem a tanári szerepüket tekintik iskolai fellépésük alapjának.

³² A diákok helyzetéről való tájékozódás didaktikai elve alatt a diákok „kor-, fejlődés- és életspecifikus képességeiről, adottságairól, problémáiról, kérdéseiről, érdeklődéséről és ötleteiről” való tájékozódást értem. Vö. Az Ausztrai Evangélikus Egyház 2006-os oktatási zsinata által kiadott nyilatkozat. *Schulfach Religion* (1997). Sondernummer. 5–35. o., itt 27. o.

Azt a kérdést – amely legalábbis felmerült egy, a hittanárokkal a felmérésről folytatott beszélgetésben –, hogy megfordított esetben azok a hitoktatók, akiknek nincs ordinált hivataluk az egyházban, az iskolai lelkipozícióon keresztül mennyire vállalnak részt a lelkipozíciós szerepből, előre nyitva kell hagyni.

Ami meglepő, hogy a lelkipozíciós szerep által hordozott iskolai lelkipozíciós tevékenységet az iskola részéről el is várják. Néhány hitoktató arról számol be, hogy a kollégák, de maga a kollégium- vagy iskolavezető is igényli az ő lelkipozíciós tevékenységüket – pontosan az általuk reprezentált „iskolánkívüliség” miatt. A két világ közt vándorló hitoktatónak e tekintetben igen fontos szerep jut. De itt is nagyon közel állnak egymáshoz a lehetőségek és a veszélyek. Az igazi kihívás abban áll, hogy a szerepeknek, képességeknek és tehetségeknek ez a sokoldalúsága minden, a tanításban érintett személy számára transzparenssé váljon, és hogy az iskola kereteinek megfelelően jelenjen meg. Ehhez mutatok be két példát, amelyek az evangélikus hitoktatók körében elvégzett felmérésből származnak.

Evangélikus „gyónás” az iskolában

Az evangélikus iskolai lelkipozíció fontos tere a hittanóra, de nem korlátozódik pusztán erre. Sok hitoktató számol be az iskolai lelkipozíció katolikus formáiról, amelyekhez viszonyulnia kell, akárcsak az iskola intézményének, amennyiben egy önálló felekezeti kisebbség képviselőjeként számon tartja az evangélikus hitoktatót. Ha például a katolikus diákok „iskolai gyónásra” mennek, akkor felvetődik a kérdés, mi ennek az evangélikus megfelelője. Egy tanárnő arról számol be, hogy ő ennek hatására felkínálta az evangélikus „kibeszélés” lehetőségét. A különböző iskolai helyzetek kapcsán a lelkipozíció formáinak egész tárháza alakult ki és vált gyakorlattá. Feltűnő jelenség az is, hogy az amúgy ilyen irányú egyházi megbízással és képesítéssel nem rendelkező hitoktatók egy része tevékenyen részt vesz a liturgiában és az istentiszteleten.

Fontos elvárás az iskola részéről, hogy a bármely felekezethez tartozó tanárok törődjenek a diákok személyes és szociális problémáival. Magatartás- és teljesítménybeli problémák és konfliktusok esetén a hitoktató az, akitől elvárják, hogy álljon ki a diák mellett. Az ilyen „ügyvédi” fellépés persze csak akkor lehet sikeres, ha a tanár legalább némiképp ismeri diákjának iskolán kívüli életét és kapcsolatait. A hitoktató így állandó konkurenciában áll az osztályfőnökkel vagy más intézményekben a gondozókkal (a pszichológiai tanácsadóval, szociális munkással).

Az evangélikus iskolai lelkipozíció helyzete a diaszpórában annyira sokszínű, hogy nehéz lenne egy funkcionális fogalom segítségével behatárolni. Mindenki másféle egyéni módszerekről és lehetőségekről számol be. Sokaknak

jelent nehézséget a hiányos kompetencia és képzettség, másrészt sokan vannak, akik a teológiai tanulmányok különleges előnyeit helyezik előtérbe. Előfordul, hogy pont külsős szerepükből kifolyólag tudnak diákok és tanárok, de akár az iskolavezetés számára is empátikus közvetítőkké válni.

A hittanóra gyakorlatában elmosódnak a diákok és a tanárok élesen különválasztott szerepei közti határok. Sok hitoktató felkínálja lehetőségként, hogy tanári szerepén túl is megszólítható. Megváltozik a pedagógiai hozzáállás, az autoritási viszony kialakításának módja és a beszélgetés minősége is. Arról is beszámolnak a hitoktatók, hogy a diákok számára fontos férfiúi vagy női mivoltuk. Sokszor válnak a diákok bizalmasává.

Vallási nyelv az iskola kultúrájában

Barbara Rauchwarter egy szociális szempontból nehéz térben szerzett hitoktatói tapasztalatairól számol be. A Hauptschulék diákjai úgy érzik, a konzum- és teljesítményorientált társadalom szélén állnak. Kirekesztettek, nem teljes értékű tagjai a társadalomnak, szakmai jövőjük *perspektívátlan*. Néhány tanár azt is megkockáztatja, hogy a diákokat teszi felelőssé saját pedagógiai tehetetlenségéért. A tanári értekezleten „uneinsichtig”-nek kiáltják ki ezeket a diákokat. Rauchwarter egy Regine nevű diákján keresztül mutatja be, mennyire meghatározó a szociális kontextus és a családi háttér az iskolában szerzett tapasztalatok és sikerek szempontjából. Mennyire tehetetlenné és esélytelenné válhatnak a pedagógiai törekvések még a hittanórán is.

„Soha senki nem imádkozott Reginével. Ezért vihog, amikor órán megpróbálunk imádkozni.”

„Egy napon aztán mind csendben maradnak. Összekulcsolt karokkal, baljósan ülnek, fel sem néznek, ellenállással hallgatják a zsoltárokhoz fűzött megjegyzéseimet. Végül Andreas megszólal: »Nem beszélünk többé *eammal*« (Istennel). És lassan megtörik a jég, és fény derül ellenséges viselkedésükre. Imádkoztak, hogy ne kerüljenek angolból a leggyengébb csoportba. Isten pedig láthatólag nem hallgatta meg kérésüket. Megkérdezem őket, hogy *én* beszélhetek-e róluk Istennel. Bólintanak. »Most?« Bólintanak. Tehát beszélek Istennel róluk, arról a félelmükről, hogy elárulta őket, a csalódottságukról. Kérem Istent, hogy értse meg, hogy úgy érzik, benne hagyta őket a pácban, és megkérdezem tőle, hogy most akkor hogyan beszéljek róla a gyerekeknek, akik hallani sem akarnak többé felőle. Panasz-zsoltár lesz az imámból. A következő napokban rendszeresen megállítanak a tanári előtt és kérdezzük: »Beszél még rólunk *eammal*?« A mellettünk elhaladó tanárokkal is megosztják: »Istennel beszélget rólunk!« A kollegák arcán tükröződő nem mindig megértő mosoly a diákokkal egy oldalra helyez engem – ennek a helynek, az iskolának én is a peremén állok.»³³

Ez a – nem könnyen utánozható – példa mutatja, hogy a lelkigondozói nyelvi formák milyen jelentős módon járulhatnak hozzá az iskola kultúrájához, amely viszont teret ad a lelkigondozói dimenzióknak is.

Fordította Verebics Petra

³³ Rauchwarter, Barbara: Evangelium und Kultur im Schulalltag. *Das Wort*, 1993/4. 15–18. o., itt 16. o.

Ökumenikus hírek

HARMATI BÉLA

Wittenberg-Lutherstadt

„A keresztény egyházak közötti közösség és megbékélés ügyéhez való hozzájárulás” – így értékelte *Johannes Friedrich* (München), a Németországi Egyesült Evangélikus Egyház (VELKD) elnök-püspöke *Luther* városában a 2009. március 15-én megnyitott Luther-központot. A vártemplomban, ahol *Luther* és *Melanchthon* síremléke is található, *Ishmael Noko*, a Lutheránus Világszövetség (Genf) főtitkára méltatta a város jelentőségét mint az evangélium újrafelfedezése és Jézus Krisztus egyházának megújulása iránti elkötelezettség helyét. A reformáció 2017-ben esedékes 500 éves emlékünnepeinek előkészítéseképpen olyan Luther-parkot hoznak létre, amelyik a világ minden részéből ötszáz válogatott fával és növényvel emlékeztet a reformáció globális elterjedésére. 2010-ben a németországi Stuttgartban rendezik meg a Lutheránus Világszövetség legközelebbi nagygyűlését; ennek előkészítése is szerepel az új központ feladatai között. *Hans-Wilhelm Kasch* lelkész, a központ vezetője együttműködik majd az Amerikai Evangélikus Egyháznak (ELCA) a városban már évek óta működő tanulmányi központjával, a Sachsen-Anhalt Tartományi Protestáns Egyház Evangelische Akademie konferenciái és tanulmányi intézetével, valamint a város, a tartomány és az ország műemléki és hagyományőrző alapítványaival.

Az új világszövetségi központban lehetőség lesz nemzetközi teológiai tanulmányi ösztöndíjakra, különösen is olyan országok teológusai számára, akik saját egyházukban és országukban hátrányos körülmények között kénytelenek dolgozni. Feladatot jelentenek az évente megrendezésre kerülő Luther-ünnepek, ifjúsági csoportok és konfirmandusok részére rendezett találkozók és a várost ezerszámra felkereső látogatók, turisták.

Megjegyzendő, hogy 1999 és 2006 között *Christian Krause* püspök, a Lutheránus Világszövetség 1997–2003

közötti elnöke vezetésével alapítványi egyesületként működött már Wittenbergben egy Luther-Zentrum német, finn, dán, japán és magyar munkatársakkal. Ez az intézmény anyagi okokból kénytelen volt beszüntetni munkáját. (VELKD)

Augsburg

A Lutheránus Világszövetség (Genf) és a Keresztény Egység Elősegítésének Pápai Tanácsa (Vatikán) 2009. október 30–31-én együtt kíván emlékezni Augsburgban az *Evangélikus–római katolikus közös nyilatkozat a megigazulás tanításáról* tíz éve történt ünnepélyes aláírására. A kapcsolódó teológiai konferencia előadói: *Eberhard Jüngel* professzor, *Walter Klaiber* püspök, *Karl Lehman* bíboros, *Walter Kasper* bíboros és *Ishmael Noko*, a Lutheránus Világszövetség főtitkára. Az emlékezésre sok ökumenikus vendéget várnak. (LWF)

Bécs

Az évente megrendezésre kerülő evangélikus hét keretében ez év március 13-án a bécsi Votiv moziban mutatták be a dokumentumfilmjeiről híres *Erwin Wagenhofer* új alkotását *Lassen Sie Ihr Geld arbeiten – Let's Make Money* címen. A német és az angol cím a bankok mindennapos hirdetéseinben található (Hagyd dolgozni a pénzedet! – Csináljunk hasznot, pénzt!) fordulatot használja. A rendező három évig kereste, filmezte és kérdezte a pénzügyi világ vezetőit, bankszakembereket, menedzsereket, a hazai, európai és nemzetközi tőzsdék szereplőit. Alapkérdésként azt fogalmazta meg, ami őt magát is meglepte a közönséggel együtt, mennyire időszerű volt a még a nagy világválság előtt ké-

szült alkotás: „Vajon miért a bankokat mentjük, és nem az ügyfeleket?” Hiszen a gazdasági élet középpontjában az embernek kell állnia, nem a profitnak! – fogalmazódott meg a film után a rendező és *Michael Bubik*, az Osztrák Evangélikus Segélyszervezet vezetője vitájában. A beszélgetésben nagy hangsúlyt kapott az oktatás-nevelés kérdése és azon szakemberek képzése, akik szakmai tevékenysége „emberi értékeken” nyugszik (Fachleute mit Werterhaltung). A film bemutatja az „oikokredit” intézményét, a legszegényebb országok lakói számára elérhető mikrohitelk segélybankját. A résztvevők aláhúzták az Egyesült Nemzetek Szövetsége által is támogatott CSR (Corporate Social Responsibility), azaz egyetemes társadalmi felelősség szempontjait, a közjó előmozdítását, valamint a természet és környezet védelmét. (EPD)

London

A Nagy-britanniai Evangélikus Egyház új vezetőjét, a Lett Evangélikus Egyház angliai lelkésznőjét, *Jana Jeruma-Grinberga* püspököt 2009. január 17-én iktatta be hivatalába Ishmael Noko, a Lutheránus Világszövetség főtákará. A nagy-britanniai evangélikus egyház igen sokféle nemzetiségű és nyelvű, nemcsak angol, lengyel, magyar, de kínai, amharik, oromo, szuahéli és tigrinya is. A korábbi püspök, a Lengyelországból származó *Walter Jaguczki* nyugalomba vonult, de továbbra is ellátja Leeds gyülekezete lelkészi szolgálatát. (LWF)

Luther Márton Szövetség, Németország

A Szövetség közgyűlése Erlangenben 2008. november 8-án *Hans-Martin Weiss* bajor főesperest (Regionalbischof, Re-

gensburg) a Luther Márton Szövetség elnökévé választotta. (MLB)

Közép-németországi Protestáns Egyház

2009. január 1-jétől kezdve a Thüringiai Evangélikus Egyház és a Sachsen-Anhalti Protestáns Egyház Közép-németországi Protestáns Egyház néven egyesült. 3300 gyülekezet 910 ezer egyháztaggal alkotja az új szervezetet 3800 templommal és kápolnával. A reformáció történetének legjelentősebb emlékhelyei – Wittenberg, Eisleben, Eisenach – mind ezen a területen találhatóak. A thüringiai püspök, *Christoph Kaehler* (Eisenach) és Sachsen-Anhalt püspöke, *Axel Noack* (Magdeburg) ez év júniusában mennek nyugdíjba. Az új megválasztott püspök, *Ilse Junkermann* egyházfőtanácsos, Németország negyedik női püspökének beiktatása 2009. augusztus 29-én Magdeburg dómtemplomában lesz. (LWF)

Lutheránus Világszövetség

A németországi Stuttgart városa ad otthont a Lutheránus Világszövetség legközelebbi világgyűlésének 2010. július 20–27. között. Előtte, 2010. július 11–17. között Drezdában kerül sor az evangélikus ifjúsági világtalálkozóra. A nagygyűlés bibliai üzenete a Miatyánk kérése: „*Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!*” Genfben február közepén rendezték meg az ifjúsági találkozó előkészítő konferenciáját. Itt *Roger Schmidt* ifjúsági titkár kijelentette, hogy komolyan kívánják venni az 1990-ben Curitibában, Braziliában tartott világgyűlés határozatát arról, hogy a Lutheránus Világszövetség nagygyűlésein 20% legyen a résztvevők között a harminc éven aluliak aránya. (LWF)

Pál filozófusmérlegen

GÉMES ISTVÁN

A teológus céh nemigen látszik eddig tudomást szerezni arról, hogy Pál apostol munkáját és tanítását fölfedezte a szekuláris, filozófiai kutatás is. S ez a felfedezés – érdekes módon – valahogy mintha következménye lenne a zsidó teológiai kutatás törekvésének, amely Jézus után a Tarzoszi Pált is „hazahozni” kívánja. A megokolás igen egyszerűen hangzik: minden eddigi fenntartás és a hagyományos szemrehányások ellenére Pál mégiscsak olyan lelkes elkötelezettje a zsidó szellemiségnek, aki Krisztus-missionáriusként sem tagadta meg atyái örökségét.

A palettán a múlt század közepe táján új színfolt jelent meg, amivel Pál „hazahozatala” egészen új távlatot nyert. Egyre több kutató fordult Pál zsidó kontextusa felé. Ennek egyik része volt a megállapítás, hogy Pál hite alapvetően magán viseli a zsidó messianizmus kétségtelen jegyeit. Következésképpen levelei a zsidó hagyomány legigényesebb „messiási traktátusai”. *W. D. Davies Paul and Rabbinic Judaism* című műve nemcsak szakított az apostol hagyományosan negatív, zsidó megítélésével, hanem egyenesen katexochén messiási karakterét emelte ki az eddig inkább csak hitehagyó árulóként szidott Pál hitének.

A szemléletváltás előtörténete

Ennek a radikális szemléletváltozásnak volt már előtörténete is. A frankfurti iskola néven elhíresült materialista szemléletű kritikai filozófia már régebben előkészítette számára a talajt. Ennek első filozófusgenerációjához tartozott *Walter Benjamin* (1892–1940), akinek történetfilozófiája egyik jelentős „mellékterméke” volt a zsidó messianizmus újraélesztése. Benjamin szerint csak a messianikus teológia képes megértetni a folyó, zavaros történelmet, és egyedül ez tud tartást adni egyéneknek, de társadalomnak is. Ennek

kidolgozása elé azonban komoly akadályok tornyosulnak. Egyrészt a szekularizálódott világban a vallás mint olyan nem befolyásolja, még kevésbé alakítja a társadalom életét. Ez nagy baj, mert most minden erőfeszítés arra kell irányuljon, hogy a „felfüggesztett hitű” (Kierkegaard) társadalmi egyedek újra rádöbbenjenek társadalomformáló szerepük komolyanvételére. Másrészt világos, hogy a vallás csak akkor foglalhatja el elvesztett, méltó helyét a társadalomban, ha kimondottan materialista kiindulópontot választ stratégiája sikerültéhez, vagyis komolyan veszi kritikai funkciója reaktíválásának szükségességét. Benjamin egyenesen „obszcén titoknak” nevezi azt a vallást, amelyről a modern világ azt próbálja elhítenni, hogy „magánügy”. Ami magánügy, az nem lehet kovásszá a társadalomban.

A keményen baloldali frankfurti iskolától elindult inspiráció a múlt század nyolcvanas éveire érett be annyira, hogy a Benjamin meghatározta irányban elinduljon valamiféle kutatás. Ezt is megnehezítette néhány körülmény. Miután ugyanis a zsidó Jézus-kutatás hirtelen a „zsidó Krisztus újbóli feltámadását” ünnepelte, szükség volt mindannak lehántására, amit a keresztény hagyomány időközben Jézusra aggatott. Tehát éppen a kereszténységen belül kellett olyan valakit keresni, aki már a maga idején is ezt a húsvét előtti Názáreti Jézust mint történelmi személyt egyszerűen ignorálta. Pálnál jobbat ennél keresve sem lehetett volna találni, akit saját bevallása szerint a *κατὰ σάρκα Χριστός* (2Kor 5,16) nem érdekelt, hanem csupán a keresztre feszített és feltámadt Messiás, azaz a Krisztus. Erre az eszmére ácsolhatott össze keresztény gyülekezetnek nevezett pártot, melynek számára világméretű stratégiát dolgozott ki, s ezzel ért el világhódító sikert. Mivel pedig maga nem tartozott a Názáreti Jézus köréhez, ezért tudta a zsidóságon belüli áttörést vagy kitörést végrehajtani. Nem az egyik zsidó szektából hozott így létre egy másik zsidó

szektát, hanem a legalista zsidó világból kitörve a kereszténységet tette az egyetemesség, az univerzalizmus vallásává. Eközben ő maga megmaradt zsidónak.

Nos, ezeknek a feladatoknak felismerésére és végiggondolására kellett egy új generációnak vállalkoznia.

Pál politikai teológiája

Az egyik berlini egyetemen (FU) tanító filozófus, *Jacob Taubes* nevét kell itt mindenekelőtt megemlíteni. A zürichi rabbi fia meghívást kapott Berlinbe a filozófiai tanszékre. A Forschungsstätte der Evangelischen Studiengemeinschaft in Heidelberg 1987 februárjában innen hívta meg, hogy egy négynapos szemináriumot tartson Pál Római leveléről. Az akkor már súlyos beteg előadó meghívóival megígértette, hogy ezt a négy előadását *Die politische Theologie des Paulus* (Pál politikai teológiája) címen könyv formájában is megjelentetik. A szeminárium megtette a maga hatását, de nincs különösebb nyoma annak, hogy azonnal közvetlen következménye lett volna. Egyébként Taubes hamarosan meghalt, és Pál dekompozíciós értelmezésére talán fátylat is lehetett volna borítani. Azonban hét évvel később *Aleida* és *Jan Assmann*, a neves heidelbergi egyiptológus házaspár posztumusz megjelentette a szeminárium anyagát Taubes kérésének megfelelően. A „politikus” Pál ügyét ezután már nem lehetett tárgyalatlanul félretenni. S a körülmények is éretteknek látszottak a téma továbbfolytatására.

Taubes előadásának könyvben való megjelenésével új lendületet kapott a „politikus Pál” üzenetének kibontása. Amikor a Los Angeles-i University of Californián 2002 áprilisában háromnapos szimpóziumot rendeztek *Paul and Modernity* címmel, egyszerre látható volt, hogy ez a baloldali ihletettségű kutatás mennyire szinte kizárólagos igény-nyel látja Pálban az emberiség jövőjének az apostolát. Végeredményben nem kisebb feladat előtt áll a kutatás – szolt a szimpózium üzenete –, mint hogy újra visszaadja az emberiségnek azt a zsidó Pált, aki nem kevesebbet, mint alapvető messiási szövegeit bocsátja rendelkezésére az enervált nyugati kultúrának. Ezért szóba se jöhet a vallás kiszorítása a társadalomból. Ellenkezőleg: vissza kell szerezni méltó helyét – az ezotéria és a fundamentalizmus helyett – társadalmi, politikai hatása megszilárdítása érdekében. Ez körünk Pál nyújtotta egyetlen „mentőöve”!

A szimpózium fontosabb szereplői *Giorgio Agamben* (Velence), *Alain Badiou* (Párizs) és *Slavoj Žižek* (Ljubljana) baloldali, többé-kevésbé vallási kötődés nélküli vagy kimondottan ateista filozófusok voltak. Egyöntetűen az hangzott el Los Angelesben, hogy Pál levelei messiási üzenetének kibontása a legfontosabb feladat. Ez adhatja az emberiség egyetemességének teológiai alapvetését.

Pál leveleinek politikai felértékelése

A kutatás következő, legfontosabb lépése Pál leveleinek politikai felértékelése volt. Hangsúlyt kaptak a jóval az evangéliumok előtt keletkezett levelek, elsősorban úgy, mint a „legrégibb keresztény szövegek”. Sőt ezek lettek a kutatásban „az Újtestamentum egyetlen, igazi tanító szövegei”, ahogy azt Badiou fogalmazta.

Agamben Pál Római levelét választotta elsősorban kutatása tárgyául. A párizsi Collège International de Philosophie-ban 1998 októberében tartotta meg először a Római levél görög szövegének első 10 szaváról előadását: Παῦλος δοῦλος Χριστοῦ Ἰησοῦ κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ. A szeminárium kezdeti szövege egyre bővült azáltal, hogy azt egymást követően újra meg újra előadta: az 1998/99-es téli szemeszterben a veronai egyetemen, 1999 tavaszán az Északnyugati Egyetemen Evanstonban, és ugyanazon év októberében Berkeleyben, a Kaliforniai Egyetemen. Kollégákkal és hallgatókkal való közös munkájának köszönhetően mindig újabb részletek kerültek előtérbe, amelyeket aztán beépített az anyagba. Röviddel ezután, 2000-ben olaszul ki is adta azt *Il tempo che resta – Un commento alla Lettera ai Romani* címen. (Német fordítása: *Die Zeit, die bleibt.*)

A messiási idő

Szemináriuma, majd könyve legfontosabb és „legsürgősebb” célját ebben jelölte meg: „Újra vissza kell állítani érvényét Pál leveleinek mint a nyugati kultúra alapvetően messiási szövegeinek.” Ennek a kidolgozása csak akkor lehetséges, ha rájövünk, hogy Pál üzenetét a *messiási idő* strukturálásánál kell mindenekelőtt megragadnunk. Meg kell értenünk, hogy nála emlékezés és reménység, jelen és múlt, eredet és cél, teljesség és hiány mind időértelmezésével függ össze. Ezért – a szemináriuma célja is ez – meg kell fejtenünk és helyesen kell értelmeznünk azt, amit Pál ó *νῦν καιρός*, azaz a „jelen idő” kifejezésen ért.

Agamben sajátos filológiai okfejtéssel mutatja ki, hogy ez a páli kifejezés a most folyó „jelenlegi időt” jelenti. Ezt a fordítását a *kairosz* (καιρός) és a *kronosz* (χρόνος) időfogalmak egybeesésével támasztja alá. Szerinte a kettő egyáltalán nem opponense egymásnak, inkább egymásba folyik. Érdekes módon a *Corpus Hippocraticum*-ban talált erre bizonyítékot. Ott ez áll: *χρόνος ἐστὶ ἐν ὁ καιρός και καιρός ἐστὶ ἐν ὁ οὐ πολλός χρόνος.* (*Chronos est in hó kairos kai kairos est in hó ou pollos chronosz.*) Pontosan ebben az annyira tipikus zsidó fogalomban otthonos Pál. A messiási világ ugyanis nem másfajta, még várandó, ha-

nem a mi profán, mostani világunk, πολλός χρόνος, az az kis idői különbséggel. „Pálnál a messiási idő nem egy, az *ólám hazze* és *ólám habba* közötti harmadik időszak, hanem amelyben a múlt a jelenbe és a jelen a múltba tolódik el. Benne nyer aktualitást a (lezárt) múlt, miközben a (befejezetlen) jelen bizonyos értelmű befejezettséget nyer.” A παρουσία sem Jézusnak a keresztény értelmezés szerinti második jövetele, mert a παρά + οὐσία szókapcsolat „mellette levést” jelent, azaz a jelen idő „maga mellett” áll.

Ugyanilyen demitologizálást végez Agamben az ezeréves uralommal, a *kiliazmussal* is. Itt a szokványos magyarázat elleni főérve az, hogy Pál gondolkodásával nem fér össze semmiféle „közbenső idő” elképzelése, hanem nála az αἰών οὗτος „közvetlenül az örök isteni uralomba torkollik”. Más szóval: a βασιλεία Χριστοῦ itt és most jelen való valóságot jelöl meg, vagy Agamben kifejezésével: αὐτὸν καιρὸς a messiási idő terminus technicus.

Szerinte itt találkozunk a βασιλεία Χριστοῦ értelmezésével Marx elmélete az őstörténetről és a történelem átmeneti szakaszáról. Igen, Pál jól értette Lk 17,21-et: a ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν τῶν ὑμῶν ἐστιν nem „bennetek”-kel vagy „közöttetek”-kel fordítandó, hanem jelentése: „a kezetekben, a hatókörötökben van”.

A páli időfogalomról tehát lehántandó minden eszkatologikus jelleg, mert az eszkaton már ma valóság, illetve a ma az eszkaton! Amennyiben tehát Pál időfogalma a jelenbe vezet el bennünket, annyiban beszélhetünk nála a mai történetet irányító, inspiráló, bíráló és biztató, az egész világ és a társadalom életét áttekintő „teológiáról”. Ez pedig így eminensen „politikai teológia”.

Új időértelmezés

Alain Badiou lelkesen üdvözölte Agamben Római levélhez írt kommentárját, és még inkább aláhúzta annak alapvető jelentőségét. Külön kiemelte a mű maximáját, amelyet szerint „Pál levelei és a mai kor között titkos összefüggés áll fenn, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagynunk”. Ezért nem állíthatja többé, hogy „Pál (nem) egy új vallás megalapítója” – ahogy azt a zsidó kutatók évszázadokon át monoton módon a szemére vetették –, hanem „a zsidó messianizmus legigényesebb képviselője”. Nem az universalitás feltalálója ugyan, hanem az, aki „a népek szétszakítottóságát egy újabb szakítással multa felül”. Így vélekedik Badiou *Saint Paul ou la naissance de l'universalisme* (1998) című könyvében.

Ez az új időértelmezés, az idő illetően új megtapasztalása fordítja meg a múlt és a jövő, az emlékezés és a reménység viszonyát. Nem mint az idők végét állítja elénk a messiási kairost, hanem mint „a jelenlegi idő és minden idők paradigmáját”.

Jog, rend, törvény, isteni igazság

A kutatás súlypontja most már a jog, a rend, a törvény, valamint az isteni igazság körére tolódik el. Az elsővel a társadalomnak mindig is foglalkoznia kell, mert az a tapasztalata, hogy léte és fennmaradása csak általa látszik biztosítottnak és biztosíthatónak.

A törvény – végső soron – a *ius talionis* alkalmazására redukálódna. Szinte „cserekereskedelemre” buzdít: amennyiben jót teszek, enyém a törvény szerinti menny. Ha rosszat tettem, azért pokollal fizetnek. Ezen túlmenően: a törvény logikája jogosnak ítéli az áldozatot is. Valamit fel kell áldoznom, megvásárolva vele a biztonságos, sikerült életet. De ha Isten halott, akkor maga a törvény is csupán illúzió, és minden veszélyeztetetté válik, mert bármi lehetséges.

Pál ellent kell mondjon mindennek. Mégpedig azzal, hogy a törvény követelésével szembeállítja az Isten igazságát. Mert a törvény soha nem tesz szabaddá bennünket. Ellenkezőleg: egyre jobban beleránt a bűnbe. Nemhogy nem ad biztos életet, de egyre jobban kiszolgáltat a bűnnek. Ennek az áldatlan állapotnak vet véget Isten az ő igazsága meghirdetésével. „*Krisztus* (értsd: a Messiás) *megváltott a törvény átkától*” (Gal 3,13), s vele „*törvény nélkül jelent meg az Isten igazsága*” (Róm 3,21), mégpedig a Jézus Krisztusban való hit által azoknak, akik hisznek (Róm 3,22). Ám itt Pál nem valami történeti személyhez köti az Isten igazsága megjelenését, hanem a mi hitünkhöz. Hinnem kell, hogy én semmit sem tehetek, mert erre nincsen szükség. Isten ingyen ajándéka ugyanis az igazság. Ezzel ő törli át a cseregondolkodást, csakúgy, ahogy megszünteti az áldozathozatal kötelezettségét. Minden feltétel, minden előzetes teljesítmény nélkül függeszti föl Isten az etikai kötelezettséget, s azzal szembeállítja a kegyelmet, a bűnbocsánatot, a halottak feltámasztását.

Hogyan „működik” ez? Először is úgy, hogy „*Krisztus a törvény vége*” (Róm 10,4). Ez a Messiás jelenlétét jelenti. Ugyanakkor a törvénynek mégis célhoz kell érnie. Igen, ez meg is történik, mert „*a törvény betöltése a szeretet*” (Róm 13,10). Ebben éri el a célját és teszi magát túlhaladottá, fölöslegessé. A Jézus Krisztus érettünk történet halála nyitotta meg így az utat, miközben felszabadított a törvény szolgaságából, és ezért „*minden szabad nekem...*” (1Kor 10,23). Erre a szabadságra vágyik a társadalom, s ennek egyedüli határa a szeretet. Agamben olvasatában itt központi szerepet játszik a καταργέω ige, amelyet Pál csaknem teljesen kisajátít magának az Újtestamentumban. Szembehelyezi vele az ἐνεργέω igét, s míg utóbbi a tagjainkban aktív törvény működésére (energia) vonatkozik, addig az előbbi annak hatályon kívül helyezését jelenti. Innen most már jobban érthető a messiási idő logikája szerint az is, hogy miért dicsekszik Pál az erőtlenségével (2Kor 12,9). Ugyanis az így hatálytalanított törvény megszűnt kötelék, lefogyó, szabályozó erő lenni (Róm 7,5–6). Ezért lehet „erős” az

erőtlen, hiszen itt már nincs szükség valami ellenerő magmutogatására.

A messiási idő a törvényfölöttiség korszaka, s ez ad a páli üzenetnek szubverzív jelleget. Az ember azonosságának, jellegének nem szavatolója, meghatározója többé a törvény, amely eddig a faj, a nép, a társadalom, a nem, az állam kategóriáiba szorította. Ezeknek mindig volt alá-fölérendelő, elválasztó, kirekesztő és rangsoroló hatása. Ezt a szerepet a szeretet vette át, hatályon kívül helyezve a törvényt. Egészen világos ez az érvelés 2Kor 3,14 mögött.

Politikai következmények

Milyen politikai következményei lehetnek ennek a gondolatmenetnek? Mindenekelőtt élénk állítja a ténylegesen szabad embert, aki felszabadult a törvény alól. Ha a törvényt leváltó szeretet az egyedüli meghatározója, akkor új társadalom, jobban mondva új közösség épült fel, amelyben „*nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban.*” (Gal 3,28)

Másodsorban a szereteten alapuló közösség ellentéte a globalizációra törő kapitalizmusnak, amely kizárólag a pénz, a tőke egyeduralma alatt akarja látni az egész társadalmat. Ennek kísérlete legfeljebb a pénz globalizációját eredményezheti, ami által viszont csak újabb kirekesztés, osztódás, diszkrimináció áll elő. Ezzel ellentétben a messiási kor közössége éppen a kirekesztetteket veszi komolyan (1Kor 1,27–29). Harmadsorban a 2Thessz levélben említett *ἀνομία*, azaz a törvénynélküliség titkára is fényt vet a messiási idő. Eszerint a messiási időben fény derül arra, hogy „nyilvánvaló lesz a törvények érvényen kívül való helyezése és mindennemű hatalom illegalitása” (Žižek). Pál ezt így fejezi ki: „*Azután jön a vég, amikor átadja az uralmat Istennek és Atyának, amikor eltöröl minden fejedelemséget, minden hatalmat és erőt.*” (1Kor 15,24) A messiási idő minden átmenet nélkül isteni kézbe juttatja a történelmet.

Teológiai kérdések

Ez a meglehetősen szokatlan „teológia” kérdéseket vet fel, amelyek közül csak néhányat említünk itt.

1. Agamben exegézise tiszteletadásra készíti a teológust. Nagy kérdés azonban az, hogy amikor ennek az irányzatnak a kutatói olyan tág öleléssel a páli leveleket összességükben hívják tanúul, jogos-e egy levélre leszűkíteni a kutatást. Nem lesz-e a Római levél első 10 szava csupán olyan gerinc, amelyre rá lehet aggatni – nagy kitérőket téve – a teljes ideológiai repertoárt? Az eddig megjelent anyagban az elfogadottan páli levelekből tulajdonképpen csak Róm, 1–2 Kor és Gal jut szóhoz. Bár a Római

levelet mint Pál „testamentumát” nem akarjuk alábecsülni, mégis hol marad a Thesszalonikabeliekhez írt első levél a jövődő megváltás ígéréteinek vigasztalásával és az Úr tolvajként való érkezésével? Vagy a Filippi levél a maga „Messiást megnyerni akarásával” és személyes Messias-kapcsolatával? S miért hanyagolható el a Filemonhoz írt levél üzenete a fogságban nemzetteknek a kis családi közösségbe való visszafogadásával?

2. Meglehetősen nyitott kapukat dönget Agamben, amikor tiltakozik a Χριστός szakszerűtlen lefordítása, illetve főnevesítése ellen. Kérdés azonban, hogy a Χριστός nem válik-e pusztán valaminek a „chiffre”-jévé, aminek már egyáltalán semmi köze nincs a Jézus-történéshez. Nem lesz-e messianológiai kóddá csupán, amely pusztán szekuláris ideológiát takar? Legalábbis erre kell gondolnunk, ha egy ilyen mondatot olvasunk: „Végül is mi más a Krisztus, mint az emberben benne rejlő túlzás neve, a félelemkeltő surplus, amit a boldogtalan Pilátus már csak *ecce homo*-nak nevezhet?” (Žižek)

3. Nem egészen világos a helyzet a *szeretet* szó használatával kapcsolatban sem. Az itt használatos szó nélkülöz mindenféle metafizikainak tekinthető mélységet. Félreértjük, ha azt mondjuk, hogy a mi szóhasználatunk szerint ezt így inkább „elnézéssel”, „megtűréssel” helyettesíthetnénk? Esetleg valami *laissez-faire* magatartást jelölne inkább, amelynek át kell vennie a társadalomszabályozó szerepet – a lejárt érvényű törvény(ek) helyett. Ez a szeretet nem hosszútűró és kegyes, nem hisz mindent, nem remél mindent, nem tűr el mindent (vö. 1Kor 13,4–7); ez a szeretet egalizál, uniformizálni kívánja az emberek társadalmát.

4. Hogyan helyezhető el ez a messianológiai koncepció az egységesnek egyáltalán nem mondható zsidó messiási váradalmak együttesében? Ezenkívül: a messiási váradalmak soha nem jártak együtt a Tóra teljes hatályon kívül helyezésével. Ennek már a gondolata is blaszfémia lett volna. Még a messiási váradalmakban olyan nagy szerepet játszó jeremiási ígélet sem megy túl a διαθήκη képzetén (Jer 31,31), amelynek dokumentuma a Tóra. Kérdés, hogy Agamben joggal érvelhet-e, amikor 2Kor 3,14-et úgy magyarázza, mintha a παλαιά διαθήκη „a messiásban tételen hatálytalanná”. Pál ott nem a διαθήκη, hanem az azt elfedő κάλυμμα (lepel) hatálytalánításáról szól.

5. Az érvelésben nagy szerepet játszó 1Kor 7,29–32 értelmezése is igen vitatott. Kérdés, hogy Pál kifejezését helyesen értjük-e, ha az elhívás *visszahívását* látjuk benne. Agamben filozófiai érvelése ez: „A ὡς μὴ a messiási élet képlete és a κλησις legmélyebb értelme. Az elhívás semmihez és sehova nem szól. Ezért marad azonos azzal a jogállapottal, amelyben mindnyájan elhívottak, s éppen ezért történik az elhívás visszahívása. A messiási elhívás az elhívás visszavonása.” Ezzel szemben Pál nem az idő rövidségére való tekintettel int, hogy a gyülekezet összeszedetten és éberrel fogadja a majdan visszatérő Urat?

Felhasznált irodalom

Agamben, Giorgio: *Il tempo che resta. Un commento alla lettera ai Romani*. Torino, 2000. (Német ford.: *Die Zeit die bleibt. Ein Kommentar zum Römerbrief*. 2006.)

Badiou, Alain: *Saint Paul ou la naissance de l'universalisme*. 1998. (Német ford.: *Paulus. Die Begründung des Universalismus*. 2002.)

Žižek, Slavoj: *Die gnadenlose Liebe*. 2001.

Uő: *Die Puppe und der Zwerg. Das Christentum zwischen Perversion und Subversion*. 2003.

Forrás

Koinonia 2008/73. sz. 6–12. o.

Salamon és Jeruzsálem

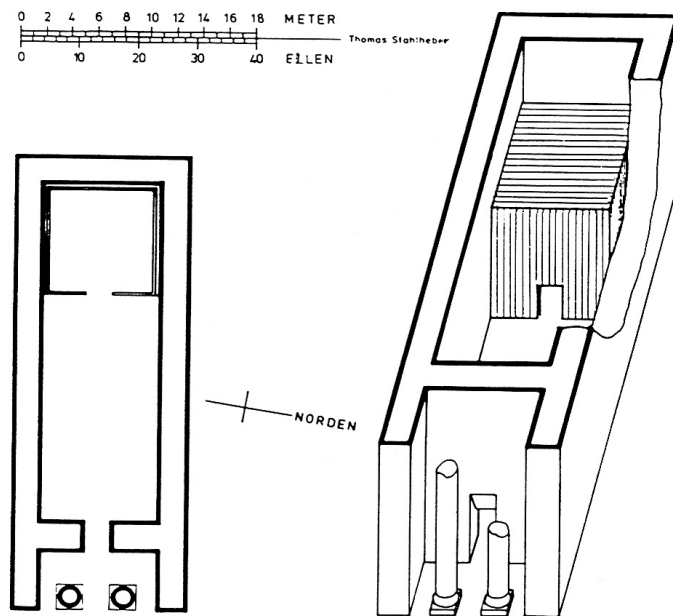
(1Kir 6,1–4)

KŐSZEGHY MIKLÓS

A templom Jeruzsálem elfoglalása után nem egyszerűen felépülhetett, hanem mielőbb fel is kellett építeni. Hiszen Jahve, az új állam exkluzív védőistensége, aki mindenben Dávid mellett állt, nem maradhatott lakóhely nélkül. Az ókori Közel-Keleten egy templom nem az adott istenség híveinek a gyülekezőhelye volt. Ez az ekklesia-gondolat majd csak a kereszténységben fogalmazódik meg. Salamon korában a vallásos közmegegyezés szerint egy templom az adott istenség palotája volt, ahol az istenség olyan módon lakott, mint a király a palotájában. Nyilvánvaló problémát okozott a kérdés, hogy egy istenség, aki az emberek világánál összehasonlíthatatlanul hatalmasabb, miként férhet el egy emberkéz által emelt templomban. Jó kétszázötven évvel a templom felépülése után Ézsaiás már azt írja, hogy a templomban megjelenő Jahve oly hatalmas, hogy palást-

ja teljesen betölti a szentélyt (Ézs 6,1). A templom azonban mégis saját kőbe faragott mivoltában azt jelképezte, hogy Jahve népével együtt lakik, készen arra, hogy lakhelyét, városát és népét is megvédje bárkitől.

Maga a templom a palesztinai régészet talán legnagyobb talánya, hiszen egyetlen kavics sem maradt meg belőle. S ha a jeruzsálemi Templomhegyen lehetne régészeti kutatásokat folytatni (ami a jelen politikai helyzet ismeretében még feltevésnek is valószínűtlen), az azóta véghezvitt számos átépítés miatt akkor sem találnánk Salamon épületéből egyetlen darabkát sem. Az épület leírása ezért csak részben lehetséges, a vele foglalkozó bibliai szöveg (1Kir 6–8) és a térség, valamint a korszak régészeti párhuzamainak (például a szíriai Ain-Dara vagy Tell-Tayinat) messzemenő felhasználásával.

A jeruzsálemi templom feltételezett alaprajza

„A templom (...) hatvan könyök hosszú, húsz könyök széles és harminc könyök magas volt.” (1Kir 6,2) Tehát egy 300 m² alapterületű, 15 méter magas épület áll előttünk, amely szerényen húzódna meg a fogyasztás új szentélyeinek, a mai plázáknak valamelyik félreeső sarkában. A történetileg releváns összehasonlítás alapján talán többet mond erről a templomról, ha meggondoljuk, hogy ennél nagyobb épület a király palotáján kívül (kb. 1200 m²) a korabeli Jeruzsálemben nem létezett. A hosszan elnyúló, téglalap alakú alaprajz önmagában is arra utal, hogy a templom nem a palesztinai templomépítési hagyományból jött létre, hanem idegen (föníciai és szíriai) mintákat követett.

A szentség koncentrációja a bejáratától kezdve az előcsarnokon, a szentélyen át a szentek szentjéig egyre csak növekedett. Ez utóbbit egy 10x10x10 méteres, cédrusból készült kockának kell elképzelnünk, ahová köztudomásúan csak a főpap léphetett be. Jahve-szobor aligha állhatott a templomban, bár a képtilalomról rendelkező bibliai paszuszusok keletkezésének időpontja eléggé vitatott.

Azt viszont tudjuk (1Kir 6,23–27), hogy a szentek szentjében kaptak helyet a kerubok. A legújabb vallástörténeti

kutatások szerint ezek a kerubok leginkább az egyiptomi szfinxekhez hasonlítottak: oroszlántesttel, emberi fejjel és szárnyakkal. Egymás mellett ülve, egymás felőli szárnyaikat a vízszintesig leengedve csakugyan egyfajta trónt képeztek, s ezen ült a Seregek Ura. Az ilyesféle kevert lények minden vallásban az igen régi rétegekhez tartoznak, s ez minden bizonnal a kerubok esetében is így volt. Salamon templomában azonban egykor isteni hatalmuktól megfosztva Jahve trónjává váltak. Ez az átértelmezés mégis beemelte őket az Ószövetségbe, örök életet biztosítva ezzel számukra a teológiában és a művészettörténetben egyaránt.

A templomhoz építészetileg is közvetlenül kapcsolódott a palota. Ez a szoros kapcsolat jelképezte azt az eltérhetetlen köteléket, amely Jahvét népéhez fűzte. Király és védőisteniség olyan szoros szövetsége volt ez, amelyet az ókori Közel-Kelet minden állama esetében bőségesen tudunk dokumentálni. Sőt, talán azt is kijelenthetjük, hogy a dávidi-salamoni államalapítás akkor lett teljes, amikor Jahve palotája is felépült a mai Templomhegyen, valahol az arany fényben szikrázó kupolájú Szikladóm helyén. Isten most már állandóan a Városban lakhatott, hogy megvédje övét.

K Ö N Y V A J Á N L Ó

Teológiai Füzetek 1. – Kolozsvár, 2008

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

Puritán külsejű kiadvány, egyetlen ornamens rajta a Luther-rózsa. Tartalma pedig 140 oldal tiszta teológia. A Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház hivatalos teológiai kiadványáról van szó, amely az első számban 5 tanulmányt közöl.

Elsőként *Adorjáni Dezső Zoltán* püspök írása kerül elénk *A nemzeti identitás mint hagyomány és időszerűség* címmel. Adorjáni püspök először a nép, nemzet és etnikum fogalmakat tisztázza, majd egyház és identitás kapcsolatát tárgyalja, hangsúlyozva, hogy a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház egyszerre hitvalló egyház és népegyház is. Hiszen – idézve *Barthot* – „a népegyházi forma bizonyos feltételek mellett jogosult, ha ennek kritériuma a Krisztus iránti hűség”. Adorjáni Dezső hangsúlyozza, hogy a Krisztusban kapott új kegyelmi lehetőség egy új identitás lehetőségét is rejti, amely tisztánlátást és erőt ad az aktív társadalmi felelősségvállaláshoz.

Benkőné Zonda Tímea tanulmányában a kiskapusi passióról olvashatunk. Pár évtizede a graduálé kutatás fókuszába került az óprotestáns istentisztelet, ennek eredményeként jelent meg a *Protestáns graduál* című gyűjtemény 1996-ban. Számos evangélikus és református gyülekezet-

ben újraéledt – legalább egy-két alkalom erejéig – a graduál-énekklés hagyománya. Amikor *Benkőné Zonda Tímea* tudomására jutott, hogy a kiskapusi gyülekezetben még él a passióénekklésnek egy ősi, gregorián alapú hagyománya, kutatása tárgyává tette azt. A passió beható tanulmányozása után meghatározza annak jellegét, viszonyát más passiókkal, és kifejti a passióénekklés létjogosultságát és liturgiai funkcióját, majd kottamellékletben adja közre magát az énekelt passiót.

Horváth Csaba a pokollal kapcsolatos hiedelmeket veszi sorra, egy rövid biblikus áttekintéstől *Dantéig*, majd az ördög és a haláltánc középkori képzetei után a protestáns pokolképzeteket mutatja be, hogy végül elvezessen bennünket *Swedenborgig*. Horváth Csaba az összegzésben felhívja a figyelmet arra a különös tényre, hogy *Aquinói Tamás* és *Karl Barth* is kihagyja nagy rendszeres teológiai összegzéséből a végső dolgokról szóló dogmatikai fejezetet. Aquinóinak talán lehet mentsége rá, Barthnak azonban nem. És ennek az alig valamit tudásnak a nyomán Horváth Csaba megfogalmaz egy elvet: ott, ahol a tudomány, a teológia megállásra kényszerül, népi magyarázatok, hiedelmek születnek, mert ezt az űrt az embernek

mint misztikus lénynek mindenképpen be kell töltenie ilyen vagy olyan képzetekkel.

Raduch Zsolt keresztelezésről írt rövidebb lélegzetű tanulmánya már alcímében is utal szándékára: „A kereszteleési liturgiánk által ébresztett gondolatok – meggondolásra keresztelező szolgatársaim figyelmébe”. A szerző először tisztázza, mi áll hitvallási iratainkban a kereszteleégről, majd felhívja a figyelmet arra, hogy a kereszteleési liturgiánkból 1981 óta kimaradt az exorcismus, a signum crucis és a benedictio. Ezek – összhangban a katolikus és az ortodox kereszteleési gyakorlattal – szerepelnek Luther kereszteleési könyvecskéjében. A kereszteleést a fürdetés képével kapcsolva össze, hangsúlyozza, hogy a kereszteleés lutheri értelemben nem perfektum, hanem naponkénti önvizsgálat és alázatos belemerülés Isten újjáteremtő kegyelmébe.

Kovács László Attila tanulmányának egy sajátos konfliktus adja meg a keretét: a Kolozsvári Teológiai Fakultás három felekezet közös intézménye. A reformátusok és unitáriusok templomában nincs oltár, míg az evangélikusban van, és a hallgatók heves vitákat folytatnak az oltárról, annak lét-

jogosultságáról, anélkül, hogy megpróbálnák megérteni a mélyebb értelmét mindkét gyakorlatnak. Ezért a szerző elsőként tisztázza az evangélikus istentisztelet oltári szolgálatának célját, értelmét. Közben számos, sok gyülekezetben meghonosodott szokással kapcsolatban teszi fel a kérdést: tudjuk, hogy mit csinálunk? Mikor kell kifelé fordulni, a gyülekezet felé, és mikor befelé, az oltár felé? Van-e létjogosultsága annak, hogy az oltárt főhajtással köszöntse az evangélikus lelkész? Ezeknek a kérdéseknek a tisztázása egész istentiszteleti gyakorlatunkat érinti, és az „át nem gondolt” szokások, gyakorlatok reflexiójára, revideálására készlet.

140 oldal teológia Kolozsvárról: mi lesz majd a folytatásban? Természetesen teológiai tárgyú írások. Ezen belül – ahogy a sorozatnak szánt füzet bevezetőjében Kovács László Attila szerkesztő írja – semmiféle tematikai korlátozást nem kívánnak alkalmazni, de kiemelt fontosságú feladatnak tekintik, hogy elsősorban olyan cikkeket, írásokat közöljenek, amelyek az erdélyi evangélikus egyházzal, a gyülekezetekről, nagy elődökről, templomokról szólnak.

Magyarországi evangélikus lelkészek: tolle, lege!

Ön- és bibliaismeretet erősítő csoportmunka

UDVARDI ANDREA

Magyar szerzők tollából mindeddig nem jelent meg bibliodramáról szóló kötet. Ezt a hiányt igyekezett betölteni a két szerkesztő, *Nyáry Péter* és *Sarkady Kamilla*, amikor összeállították és 2008-ban megjelentették a hazai szakemberek tapasztalataiból merítő, a magyarországi bibliodráma másfél évtizedes történetét átfogó könyvet. A kötet szerzői között találunk papot és lelkészt, hittanárt, mentálhigiénés szakembert, tanárt, pszichológust, pszichoterapeutát, (akár már itthon kiképzett) pszichodráma-vezetőt, szupervizort.

A szerkesztők – akik a hazai bibliodráma művelői és képzői között elismert szakemberek – kezdő tanulmányai-ból az olvasó képet kap a bibliodráma műfajáról, kialakulásáról, történetéről. A bibliodráma a Bibliából vett történetek, szövegek dramatikus, csoportos keretben történő feldolgozását jelenti, amelynek során személyes élményhez, a bibliai szöveg üzenetének (újra)felfedezéséhez, az itt és most megérintettségéhez jutunk. A pszichodramát már ismerő olvasóknak igazi szellemi kalandot, saját élményeket előhívó utazást jelenthet a könyv pszichodramát és bibliodramát összehasonlító, majd a bibliodráma-játékformákat tárgyaló fejezete. Lelkész olvasóknak különösen érdekes lehet a pszichodráma alapú bibliodramától némiképp különböző biblikus bibliodráma lényegét, módszereit és gyakorlatát bemutató tanulmány. A könyv második felében gyakorlati

példák, a módszert alkalmazó szakemberek tapasztalatainak bemutatására törekedtek a szerkesztők. Így olvashatunk a bibliodramát építő módon alkalmazó gyülekezeti modellről, gondolatokat a dráma pedagógiai megfontolásairól, a módszer gyerekek közötti alkalmazhatóságáról. A valós példák sokban segítik és derűlátásra, tettekre sarkallják a bibliodramában lehetőséget látó (akár teológiát végzett) olvasót, hiszen jól szemléltetik a bizalomteli dramatikusan megjelenítést, amely a mindenkiben jelen lévő spiritualitásra építve valóban segítséget nyújthat a gyülekezeti lelkigondozásban, gyermekmunkában (is).

Azoknak, akiknek érdeklődését felkeltette a bibliodramával való szorosabb ismeretkötésre inspiráló kötet, sokban segít a függelékben található, a bibliodráma magyar nyelvű irodalmáról (Nyáry Péter által) összeállított bibliográfia és az ismeretszerzés és képzés további lehetőségeit nyújtó magyar bibliodráma-intézmények névsora.

A témában magyar szerzők tollából elsőként megjelent kötet betekintést nyújt a saját élettörténet és a bibliai szövegek találkozásának módszertanába, a belső képek és kapcsolatok előhívásába, a dramatikusan átélés, megértés és feltárás, a tapasztalat, a hit közötti konfliktusok feldolgozásának folyamataiba, és nem utolsósorban a lelkigondozás új perspektíváit tárhatja elélnk.

Sz. Bérczi Margit: Búval teljes esztendeim

Petrőczy Kata Szidónia életregénye

S. SÁRDI MARGIT

Ma már nehéz elképzelni, mennyi és milyen erős korlátokkal szembesült egy nő három és félszáz évvel ezelőtt, ha tudásra, önállóságra és alkotásra, önmaga művészi kifejezésére vágyott. Az 1600-as években Magyarországon a nők írástudását családjuk mikrokultúrája határozta meg: bizonyos családokban eltűrték, sőt elvárták a leányoktól, hogy írni-olvasni tudjanak, más családokban a leányt talán megtanították olvasni (arra mégis szüksége volt az ájtatos irodalom olvasásához), írni azonban nem: sokáig élt a hiedelem, hogy ha egy leány írni tud, akkor a szeretőjének fog levelet írni, tehát leányoknak az írástudás veszedelmes, sőt káros.

Petrőczy Kata Szidónia (1662–1708) észak-magyarországi evangélikus családban született. Családjában a nők írástudását természetesnek tartották, és a férfiak háromnyelvű író-olvasó életformában éltek: a kor igényes irodalmát el tudták olvasni latinul, és alkalomadtán írtak egy-egy verset, akár magyarul, akár szlovákul. Édesanyja a születése után hamarosan meghalt, de apja gondos nevelésben részesítette gyermekeit: a három fiútestvér a frissen alapított, sajnos rövid életű evangélikus gimnáziumban tanult Eperjesen, és a kisleány is megtanult írni-olvasni, megismerte legalább az egyházi irodalmat.

Am a korszak tragikus történelme tragédiákkal töltötte meg az ő életét is. Apja a Habsburg-ellenes érzelmű protestáns nemesség egyik vezéralakja volt: Kata alig több nyolcévesnél, amikor apja – a Wesselényi-összeesküvésben való részvétele miatt – menekülni kényszerült: három fiával együtt Erdélybe, a gyermekleány Lengyelországba, ismerősökhöz került, s nem látta többé viszont a családját. Apja és két bátyja, Miklós és Imre hamarosan meghaltak; harmadik bátyja, István, aki unokatestvérük, *Thököly Imre* tábornoka és társa volt harcokban és a törökországi száműzetésben egyaránt, csak annak halála után tért vissza Törökországból Magyarországra, s a testvérek már nem találkozhattak.

Magára maradva a fiatal leány a házasságtól remélhette sorsa rendeződését. Tizennyolc esztendősen, bizakodva és reménykedve érkezett Erdélybe a fiatal erdélyi nemes, *Pekri Lőrinc* feleségéként; ám megpróbáltatásai nem értek véget. Házassága nem volt boldog, tizenegy gyermeket hozott a világra, de csak öt leánya ért felnőttkort. Férje nem ismerte a hűséget sem családi, sem politikai tekintetben, ezzel sokszor sodorta bánatba a feleségét, veszélybe a családját. A házaspár megpróbált megtelepedni Észak-Magyarországon, de az ifjú asszony ott nem gyakorolhatta szabadon evangélikus vallását, így visszatértek Erdélybe. Petrőczy Katának nem maradt más, mint az irodalom és a vallás, amely vigasztalta és erősítette.

A történelem éppoly üzőtté és zaklatottá tette idős éveit, mint ifúságát. Pekri Lőrinc csatlakozott *II. Rákóczi Ferenc* fejedelem szabadságharcához, emiatt a költőnő hosszú hónapokig szenvedett az osztrák császári csapatok fogságában, s amikor kiszabadult, háromszor kényszerült a Rákóczihoz hű családokkal együtt menekülni, hol Moldvába, hol Észak-Erdélybe. A múltó idő, sorsuk hányattatásai végül összebékítették az idősödő házaspárt: utolsó éveik legalább békében teltek el. Mindketten meghaltak még a szabadságharc bukása előtt: férje alig néhány hónappal élte túl a költőnőt.

Tulajdonképpen az is megrendítő, hogyan jöhetett létre egy női életmű ennyi hányattatás közepette, hogyan volt egy asszonynak annyi testi-lelki ereje, hogy műveit – három ájtatossági mű fordítását, két imát és legalább negyvenhat verset – megalkossa. És ez nem csak egy életmű a többi között: ez a generáció legkiválóbb lírai életműve.

Am hiába a művészet állandó tökéletesítésének vágya és a kifejezés szépsége, ettől még versei előregedtek volna a többi, vele kortárs férfiköltő műveivel együtt. Ami ma is élvezetes, sőt csodálnivalóvá teszi, az az érzelmek bátorsága: ő merre, amit a század férfiköltői nem, versbe önteni személyes élete eseményeit, szubjektív érzelmeit: bánatát, házassága buktatóit, sértett büszkeségét, vívódását. Férje hűtlensége idején a büszkeség, öntudat, alázatos szerelem hangjain szólnak a versei.

Verset írt a férjével kacérkodó (rokon) nőről; verset, amikor látta, hogy más nőbe szerelmes férje milyen nehezen válik meg a másik nőtől; verset, amikor megtalálta férjének a másik nőhöz írt szerelmes versét, s férje zavarában azt állította, feleségének írta, holott a szöveg szemmel láthatóan nem illett a hitvesi szerelemre. Mennyi egyedi, még évszázadokig páratlan téma! És mekkora bátorság a 17. században versben keresni az elégtételt a megsértett női büszkeségre!

Petrőczy Kata Szidónia modern értelemben is költő. Nem alkalomszerűen verselt; az ő számára a versírás az egyéni érzelmek kifejezésének egyik módja, mondhatjuk: szubjektív lelki kényszer. Ez a legmodernebb vonása: ő nem a tőle fennmaradt versek nagyobb mennyiségének, hanem érzelmi tartalmának és esztétikai minőségének köszönhetően birtokol ma is sajátos, vonzó költői karaktert.

*Sz. Bérczi Margit*ot évek, sőt évtizedek óta kíséri a költőnő alakja, s addig nyugtalanította, serkentette, hogy – némi baráti buzdítás után – regénnyé formálta élete történetét. Ahogy a régész cseréptörmeléből alkotja újjá az antik vázát, az életút adalékaiból egy lélekrajzot épít föl: egy asszony útját siralmas születésétől holtig búban gyötrődéséig.

Talán nem tévedünk, ha azt gondoljuk: ez a lélekrajz a regény legmélyebben ható rétege. Mély beleérző képességgel, finom természeti és életképekben, lírailag megragadott jelenetekben rajzolja meg a költőnő lelki útját.

Az életrajzot át- meg átszövi a versekből kiolvasott hit újraélése. A regény szövegébe otthonosan fűződnek bele a rég halott költőnő szavai, levél- és versidézetei; meg-

annyi tanújele annak, hogy Bérczi Margit belülről élte végig a költőnő életét, az ő szavaival gondolkodott és fejezte ki önmagát.

A tudomány igazsága és a művészet igazsága nem ugyanaz. Bérczi Margit olyan regényt adott a kezünkbe, amely közel hozza, megélhetővé és megérthetővé teszi egy érezni bátor, nagyszerű asszony életét, s így újra, tovább élni segíti.

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK

Emlékezés Görög Zoltán (1943–2009)

evangélikus lelkész szolgálatára

POLGÁRDI SÁNDOR

Görög Zoltán a Vas megyei Gércén született 1943. június 19-én, evangélikus szülők gyermekeként. Az általános iskolát szülőfalujában végezte, középiskolai tanulmányait pedig Sárváron folytatta, ahol 1962-ben érettségizett. Otthon az akkori szövetkezeti irodán dolgozott egy évig adminisztrátorként. Mindez segítséget is jelentett a későbbi teológiai tanulmányaihoz. Kisgyermekkor óta a lelkészi pályára készült. Erre mélyen vallásos szüleitől, illetve *Szabó Sámuel* néhai gércei evangélikus lelkésztől kapta az indítást.

1963-ban jelentkezett Budapestre az Evangélikus Teológiai Akadémiára. 1968 júniusában fejezte be teológiai tanulmányait. 1968. július 1-jén *Ottlyk Ernő* püspök ordinálta a gércei evangélikus templomban. Előbb Celldömölkön, majd Rudabányán szolgált. 1969. szeptember 1-jétől az akkori püspök Pápara helyezte segédlelkésznek *Halász Béla* esperes mellé. Közben sikeres lelkészvizsgát tett. Halász Béla nyugdíjba vonulása után *Sikos Lajos* pápai esperes mellett szolgált 1973. október 31-éig.

1971-ben Pápan házasságot kötött *dr. Jilek Zsuzsa* belgyógyász szakorvossal. Evangélikus vallású felesége a pápai kórház belgyógyászati osztályán teljesített szolgálatot, majd főorvosként végezte munkáját. E kórházból ment nyugdíjba 1998-ban. Házasságukat Isten egy leánygyermekkel áldotta meg, aki elvégezte az Evangélikus Hittudományi Egyetem hittantanári szakát.

1973. november 4-től Görög Zoltán megválasztott parókus lelkészként kezdte meg lelképásztori munkáját a homokbödögei anyagyülekezetben. Szolgált a nagygyimóti, tapolcafői leányegyházközösségekben, valamint a hozzá tartozó Adásztevel, Nagytevel és Ugod szórványgyülekezetekben. 1984-től Takácsiban és Gecsen helyettes lelkészi megbízást kapott.

Takácsiban az ő idejében újult meg a templom kívül-

belül. Gondoskodott a tapolcafői templom felújításáról s az egykori gecsei lelkészlakásról is. Az elmúlt év végén, 2008 decemberében együtt adtuk hálát a megújult gyülekezeti házért és orgonáért a számára oly kedves, mindent jelentő homokbödögei gyülekezetben.

Tagja volt a soproni evangélikus líceum és a gyenesdiási Kapernaum Szeretetintézmény igazgatótanácsának. Az egyházmegye diakóniai előadójaként is szerepet vállalt. Korábban részt vett az Evangélikus Teológiai Akadémián működő egyháztörténeti szakcsoport munkájában is, a Veszprémi Evangélikus Egyházmegyében hosszú időn keresztül látta el a gyűjteményi előadó feladatát.

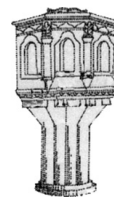
A felsorolások után előttünk mégis csak az evangélikus lelkész marad meg, az a tisztelendő úr, aki örömhírt hirdetett templomainkban, vigaszt és reményt adott a szomorúknak. Velünk volt örömmünkben és bánatunkban. Arról a Názáreti Jézusról tanúskodott, aki elhívta őt a lelkészi szolgálatra. Őt várták vasárnapról vasárnapra a Pápa környéki gyülekezetek és a bakonyaljai egyházközösségek, az ott élő evangélikusok.

Az egyházmegye lelkészi karának rangidős tagjaként a lelkészi munkaközösségi üléseken véleményével, hitvallásával sokakat készített gondolkodásra.

Az a történelmi kor, amelyben evangélikus lelkészként szolgált, korántsem volt nehézségektől mentes. Szembenézett a kihívásokkal, Ura kísérté végig élete minden napján, és ő adott bölcsességet, testvéri lelkületet szívébe.

Életének 65. évében a Veszprémi Evangélikus Egyházmegye elnöksége és közgyűlése 2008 májusában Somlószlószőlősen köszöntötte a szeretet, a tisztelet és a megbecsülés jegyében.

A pápai evangélikus templomból kísértük az alsóvárosi temetőbe 2009. március 28-án.

Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) Jel 15,3–4

Zengedező mennyei kar

Cantate vasárnapja kapcsán rengeteg olyan gondolat juthat eszünkbe, amely az Istennek szóló ének, az éneklés és a gyülekezet összefüggéseit veszi sorra. Mikor máskor, gondolhatjuk, ha nem ekkor? Örülünk a kínálkozó alkalomnak, gondolkozunk és tervezzünk, mert fontos, lutheri hagyományokon álló egyházunkban kiemelten fontos kérdés ez. Mégis azt gondolom, az istentiszteletre készülve, de ne az igehirdetés összefüggésében gondolkodjunk ezen. Textusunk ugyanis kínál annyi mondanivalót, hogy azt veszteség lenne háttérbe szorítani gyülekezeti éneklésünkről szóló, de az énekeket ilyenformán nem megszólaltató mondanivalónkkal.

Ugyancsak érdekes és készülésünk egy pontján fontos lehet, de az igehirdetésbe nem való gondolat, hogy milyen ritkán hangzik a szószéken a Jelenések könyve alapján igehirdetés. Perikóparendünk szerint például legközelebb csak advent negyedik vasárnapján, majd karácsony este lesz textus ebből a könyvből.

A textus

Textusunk két versből áll, azt azonban el kell döntenünk, a mondat közepén kezdődő és emiatt alany nélküli szövegünket kiegészítjük-e a második verssel, vagy csak az éneket tekintjük felolvasandónak, így az igehirdetésben kell exponálnunk, hogy kiknek az éneke ez. Gyakorlatilag minden kommentár (Roloff, Krodel, Harrington, Karner) erős hangsúlyt tesz a textus ószövetségi párhuzamaira: Mózes

egyiptomi szabadulás utáni hálaénekére, zoltárokra emlékeztető stílusára. Ugyancsak kiemelik azt a tágabb kontextust és rendszert, amelyben ez a hálaének felhangzik: a 15–16. fejezet összefüggése ugyanazt a sémát követi, amely már eddigre többször olvasható volt a könyvben, a hét angyal feladatának elvégzése (a harag poharainak kitöltése) előtt Istent dicsőítő mennyei istentisztelet részletét látjuk a győztesek énekeként.

Témák

A szöveg első és talán legnagyobb témája a *szabadítás*. Erre utal a mózesi párhuzam is. A szolgaságból szabaduló izraeliek öröme Mózes hálaénekében összegződik. Ez bizonyosságtétel és egyben reménységet megszólaltató és tápláló ének arról, hogy Isten nem hagyja veszni népét, hűséges és segít. A Bárány éneke ezt az éneket teszi teljessé, ahogyan Krisztusban a szabadulás is teljessé lett. Immár nemcsak arról szól az ének, hogy Isten hűséges, hanem hogy ezt a hűségét mindörökké megőrzi, hogy a végső időig megsegití övéit, soha nem feledkezik el róluk.

Szorosan összefügg mindezzel *Isten igazsága* is. A hálaéneket zengő mennyei kar nemcsak Isten nagy és csodálatos művét, a megváltást, hanem az ő igazságos útjait is énekébe foglalja. Mindez azért is fontos, mert tudjuk, az ember alapbeállítottsága szerint Isten ítéletei ellen gyakran lázad, mint amennyiszer hálával fogadja azokat. Az Isten dicsőségét zengő mennyei kar tehát az isteni igazságnak és bölcsességnek feltétlenül alávetettekől áll, s ezen a ponton szükséges nagyon tudatosan különválasztani a mi énekünket a mennyei kar énekétől.

Olyan vallási fogalmak is gazdagítják a szakaszt, mint az *istenfélelem* és az Isten *szentsége*. Érdeemes tudatosítani ezeknek a fogalmaknak a kapcsolatát („ki ne félne té-

ged... hiszen egyedül te vagy szent”) és kapcsolódását a mi életünkhöz: az Isten közelségének, jelenlétének meg tapasztalása mire indít minket, saját érdemeink előtérbe tolására-e vagy az Isten előtti meghajlásra. Istent félni azt jelenti: elfogadni Isten hatalmát, de elfogadni szeretetét is. Bármennyire is banális egyszerűséget hallunk ki ebből a mondatból, olyan alapvetés ez, amelyet újra és újra át kell gondolnunk, és amelyhez hozzá kell mérnünk szavainkat és tetteinket. A mennyei kar tiszta egyszerűsége, ahogyan ezt megfogalmazza, távol áll tőlünk.

Rendkívül hangsúlyos a textusban az a motívum, hogy Isten elé leborulnak mind a *népek*. Nem a pogányok közötti misszió eredménye ez, hanem Isten igazságának nyilvánvalóvá válása eredményezi. Isten hatalma az egész világot átfogja, az új Jeruzsálemben helye lesz minden népnek, és ez sem az ember érdeme és nem is az ember logikája szerint való, a „minden népről” szóló beszéd ugyanis kizárja az exkluzivitás minden lehetőségét.

Jelentős téma immáron a textus egészének összefüggéseiben a *reménység*. A megváltottak éneke a reménység énekeként hangzik, remény az igazságosságban, nem az ember egyéni érvényesülésében, hanem a világ végső rendjében. Az eszkatologikus idő valósága a hívő embert félelem helyett reménnyel kell hogy eltöltse.

Kérdések az egyéni meditációhoz

Igehirdetésre való készüléskor meditációnk alapkérdései mindezek után a következők lehetnek: Cantate összefüggésében hogyan szól saját életünk? Éneklünk-e életünkkel új éneket, vagy hamis a dallam? A mi istendicséretünk kiről szól? El tudjuk-e fogadni azt, hogy Isten igazsága felülírja bármely szándékunk tisztaságába vetett őszinte hitünket?

Vázlat

1. Milyen tiszta az az ének, amely az üvegtengernél a győztesek ajkáról szól! Hamis világunkban ugyanez az ének másképpen cseng, furcsán, érthetetlenül. Tartalma sem a mi logikánk szerint való, de személyesen is távoli és elérhetetlen állapotban hangzik fel.

2. A győztesek éneke ez, az ige olvasója pedig messze van a győzelemtől, sőt többnyire kudarcai és hibái kedvetlenítik el.

3. Isten szentségével szemben az ember megszegyenül. Pedig az ember inkább érdemeit szeretné hangoztatni, nem menekülni akar bűneitől, hanem megmagyarázni azokat.

4. Világos tehát, hogy hatalmas szakadék van a textus mennyei karának éneke és az ezt olvasó ember élete, élet-helyzete között.

5. Mindeközben a majdani hárfások közöttünk vannak. A látható és láthatatlan egyház közös metszetében bízunk.

6. Talán éppen ezért biztat a zsolnár arra, hogy a csodákat tévő, szabadítást szerző Istennek új éneket énekeljünk. (A hangsúly az „új” szón van. Korábbi erőfeszítéseink, énekeink értéktelenné válnak, elgyengülnek.)

7. Tudván az Isten szentségéről és igazságának végső érvényre jutásáról, nem tehetünk úgy, mintha másképp lenne.

8. Feladatunk ma sem egyéb, mint amit korábban már sokan elmondtak, leírtak: szolgálatunk a gyülekezetben, felelős jelenlétünk a társadalom egészében. Új énekre van azonban szükségünk, a zengedező mennyei kar képe kell hogy felébresszen minket abból az ábrándból, hogy ha hibákkal is, de jól végezzük dolgunkat. A népek leborulása, az isteni igazságosságért való hála, az igazságosság nyilvánvalóvá tétele nem a mi hangunk; mi a magunk igazát hazudjuk isteni igazságnak, mi lázadunk ellene, mi nem akarjuk, hogy bárki a győztesek közé kerüljön, mert magunkat akarjuk legfőképpen vagy talán egyedül ott tudni. Ez az ének azonban nem azonos a győztesek énekével.

9. Reménysége most is a peremen lévő embernek van, a magabiztosnak, az öntudatosnak nincs, mert magabiztossága és öntudata akadályozza meg abban, hogy élete énekét újra cserélje.

10. Várjuk a szabadítást. Ez cselekvést jelent, aktív várást és annak tudatosságát, hogy életünkkel énekelhetjük azt az új éneket, amely a szabadítót dicséri.

PELIKÁN ANDRÁS

Tallózó

(Az alanytól is megfosztott, csonkított textus helyett a 2–4. verseket tekintve készült a tallózó.)

„(...) a »tűzzel vegyített üvegtengerféle« azt jelzi, hogy az ítélettartás körülményei félelmetesek, a Bárány Népe azonban boldogan énekel. (...) hozzá kell olvasni (...) a kijelölt textus elejéhez a »győzteseket«, mert hiszen a mondat csak ezzel az alanyi kiegészítéssel teljes és értelmes. (...) *Hálaének* hangzik, ez természetes, hiszen a szabadulást nem a nép vívta ki, hanem Isten szerezte. A »győztesek« (...) *Isten* hárfáit pengetik, mert azok nem az övéik, hanem Istenéi! A »győztesek«, azaz a »megváltottak« azonban arra a végső és teljes szabadításra is gondolnak, amelyet Isten Jézusban és Jézus által adott nekik. Ezért a »mózesi hálaénekbe« belecsengenek a »Bárány énekének« fenséges akkordjai is. (...) A gyülekezet ezen a *földön* azt hallja és érti meg, hogy a gyülekezet a *mennyben* énekével dicsőíti Urát, aki legyőzte (múlt idő!) az ősellenséget; vagyis a Krisztus által szerzett váltság hatékony, és a földi gyülekezetet is diadalra juttatja a fenevad és prófétája elleni küzdelmében.

(...) a »mennyei kórus« éneke nem azért csendül fel, hogy a földön küzdő (küszködő) gyülekezet megtanulja azt, hanem azért, hogy megerősödjék általa. (...) igénk nem éneklésre biztat (Cantate!), hanem a diadaléneket zengőkre mutat, és az ő éneküket szólaltatja meg.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Mózes éneke azt ünnepelte, hogy Isten megváltotta népét az egyiptomi rabszolgaságból. A Bárány éneke a Sántától és a szellemi élet minden ellenségétől való végleges szabadulást ünnepli.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„(...) az Úr áll bosszút szolgálai vééréért, azért a sok sérelemért, amely hitehagyott népe részéről érte egyházát. A modern ember számára borzasztó annak még csak a gondolata is, hogy az egyház bosszúért kiáltson! A modern világnak nagyon határozott elképzelései vannak Istenről, arról, hogy milyen ő – vagy legalábbis milyennek »kellene« lennie. Szinte mintha Istent mikulásruhába szeretnék bújtatni!” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

Első hallásra – fiatalok gondolatai

„Nagyok és csodálatosak a te műveid.” Számomra ez a textus a végső látásról szól, amely életünkben töredékes, de egyszer majd világos lesz számunkra, és látni fogjuk, milyen csodálatosak az Isten tettei. Mintegy visszhangként csenghet a fülünkben az egész Biblia tartalma ebből az igéből. Isten nagy tettei nemcsak Mózes és a próféták számára vagy nemcsak a pusztai vándorlás alkalmával nyilvánultak meg, hanem Isten hatalmas szeretete is megjelenik a Krisztusban értünk hozott áldozatban. Az ember akkor majd tisztán látja Isten hatalmas cselekedeteit, és leborul nagysága előtt.

„Ki ne félne téged, Urunk, és ki ne dicsőítené a te nevedet, hiszen egyedül te vagy szent: mert a népek eljönnek mind, és leborulnak előtted.” Istent félni és tisztelni kell, mivel ő mindig és minden esetben igazságosan ítél, és hatalmas csodákat visz végbe. Ebben a szakaszban éppen arról van szó, hogy eljött az igazság órája, beteljesedett az Írás, Isten igéje valósággá lett. A próféták jövődölései nem próféciák többé. Az emberek színről színre látják Istent, és imádják őt. A bűn, a gonosz legyőzött.

Ugyanakkor az igében ellentmondásosnak tűnik, hogy ma is vannak olyanok, akik nem félik az Istent („ki ne félne téged...”). Amivel viszont egyetértünk, hogy az embernek egyszer valóban be kell látnia bűneit, és Isten színe elé kell állnia.

Szinte életre kel a kép, élénken látom magam előtt, ahogy a hatalmas Isten mint uralkodó előtt meghajolnak a népek, és nagy tetteiről, igazságáról tesznek bizonyosságot.

Ez az ige valóban szorosán kapcsolódik Cantate vasár-

napjához. Hasonlít Mózes hálaadó énekéhez és sok dicsőítő zsoltárhoz. Mivel ez a szakasz a jövőről szól, láthatjuk, hogy az éneklés, a dicsőítés kapcsolja egybe a múltat, a jelenet (a mi éneklésünket) és a jövőt. Azt írja, hogy a föld összes népe eljön, és leborul Isten előtt, mert akkor már mindenki világosan, színről színre látja az Urat, az ő nagy tetteit és igazságos ítéleteit. Nemcsak azok, akik hittek benne, hanem a pogányok is.

A textussal kapcsolatban felmerült „első” kérdések:

- Kik énekelnek?
- A jelenről vagy a jövőről szól ez a szakasz?
- Mit jelent az, hogy „igazságosak a te utaid”?

Húsvét ünnepe után 5. vasárnap (Rogate) Kol 4,2–4

Harmadik adatik

Annak idején a középiskolában jó néhány latin mondást kellett megtanulnunk, ezek közül néhány újra és újra eszembe jut. Egyik a *tertium non datur*, azaz harmadik nem adatik, tehát két választási lehetőség létezik. Lehet, hogy az élet sok helyzetében megállja a helyét ez a megállapítás, de Rogate vasárnapján, amikor az imádság ajándékára különösen is figyelünk, ki kell mondani: *tertium* igenis *datur*, és ez a *tertium*, a megadatott harmadik éppen az imádság. Mert látszólag két út létezik: lehet az ember lemondó és passzív, amikor belátja egy másik mondás igazságát a világ folyására vagy másra nézve: „a kutya ugat, a karaván halad”. És lehet az ember aktív, amikor nem bírja tovább, kezébe veszi a cselekvést, és mehet fejfel a falnak, mert megtapasztalja: „harag hatalom nélkül mit sem ér”, sőt az egyik legszánalmasabb dolog a világon. Ez a két út a pusztulásba vezet. De létezik még egy út; bár rejtve van, de van. Ez az imádság útja. Nem keseredünk bele, és nem megyünk fejfel a falnak sem, hanem imádkozunk, és így „Áldó hatalmak oltalmába rejtve / Csak várjuk békén mindazt, ami jó...” Nekem idén ezt jelenti Rogate vasárnapja.

A textusról

Pál apostol Kolosséba írt levelének záró gondolatai között szerepel kijelölt textusunk, amely a gyülekezet tagjait az imádkozásban való kitartásra, az éberségre, a szüntelen hálaadásra biztatja. Továbbá kéri őket, imádkozzanak Páléért is, hogy Isten nyissa meg előttük az ige ajtaját, hogy szólhassák a Krisztus titkát, amely miatt most fogoly, és azt hirdethesse Pál. Az imádságra való buzdítás nem okoz problémát

a magyarázat számára. Az éberség Pálnál – úgy tűnik más leveleiből – józan, tiszta tudatállapotot jelent, amely mindig felkészült Isten szavának befogadására, ha Isten az emberrel valamit közölni akar. Ennek fönntartási lehetőségeként az apostol általában a böjtöt és az imádságot javasolja. Kicsit a jézusi példázat parafrázisa a szegény özvegyről, aki kitaróan kéri a bírót, hogy szolgáltasson neki igazságot. Ennek végletes formáját jeleníti meg a zene nyelvén *Jehan Alain* 20. századi zeneszerző *Litániák* című műve. Szerzője így ír róla: „Amikor kétségbeesésében az emberi lélek már nem talál szavakat ahhoz, hogy elnyerje Isten irgalmát, akkor szenvedélyes hittel vég nélkül ugyanazt a könyörgést ismételteti. Az ész végső határára ér, csak a hit folytathatja az emelkedést.” Az előadók a „heves esdeklés benyomását keltsék. Az ima nem panasz, hanem ellenállhatatlan szélrohám, mely mindent felkavar, ami az útjába kerül.” A következő mondat megejtő szépségű metafora: Pál nem azt kéri, hogy az ő börtöne ajtajának feltárulásáért imádkozzanak a kolossébeliek, hanem az ige ajtajának megnyílásáért. A mondatban legfeljebb az a kérdés, hogy vajon genitivus objectivus vagy subjectivus az „ige ajtaja” kifejezés. Isten nyissa meg a számukra a megértés lehetőségének ajtaját, vagy nyissa meg azt az ajtót, amelyen keresztül az emberek befogadják a hirdetett igét? Mindkettő igaz lehet anélkül, hogy a textus mondanivalója jelentősen változna egyik vagy másik értelmezéstől, sőt a kettő egyszerre is igaz lehet.

A következő gondolat értelmezése némi gondot okoz a számomra: a Krisztus titkának szólása, hirdetése. Ez paradoxon a javából, mert milyen titok az, amit hirdetnek? Ha titok, akkor nem hirdethető, legfeljebb a beavatottak számára fülbe súgható. Ha pedig hirdetni kell, akkor nem titok. Persze tudom, hogy itt a görög szövegben a ma anynyira divatos *misztérium* magyarosult kifejezés megfelelője található, amelyről az embernek egy barokk templombelső jut eszébe sok arannyal, esti szürkületben. De véleményem szerint ez csak Jézus kijelentésére gondolva oldható fel: „...amit ma fülbe súgva mondatok a belső szobában, azt a háztetőkről fogják hirdetni.” (Lk 12,3) Tehát olyasvalamiről van szó, ami régen titok volt, most pedig a Jézus Krisztusról szóló igehirdetéssel mindenki számára ismertté lesz. Pál apostol ebben az értelemben ellentéte Adynak, aki a *Misztérium* című versének végén így ír:

„Nagy éjeken szeretnék szólni:
Nem, nem bírok tovább bilincset,
Nem, nem bírok tovább titkolni
Ennyi világot, ennyi kincset.

Világrontó nyilatkozásnak
Égből lopott lángjától égek!
(...)
S miket leírok, elpanaszlok –
Csak szóba ömlő semmiségek!

Pál apostol azért kéri az imádságot, hogy újra széles körben kötöttségek nélkül hirdethesse Jézus Krisztus evangéliumát. Mondhatná így is: „világmegváltó, gyógyító, javító nyilatkozásnak égből kapott lángjától élek, s miket leírok, hirdetek, életre váló mindenségek...” – elnézést kérek a költőtől és a költőktől.

Az igehirdetés felé

Rogate vasárnapján Pál apostol imára szólítja fel a keresztény gyülekezet tagjait. A keresztény ember számára az imádság a mindenkori harmadik út, és egyben az egyetlen helyes út, ami az igazi cél felé visz. Tehát az imádság létkérdés.

Éberség, kitarás az imádságra nézve. Tiszta tudatállapot. Hálaadás „...ébernek maradni. Valamennyien hasonlítunk ahhoz az emberhez, aki lakatlan helyen jár nagy hidegben és hóban. Jaj neki, ha leül.” Talán más összefüggésben mondta ezt valaki, de Pál apostol szavainak összefüggésében is igaz. Annyi minden van, ami az ember lelkét elaltatná ebben a világban. Ezek lehetnek kellemes vagy kellemetlen dolgok egyaránt. Gondoljunk csak *Kosztolányi Boldog, szomorú dal* című versére, amelynek utolsó sora: „Itthon vagyok itt e világban / s már nem vagyok otthon az égben.” A kitaró imádság, éberség állapota olyasmit jelenthet: itt élni a világban, de ezzel együtt otthon lenni az égben. A hálaadás ugyanezt jelenti, mert aki hálát ad, az felismer-te, hogy van oka hálát adni, és aki felismerte, annak tiszta a tudata, és aki hálát adhat, annak jó, és akinek jó, az otthon van az „égben”.

Ima az ige ajtajának megnyílásáért

Az „égi” otthon ajtaja az ige ajtaja. Mind az igehirdetőnek, mind az ige hallgatójának szüksége van arra, hogy az ige értelmének, üzenetének az ajtaja megnyíljon a számára. És mind az igehirdetőnek, mind az ige hallgatójának szüksége van arra, hogy az ő lelkének ajtaja is megnyíljon az ige számára. S hogy miért van ez így? Mert kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és eljött közénk, hogy mi is Istennél legyünk. És minek a segítségével lehetnénk Istennél, ha nem éppen az ige segítségével? Márpedig az Istenhez való fordulás – vagy nevezzük akár az elveszett harmóniához vagy teljességhez való visszatalálásnak – szükségességét minden ember érzi a világban. A megoldás az ige ajtajának megnyílása, mert ez a harmónia kulcsa, az ég kapuja.

Ima a Krisztus titkában való részesedésért, hogy ez a titok minél több szív számára életté váljék

Az ige ajtajának, azaz az ég ajtajának kulcsa a Krisztus titkának ismerete. Az ige, az igehirdetés lényege, szíve közepe a Krisztus titka. Azaz az evangélium, tehát Krisztus meg-

váltói művének tartalma, lényege. Az ember, az emberiség számára ezért életbevágóan fontos a „Krisztus titkának” ismerete. A Krisztus titkának ismeretében való részese-
dés pedig hitből adatik az embernek, ahogy a hit velejárója az imádság is. Hiszen annak csak hittel van értelme. Az imádság tehát a hit elővételezése is, hiszen aki imádkozik, az már hisz. Tehát aki a Krisztus titkában való részese-
désért imádkozik, az máris részese annak. „De kell-e még valamit mondanom az imádság szerepéről? Imádkozott maga az Úr is, akinek tisztelet és hatalom örökkön örök-
ké.” (Tertullianus)

NÉMETH SZABOLCS

Tallózó

„A misszióra Isten nyithatja meg az ajtót, de van egy má-
sik ajtó is, melyet ugyancsak Isten nyithat meg, és ez a
hirdetendő Ige ajtaja. (...) A gyülekezetet ezért is bevonja
munkájába, és igehirdetésének felelősségét rájuk is terhe-
li.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum
Digitéka Kft.*)

„Pál szükségesnek tartja azt az imádságot, melyben az
alázatnak, a türelemnek, a hálának és a bizalomnak egy-
más mellett és egymással mindig együtt (...) van helye.”
(id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az imádság nem valami lelki fényűzés, hanem alap-
vetően szükséges a növekedéshez.” (*A Biblia ismerete kom-
mentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Kétségtelen, hogy az lesz az egyik dolog, amit mind-
nyájan sajnálni fogunk, amikor a mennybe érünk, hogy
nem töltöttünk imában több időt, különösen, ha majd meg-
értjük, hogy Isten mennyire meghallgatta imáinkat.” (Wil-
liam MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi
Kiadó*)

„Legfőképpen tehát a Krisztus ügyéért fontos az apostol
szerint az az állhatatos könyörgés, amire olvasóit serkenti.
(...) A Krisztus ismeretének ezt a terjedését (...) csak Isten
munkálhatja. Ezt őtőle kell alázatosan kérni!” (Victor Já-
nos: *Csendes percek. Református Sajtóosztály*)

„Az apostol szavaiból kitűnik, hogy nem a saját vagy
munkatársai sorsát helyezi a kolosséi gyülekezet szívére.
Az ő sorsuk az evangélium szolgálata. (...) Munkájuk si-
kere attól függ, hogy Isten kinyitja-e az ajtót szolgálatuk
előtt, vagy sem.” (Cserhádi Sándor: *A kolossébeliekhez és a
Filemonhoz írt levél. Evangélikus Sajtóosztály*)

„A hatékony evangélizáció alapfeltétele az állhatatos
imádság. (...) Ha saját tapasztalatunkra támaszkodhatunk,
valószínűbb, hogy a kolossébeliek elálmosodtak, és a »vir-

asztás és imádkozás« (Mt 26,41) elmulasztása miatt nem
tudtak védekezni, amikor elérkezett a válság és a megmé-
rettetés ideje. Az ellenség az imádkozást elhanyagoló gyü-
lekezetben végezheti legjobban romboló tevékenységét. (...)
szólhassa a Krisztus titkát (...) úgy tűnik, itt a keresztyén
szolgálatot valami korábban rejtett dolog feltárásaként és
hirdetéseként értelmezi. Ezáltal a keresztyén igehirdetés a
kinyilatkoztatás folyamatának részévé válik. Szükséges len-
ne ezt a meglepő apostoli felfogást újra felfedezni.” (R. C.
Lucas: *Pál levele a kolossébeliekhez és Filemonhoz. Harmat*)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az örömteli élet forrása, ha a más hálaadással tudom kez-
deni. Mindez pedig azért igaz, mert a hálaadásom alap-
ja, hogy a tegnapi, a mámban és a holnapomban is
ott látom Isten szeretetét. Akkor válok boldogtalan-
ná, reménytelenné, ha mindezt elfelejtem. Talán Pál ezért kezdi
minden levelét hálaadással, hogy emlékeztesse az olvasó-
kat, van miért örülniük.

A hálaadás fontos dolog. Elsősorban nemcsak azokért
a dolgokért, amelyek velünk történnek, vagy amiket kap-
tunk, hanem azért is, hogy van kihez szólnunk, van, aki
figyel ránk és meghallgat.

Mindegy, mi történik, mindegy, mit hoz az élet: imád-
kozni kell és kérni az Urat, hogy segítsen. Az az egyedüli
reményünk, hogy tudjuk, ő mindig segít, még ha úgy érez-
zük is, hogy cserbenhagyott.

Lényeges állomása a szeretet megélésének, ha a má-
sik ember élete is elfér az összekulcsolt kezeim között. Ha
csak magamért tudok imádkozni, akkor egyedül maradok
az előbb-utóbb sablonossá váló szavaimban.

Igenis kell az igehirdetőkért imádkozni, hogy helye-
sen szólják a tiszta evangéliumot. A lelkész sem birtokolja
a bölcsek követ. Isten szavának aktuális megszólaltatásá-
hoz nemcsak tanulás, tudás kell, hanem a Lélek ajándéka
is. Az Úr üzenetének megértéséhez és továbbadásához el-
engedhetetlen a Lélek kulcsa.

Nagy alázatról tanúskodik, ha arra kérem ismerősei-
met, hogy imádkozzanak értem. Ezzel azt vallom be, hogy
nem vagyok mindentudó, mindenható, hanem minden-
nap rászorulok Isten kegyelmére. Csak az tud ilyet kérni,
aki tisztában van a korlátaival, de egyúttal Isten határta-
lanságával is.

Mit jelent a Krisztus titka? Talán azt a szeretetet, ami
miatt a földre jött, a mi megváltásunkért, megmentésün-
kért, vagy valami egészen más? Ki az, aki mindent tud ró-
la, aki fellebbenti a fátylat?

Mennybemenetel ünnepe

Ézs 40,27–31

Az ünnep jellege

Az Úr Jézus Krisztus mennybemenetelének ünnepe (vízkereszthez hasonlóan) olyan alkalom az egyházi esztendőben, amelyen az igehallgatóknak is csak a leghűségesebb rétege figyel fel a harangszóra. Az oka ennek egyrészt az, hogy az ünnep munkanapra esik, másrészt azonban az a tény, hogy magát a mennybemenetelt nem tartjuk igazán fontos üdveseménynek. Az Apostoli hitvallás második hitágazatában minden istentiszteleten elmondjuk: „felment a mennyekbe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbán...” Nem szabad megfeledkezni arról a tényről, hogy Jézus felátadása után még 40 napot töltött a földön, amely időről meglehetősen kevés a híranyag az evangéliumokban. S ennek a különös találkozásokkal teli, szimbolikus számú időszaknak a végén egy még különlegesebb esemény történik: Jézus felemeltetik a mennybe. A mennybemenetel azonban nem záróaktus, hanem a tanítványok bizonyoságtévő útjának kezdete és alapja.

Az ünnep témája „az Úrra néző gyülekezet”. Szemünk előtt megjelenik Jézus, festményeket és különféle ábrázolásokat sokszor látott szemeink egy fényességbe burkolózó, vakítóan fehér ruhás, békés arcú, szelíd szemű Jézust engednek látni. Lehet, hogy az arc békés és a szem szelíd, de a hang nagyon határozott: „*Nékem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetekek el tehát, tegetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek. És íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.*” Annyira egyértelmű szó! Jézus nem beszélt mindig ennyire világosan, a példázatait sokszor nem értették, saját magára vonatkozó jóvendöléseit előtt értetlenül álltak. A missziói parancs nem ilyen beszéd. Egyértelmű, kerek, tökéletes megfogalmazás, amellyel Jézus nyilvánvalóvá teszi, hogy övé minden hatalom, amellyel elküldi tanítványait feladatuk beteljesítésére. A lényeg ma az utolsó mondatán van: veletek vagyok minden napon. Jézus látszólag – fizikailag – távozik a világból, távozik az övéi közül, a tanítványai mellől, ugyanakkor azt mondja, sőt *ekkor* mondja azt: én veletek vagyok, veletek maradok! Velünk marad szeretetével, békéjével, vigasztalásával, irgalmasságával. A test eltávozik, de mindaz, ami általa érkezett el a világba, itt marad, s ezek által lesz ő is mivelünk.

A textus

Jézus missziói parancsában megkérdőjelezhetetlenül kiviláglik az, hogy övé minden hatalom. A kijelölt szakaszban és az azt megelőző részben is hangsúlyosan kerül elének Isten mindenhatósága. Senkivel nem mérhető össze, senkihez nem lehet hasonlítani, ő teremtett mindent, még a csillagokat is az égen, ő örökkévaló Úr, aki nem fárad el, és akinek értelme kifürkészhetetlen. Ézsaiás szavai a babiloni fogságban élő néphez szólnak, és Babilóniában a csillagokat is istennek gondolták: ezért volt nagyon nagy dolog, hogy még azok is Isten teremtményei. A 27–31. vers az előzőek folytatása; kiderül, miért hangzottak el a súlyos érvek Isten nagysága, hatalma és mindenhatósága mellett. Tudniillik a babiloni foglyok hite az évek során megrendült, mindez kifejeződött a nemzeti panaszénekekben, azt gondolták, Isten nem törődik az ügyükkel. Az Úr megítélte őket bűneik miatt, ebbe bele kell nyugodniuk, nem tud és nem is akar rajtuk segíteni. A próféta azonban valódi evangéliumot hirdet a szabadulásra váróknak és vágyóknak. A fogságban elfáradt és ellankadt a nép, hitük elerőtlenedett, megfogyatkozott. A mindenható Úr elsőként a csüggedésből akarja megszabadítani népét, hitében megerősíteni, mielőtt a történelem Uraként szabadságot hozna.

Akik az Úrban bíznak

Ezen a ponton találok meg az összekapcsolódást az ünnep üzenetével. Az Úrban bízni – az Úrra tekinteni: ugyanarról a mozdulatról szól. Világunkra elképesztő mértékben jellemző a bizalmatlanság. Az az ember, akit akár csak egyetlenegyszer is becsaptak, teljes bizalmatlansággal képes fordulni a másik felé olyan helyzetekben, amikor éppen a bizalom lenne a legfontosabb. Pártok és politikusok kérnek bizalmat az emberektől, és teljes csalatkozást okoznak. Az ember kulcsra zárja lakását, autóját, a bolt előtt lelakatolja a kerékpárját, mert már eszébe sem jut az ellenkezője, az, hogy senki nem nyúl hozzá. A probléma talán oda is visszavezethető, hogy nem bízunk önmagunkban sem, a saját erőnkben, a magunk ügyességében, bölcsességében, és ezt rávetítjük a környezetünkre, az egész társadalomra. Nyaranta egy nyugat-magyarországi kicsiny faluban szoktunk tölteni néhány napot. Amikor első alkalommal jártunk ott, szépsége és nyugalma mellett teljesen megragadott az a dolog, hogy a főút mentén az egyik kertkapu előtt roskadásig pakolt asztalka állt. Gyümölcs, zöldség, befőtt, lekvár, savanyúság, mindenféle csemege: de eladó nem volt. Mindössze egy kosár, s az árukon szép díszes cédula az árral. A fiatal hölgynek, aki mindezt ilyen megnyerően elkészítette, volt bizalma a vevőihöz, az arra járókhoz, hogy beleteszik a kosárba a körte, az uborka árát. Az ember az élete során olyan sokszor csalódik a másokban, csalatkozik

a másik emberben, hogy talán nincs is azon csodálkozni való, hogy mihelyt valaki kilép a gyermekkorból, elveszíti bizalmát, amely addig meghatározta őt. Ézsaiás szavai egy nagyon konkrét, meghatározott irányba terelik figyelmünket: *akik az Úrban bíznak*. Mert aki nem így él, és nem így ébred minden reggel, hogy bizalmát naponként az élő Úrba veti, hogy tekintetét reá szegezi, kérdéseire és problémáira a választ tőle várja, a reménysége őbenne nyugszik, az az ember menthetetlenül elfárad, és fáradtságában elbukik. Mert csalatkozik, elfárad és elbukik.

*Futnak, és nem lankadnak meg, járnak,
és nem fáradnak el*

Valahányszor elhatároztam, hogy mozogni fogok valamit, és a futás az, amihez egy jó cipőn kívül nem sok minden kell, egyetlen alkalom után feladtam. Teljesen kifulladtam, kapkodtam a levegőt, szabályosan rosszul voltam, annyira kifáradtam az intenzív mozgásban, hogy nem voltam hajlandó újra nekivágni. Persze Ézsaiás itt nem a fizikai mozgásról beszél, hanem a lélek szárnyalásáról, a hit megerősödéséről és szárnyra kapásáról. Azonban felmerül a kérdés: mi az a jelenség, amikor a keresztény ember teljes lelki kimerültséget és megfáradtságot érez, nincs kedve továbbmenni, sőt nemcsak elfárad, de meg is botlik, mint a legkiválóbb ifjú Ézsaiás prédikációjában? Talán azt gondoljuk sokszor, mi nem fáradhatunk el, mi nem rogyhatunk össze, nekünk emelt fővel tovább kell menni a csalódások, a küzdelmek, a nehézségek idején is. Mindenkinek szabad, de nekünk nem, nekünk nem szabad segítségért kiáltani, keresztény emberként mindig jó példával kell elől járni az emberi tartásban... A legnagyobb esések áldozatai így lehetünk. Így leszünk a legfáradtabbak és legnagyobbat botlók. Ézsaiás egy percig sem ítéli meg azt, aki elfáradt, és elvesztette erejét, mert számol az ember emberségével, bűnösségével, gyengeségével. Akiknek van bátorságuk meglátni lankadságukat, van bátorságuk szembenézni gyengeségükkel, azok érzik meg, mennyire szükségük van az Úrra, az ő erejére, az ő megújító erejére ahhoz, hogy valóban szárnyaljanak, mint a sas, és a következő futásban ne fáradjanak el. Akik az ígéletbe tudnak kapaszkodni: veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.

KECZKÓ SZILVIA

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus egy része 2007-ben húsvét ünnepe után 1. (Quasi modo geniti) vasárnapján is alapige volt, az LP 2007/4. számának 151. oldalán már olvasható egy Tallózó a 25–31. versekről, ezért most az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Habár nem tudjuk is, miért késik segedelmével, de ez nem azért van, mintha segíteni nem akarna, vagy nem tudna, hanem mivel a segítségre alkalmas időt el akarja várni.” (*Káldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„»Ha ilyen Izráel Istene, hogyan gondolhatják a számkivetettek, hogy előtte közömbös az ő sorsuk. Az Örök Isten mindenható és szándéka ki nem kutatható. Akik bíznak benne, megtalálják benne az élet és energia kimeríthetetlen forrását.« (...) *kifürkészhetetlen az ő bölcsessége*. Tehát meg kell lenni az okának, hogy miért halogatja a megváltást. (...) A lelkesedés tetőpontján valamennyien képesek vagyunk különleges hősi tettekre, azaz »szárnyalni« vagy »futni« egy ideig. Sokkal nehezebb a mindennapi kötelesség egyhangú járását követni a látomás elmúlása után, és ha a ragyogás eltűnt, a kísértésekkel és az akadályokkal szembeszállni a hit szellemében és legyőzni azokat állhatatossággal.” (*Hertz Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A fogságban azonban elfáradt, erőtlenné lett a nép. Mielőtt Isten a történelem Uraként szabadítást adna, először a csüggedésből akarja kimenteni népét.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„*Örökkévaló Isten*: felidézi a nevet, amelyen Ábrahám szólította az Urat Beersebánál (Ter 21,33). Ez a közvetlen utalás a pátriárkai időkre, akárcsak az 51,2–3, összeköti Deutero-Izajást azzal az »örökkévalósággal«, amely a legtávolabbi múltba vezet, és átfogja a világ legmesszibb helyeit.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„(...) hát nem szenvedett Jahve vereséget, amikor népe fogságba került? A próféta ezekkel a kérdésekkel újra és újra foglalkozik mint jó lelkipásztor, és különösen két pontot hangsúlyoz ki.” (*Cornelis van der Waal: Kutassátok az Írásokat! Iránytű Kiadó*)

„(...) nincs mélyebb elrejtettség, mint mikor valami szinte képtelennek látszik. A tapasztalatom és szemem másképp mutatja, veszi s ragadja meg, mint aminek a hitem jelzi: nos, az Isten minden művében így cselekszik. (...) Így rejti el Isten az ő örök kibeszélhetetlen jóságát és irgalmasságát örök harag alá, igazságát igazságtalanság alá.” (*Luther: Jer, örvendjünk keresztyének! Evangélikus Sajtóosztály*)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az ember sokszor panaszkodik. Fogékonyabbak vagyunk a sopánkodásra, mint a derűlátásra. Ma különösen igaz ez, amikor egy ország versenyt kesereg a nehézségekről, ki okkal, ki csak megszokásból vagy egyéb érdekből... Szép lassan beivódik a lelkünkbe ez a szemlélet, és mi sem leszünk különbek Jákób népétől, az egykori Izraeltől. Hibáztatjuk az Urat. Sajat elrontott dolgainkért is őt okol-

juk, a magunk sarát igyekszünk órá kenni. Pedig Isten mindig ugyanolyan Isten. Mikor vádoljuk őt, feltehetőleg a régi mondás szerint cselekszünk: „Minden ember magából indul ki.” Felruházzuk Urunkat olyan emberi tulajdonságokkal, amelyek csakis ránk igazak és veszélyesek.

Isten örökkévaló. Már ez a tény is arra kellene hogy sarkalljon: tanuljunk a múltból. Isten mellett ezredévek bizonyítéka beszél. Küzdelmeinkben sok biztatót tudnánk kiolvasni ezekből a történetekből.

Ha az ifjak elfáradnak, az manapság szinte jó hír, mert azt jelenti, hogy dolgoznak vagy tesznek valamit. Nagyobb baj, ha eleve erőtlenség és alkalmatlanok a terhelésre. Sajnos keveset mozgó, számítógépek előtt roskadó ifjú nemzedékünk egyre inkább ilyen tüneteket mutat. Nem tudnak elfáradni, mert már eleve azok, persze tisztelet a kivételnek.

Érdekes lehet elgondolkozni a sasok példáján. Mostanában sokat látunk ebből a nemes madárból, errefelé nagyon elszaporodtak. A sas jó repülő. Hozzá képest például egy veréb csak vergődik a levegőben, az ember, ha látja, attól fél, leesik... A sas eközben lazán, méltósággteljesen, nyugodt mozdulatokkal szárnyal. Hitünkben is megvan ez a különbözőség. Van, aki csak lihegve, kapkodva próbál megfelelni a krisztusi normáknak, és van, aki ezt egyfajta természetességgel végzi. Van, akinek szinte megerőltető lelke őszinte átadása, más pedig örömmel teszi ugyanezt.

Az tény, hogy a testünk fárad és öregszik. „Én úgy ötven éves koromig azt sem tudtam, mi a fáradtság, és szégyelltem valamire azt mondani, hogy nem bírom.” De az idő haladtával lejjebb adja az ember, ha akarja, ha nem. „Én azért nem akarok úgy szökdelni, mint húszévesen, de próbálom a lelkemet, szellemi képességeimet frissen tartani, aminek alapja az Istenbe vetett hitem.”

Húsvét ünnepe után 6. vasárnap (Exaudi) Róm 14,13–19

Exegetikai megjegyzések

13. vers: az οὖν – többé *tehát* – jelzi egy új tartalmi rész bevezetését, amely azonban egy hosszabb gondolatmenet alegységeként szorosan kapcsolódik a korábbi versek témájához (ott az egymás feletti ítélkezés miatti intelmeket olvassuk). κρίνω – a versben kétszer fordul elő, ami az ismétlés retorikai eszközével itt kétféle cselekvést helyez egymás mellé, és így még hangsúlyosabbá teszi a különbségtételt: ne egymás, hanem a saját cselekedeteink felett ítélkezzünk.

14. vers: a κοινός – közös, általános, közönséges, kultikus értelemben tisztátalan dolog, a szent (elkülönített) el-

lentéte. Mellékesen megjegyzem, hogy azonos töröl fakad a κοινωνία (közösség, testvériség) kifejezéssel.

16. vers: a βλασφημέω ige („rágalmaz”, „káromol”) az általános értelmén túlmenően az Újszövetségben elsősorban Isten káromlására utal. ὑμῶν τὸ ἀγαθόν – „a ti jótok”, vagyis a kincsetek, amit Jézus Krisztus által nyertetek el.

Igemagyarázat

A gyülekezet mint társadalmi tabló

Az első század keresztény gyülekezetei körében több helyen is felbukkant a bálványáldozati hús kérdése. Pál apostol a Római levél 14. fejezetében ennek a problémának a vizsgálatából egy sokkal átfogóbb jelenség elemzéséig jut el. Véleményem szerint a textus teljes megértéséhez elengedhetetlen az egész fejezet gondolatmenetének az áttekintése, amelynek nyomán kirajzolódik előttünk az első római keresztény gyülekezet képe.

A Római Birodalom szívéét képező metropolisz népessége igen színes volt származás, vallás, társadalmi rang és szokások tekintetében. Ez a sokszínűség természetesen megjelent a keresztény gyülekezetben is. A fejezet elején (1–3) Pál bemutatja a gyülekezetben belüli csoportokat, akik között feszültség alakult ki.

Erősek és gyengék

Voltak Rómában, akik kereszténnyé válásuk után is megőrizték régi szokásaikat, amelyeket nem tartottak ártalmasnak lelki üdvösségükre nézve. A bálványáldozatból megmaradt hús fogyasztását például nem tekintették keresztény hitükkel összeegyeztethetetlennek. Őket nevezi Pál hitben erőseknek, mert a hitük erős lábakon áll – olyan, mint egy erős gyomor, amely (ahogy mondani szokás) még a vasszöveget is megemészti.

Velük szemben találjuk azokat a gyülekezeti tagokat, akik nem tudtak teljesen szakítani a múlttal, és mivel könnyen kísértésbe esnek, sokkal elővigyázatosabbak, mint az előbbieket. Őket nevezi Pál hitben gyengéknek, mert hitük gyengébb lábakon áll. A biztonság kedvéért elszigetelődnek az őket körülvevő pogány környezettől és annak szokásaitól. Nem esznek például bálványáldozati húst, és nem fogyasztanak alkoholt. Nem hinném, hogy ezektől a külsőségtől remélték a megszentelődést és az üdvösséget, inkább mint mankókra volt rájuk szükségük, amely segítette megállniuk a kísértésekkel szemben.

Fesz van

A probléma ott kezdődik, amikor a csoportok a maguk igazát kezdik védeni. A gyengék kritizálják az erőseket, akiknek vallásgyakorlatát komolytalannak és szabadosnak tartják – emiatt őket bélyegzik gyengének. Az erősek viszont lenézik a gyengéket szüklátókorúságuk és aggodalmasko-

dásuk miatt. Vagyis mindegyik oldal magát tekinti igazi hívőnek (erősnek), és lenézi a másik csoportot. Innentől aztán kezdődhet a szörszálhasogatás. Sokadrendű kérdések kerülnek így a figyelem középpontjába, mint például az, hogy ki mit eszik és iszik – mintha legalábbis ezen múlna az üdvösség. Közben észre sem veszik, mennyire messzire kerültek Krisztus megváltó szeretetétől.

Pál közbeszól. . .

...és rámutat a lényegre: nem kritizálni és ítélni kellene, hanem egymásra odafigyelni és vigyázni. Nyíltan elismeri, hogy a hitben erősek álláspontjával tud azonosulni (14; 15,1). Állásfoglalásának hátterében ott állnak Jézus Krisztus szavai („*Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami be-megy a száján...*” – Mt 15,11). Jézus Krisztusban nyert szabadságunk lehetővé tesz számunkra bármit, amit lelkiismeretünk megenged. De éppen ez utóbbi az, ami az egyes keresztényeknél különbözőképp működik, és ezt nagyon komolyan figyelembe kell venni.

A keresztényeknek nem egyforma a teherbírása. Ezért inti az erőseket körültekintésre (15), hogy semmi esetre se vigyék bele testvéreiket kétes helyzetekbe. Mert mi van akkor, ha egy hitben gyengét valami olyanra kényszerítetek vagy csábítok, ami beleütközik a lelkiismeretébe? Ez olyan, mintha a mankóval bicegő embert rohanás közben magammal rántanám – hatalmasat lehet így esni. Krisztusban megváltott testvéreddel hogyan tehetsz ilyet?

De messzebbre ható következménye is van az egymásra nem figyelésnek (16): ezzel az Isten ügyére hozunk szégyent. A legnagyobb kincsünk, a Krisztusban nyert megváltásunk és szabadságunk válik hiteltelenné a kívülállók számára.

Jó, ha tudjuk, hogy Isten országa nem evésről és ivásról szól (17), és nem az aszkéta életben vagy a dözsölésben valósul meg, hanem igazságban, békességben és Szentlélek általi örömben. Az *igazság*: Isten uralma alatt akkor vagyunk, ha ő igazaknak fogadott el minket, és ez meghatározza az életünket – így lehet *békességünk* vele, mert a bűn miatti haragja elfordult rólunk – ezért a Szentlélek megtölt minket *örömmel*, Isten iránti hálaadással (Karner).

A gyülekezeti élet legfőbb mértéke, hogy minden dolgunk békességben és szeretetben történjen, és csak azt tegyük, ami egymás épülését szolgálja (19).

Lépések a szószék felé

Azért taglaltam ilyen hosszasan a Rómában zavart okozó gyülekezeti jelenséget egyrészt, mert enélkül Pál apostolnak a textusunkban található intelmei aligha érthetőek. Másrészt mert megdöbbentőnek tartom, hogy Kr. u. 2009-ben tökéletesen ugyanilyen szakadások és szembenállások érhetőek tetten egyházunkban, gyülekezeteinkben is. Az erősek és a gyengék szembenállása mindvégig jelen volt,

tehát teljesen aktuális téma. Csak ma talán fundamentalistáknak és liberálisoknak nevezik egymást (vagy név nélkül hadakoznak). Régóta érzem ezt a szembenállást, ami különösképpen is kirajzolódott előttem teológuséveim alatt. Lelkészként is látom, hogy a fráterek között újra és újra fellángolnak a viták, amelyek többnyire szunnyadó, de nagyon mélyen gyökerező ellentétekre engednek következtetni. Nem csoda ezek után, hogy a gyülekezetekben is mindennapi tapasztalat, ahogy a testvérek egymás lelkébe gázolnak, intrikusan és sértődékenyen viselkednek.

Egyszer gimnáziumi osztályfőnökömtől hallottam a forrás megnevezése nélkül, hogy „mindig az eretnek testvér a leggyűlöletesebb”. Ez a felismerés mind a társadalmi, mind pedig az egyházi élet folyamataiban ismételtén visszakacsint rám. Szomorúnak és groteszknek tartom, amikor keresztények magukhoz közelebb állónak éreznek akár nem hívő, akár más világvalláshoz tartozó embereket, mint a saját gyülekezetükben élő testvéreket. Mind ezt azért, mert bizonyos részletkérdésekben, külsőségekben (istentiszteleti liturgia elemei, adakozás, ruházkodás stb.) szembekerültek egymással.

Örömmel olvastam Luther sorait, aki a 15. vers nyomán testvérgyilkosnak titulálja azokat, akik a testvérüket megbotránkoztatják. A némiképp eltúlzottnak hangzó megfogalmazás ráébreszthet bennünket arra, hogy mennyire gyengék, kevesek vagyunk gyülekezeti életünkben az ige mércéje szerint: békesség, egymás építése, egymásra figyelő szeretet. Ha pedig ezek nincsenek jelen, akkor Krisztus keresztje is csak dísz lesz a falon, és kedves emlék, aminél ma már sokkal húsba vágóbb kérdésekkel kell foglalkozni.

Van egy álmom („I have a dream”)... Ebben az álomban látom a keresztények gyülekezetét, ahol nem mellékes dolgokkal vannak elfoglalva az emberek, hanem Isten ügyéért és egymásért buzgólkodnak. Nem egymást méregetik, kritizálják, hanem Isten előtt állva meglátják, hogy mindnyájan egyformán bűnösök vagyunk. Jézus Krisztus mindnyájunkért feláldozta magát a kereszten. Ebben a gyülekezetben nem uralkodni, hanem egymásnak szolgálni akarnak az emberek, akik igazi testvéreként, krisztusi szeretettel tekintenek egymásra. Aztán hirtelen felébredek, és meglátom a fájdalmas valóságot: még mindig ugyanott tartunk, mint az első római keresztények. Újra és újra beleesünk ugyanabba a hibába. Ha összeszámolnánk, hányan maradtak el a gyülekezet soraiból, és a kívülállók közül hányan tartják hiteltelennek egyházunkat egy gyűlölködő mondat, egy félresikerült gesztus miatt, döbbenetes számot kapnánk. Az ige ezért továbbra is szól, és figyelmeztet, hogy a szeretet fontosabb a tudásnál, az alázat a szabadságnál.

De talán mégsem csak álom. Talán tényleg meg tudja adni nekünk a bölcsességet és a türelmes szeretetet az, aki emberré lett értünk, hogy megmentsen. Azóta is napról napra elindítja mentőakcióját, és küzd értünk Jézus Krisztus. Lelkével meg tud szentelni, és maga felé fordít min-

ket. Talán még nem késő, és megtanulhatjuk egymást szeretetben elhordozni akkor is, amikor esetleg nem könnyű, mert nem értem, mert máshogy látom, és mert ezt a máságot nem mindig könnyű elviselni.

Példaként egy apróság személyes életemből: a mai napig is nehezemre esik felfogni, hogy 20 éve vegetáriánus feleségem számára hogyan lehet visszataszító egy jól átsült, szaftosan fűszeres disznóoldalas. De nem ez a lényeg, hanem hogy szeretem őt (természetesen a feleségemet), és ez a kötelék minden kis zavart, de a nagyobb problémákat is segít megoldani – mert egyik vagyunk. Nem csak mint férj és feleség, hanem Jézus Krisztusban is egyik. Ő a kapcsolódási pont, a kohéziós erő, aki nélkül széthullik a család, a gyülekezet és az egész világ.

Exaudi vasárnapján a feltámadt és mennybe ment Úr Jézus Krisztus feletti örömről lassan odafordulunk pünkösöd felé. A Szentlélek eljövételére várunk, aki munkálja bennünk a mennyek országát. Luther magyarázata szerint a mennyek országa igazság Isten előtt, békesség a felebaráttal, bennünk pedig öröm – ez az ország tehát már most is jelen van, működik bennünk, általunk.

SÁGHY BALÁZS

Felhasznált irodalom

Jubileumi Kommentár – A Szentírás magyarázata. A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya. Budapest, 1968.

Kálvin János: *A Római levél magyarázata.* Református Egyetemes Konvent, Budapest, 1954.

Karner Károly: *Isten igazsága.* Keresztyén Igazság, Győr, 1942.
Luther, Martin: *Vorlesungen über den Römerbrief 1515/1516.* Chr. Kaiser Verlag, München, 1957.

Lüthi, Walter: *Der Römerbrief.* Verlag Friedrich Reinhardt, Basel, 1955.

Takács Gyula: *Római levél (Exegézis-jegyzet).* Paulus Hungarus – Kairosz, 2000.

Tallózó

„Tehát ne annyira azt tegyük, mit tenni szabad, mint inkább azt, mi mások épülésére szolgál, másokat jóra visz, és a jóban megerősít.” (*Káldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Isten országának igazi tartalmára kell figyelniünk, különben csak rombolhatunk magatartásunkkal: az igazán szabad ember a szabadságától is tud szabad lenni, ha így kívánja a másik ember üdve és java. (...) a végső cél a mások építése, ezt pedig nem szolgáljuk sem azzal, ha botránkoztatunk, sem azzal, ha lelkiismerete ellenére követésünkre csábítunk valakit.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Pál nem »nagyvonalúságra« és különösen nem »indiferentizmusra« biztat. De nem biztat »egységre« sem; legálábbis a manapság divatos értelmében nem! (...) Éppen

arról szól, hogy *vannak* különbségek, s ezeket kölcsönösen tolerálni kell (...) a »szabadság« »szeretet« nélkül bűn (...) A szeretet »szolgává« tesz; magunkat és érdekeinket csak a szeretet képes alárendelni mások – akik »testvérek« (!) – érdekeinek és nézeteinek. Nincs szó azonban elvtelen megalkuvásról. (...) Az »erősek« és a »gyengék« közössége is így épül: nem az »erősek« győzelmével, hanem a »gyengék« megerősödésével – *együtt* az Úr Krisztusban.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák.* Magánkiadás)

„(...) akár radikális, akár óvatos, mérsékelt az állásfoglalás, *hitből, Krisztusért történjék.* (...) A fő dolog az, hogy Krisztus, aki halálával és feltámadásával tulajdonává tett, tényleg uralkodjék felettünk. (...) Mindenki a felebarátjának épülésére törekedjék lemondás és áldozat útján. Krisztus is így cselekedett (...)” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata.* Kálvin Kiadó)

„Ahelyett, hogy a következmény nélküli dolgok felett veszekednénk, tegyük meg minden tőlünk telhetőt, hogy fenntartsuk a *békességet* és a harmóniát a keresztyén közösségben.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár.* Evangéliumi Kiadó)

„Pál arra hívja fel a keresztyéneket, hogy adják fel a szabadság iránti legitim igényüket a gyengék kedvéért (...)” (*Jeromos Bibliakommentár.* Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Szabadságunk nem jogosít fel bennünket embertársunk megítélésére. (...) Jobb, ha a saját szabadságunkat korlátozzuk, nem pedig másokét.” (*Kézikönyv a Bibliához.* Szerk. Pat és David Alexander. Scolar Kiadó)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Mit is hallottunk első felolvasáskor?

Étel – kedvesség – szeretet – békesség – nem az a bűn, amit megesszünk – tisztátalan, étkezés szempontjából – az ember maga dönti el.

Második felolvasás után

Fontos üzenet: ne ítélkezzünk mások felett! Tartsuk tiszteltben mások étkezési szokásait!

A hangsúly nem az evésen, iváson van, hanem a lényeg az Isten országa, amely szeretet, béke és Szentlélek. Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot! Ne zsarold a másikat!

Mindennapi zűrzavar, veszély leselkedik már az utcán is; nem csak egyszerű gáncsoskodás van ma! Ne tedd tönkre ételleddel azt, akiért Jézus meghalt! Bizonyára nem konkrét ételről lehet szó a levélben; valami másról, magasztosabbról, lényegesebből. *Ezzel szemben volt, aki meggyőződésből mondta:* Disznóvágáskor a vért nem szabad felfogni, elfogyasztani, mert az az élet. Ugyanígy véres hurkát sem kell enni.

Ami érthetetlennek tűnt, vagy kérdésként felmerült
Mit jelent: testvérednek ne okozz elbotlást?

Én nem az ételre gondolok! – Én se! – Én se! *(többen azonosultak a megszólalással)*

Tudunk egyáltalán úgy élni, hogy senkit meg ne bántunk?

Az étel az akkori zsidó közegben sokkal többet jelentett, mint testi táplálékot.

Ne ítélj, hogy ne ítéltes!

A lelki dolgok sokkal fontosabbak, mint az étel.

Ami vitatható

Akaratlan megbotránkoztatás nélkül képtelenség élni.

Dohányozhat-e a lelkész?

(reagálás erre mástól:) Szó se lehet róla!

(reagálás erre mástól:) Vagy mégis?

Ne legyen szenvedélybeteg a lelkész (ital, drog, játékgép, kártya, nők).

Elvárások a lelkésszel szemben

Legyen mértéktartó; öltözködése méltó, alkalomhoz illő; istentiszteleti viselkedése és testtartása elfogadható (ne támaszkodjon, ne könyököljön, ne aludjon el); ne legyen tévtanító; ne legyen képmutató; ne váljon el házastársától!

Az egész beszélgetést lezárta az az elvárás, amellyel mindenki maradéktalanul egyetértett, és minden egyébnél ezerszer fontosabbnak bizonyult a jelenlévők számára: a lelkész szava és egész élete hiteles legyen. Ugyanakkor az is elhangzott, hogy „de nem a pap miatt járunk a templomba”.

Pünkösöd ünnepe

Lk 11,9–13

Pünkösöd ünnepéről

Ha van ünnep, amivel nem nagyon tudunk mit kezdeni, akkor az pünkösöd. Nincs ajándékozás, nincs kirakodóvásár, nincs sonka, nincs betlehemes és passiójáték. Még az oltárterítő sem fehér. Nincs aranyvasárnap és virágvasárnap, nincs advent és nincs böjt, azaz nincs előkészület. Nincs fenyőfa és nincsenek gyertyák, valahogy lemaradtak a külsőségek is. Még a királyság is rövid életű ekkor. Mitől nagyünnep mégis pünkösöd, kérdezik gyakran az emberek.

Pünkösödöt nem lehet elmesélni. Nincs története, nincs eljátszható elem benne. Az egész a megértésről szól, arról, hogy az eddigi történeteket most kezdjük megérteni. De a megértést, annak folyamatát már nem értjük. A kételkedésben nem lehet kételkedni, legalábbis ezt mondta Ágoston, de valószínűleg a megértést sem lehet megérteni. Pün-

kösdről nem szól semmi, pünkösöd szól mindenről. Péterék sem beszéltek másról, mint a velük és népükkel történt régi eseményekről. Nincs új esemény, hanem az eddigi történetek kerülnek a helyükre.

Pünkösöd eredetileg aratási hálaadó ünnep. Az első betakarítás ünnepe. Nem a reménységről, hanem a beteljesedésről szól. Épp itt az ideje. Beszélni arról, ünnepelni azt, hogy valami beteljesedett, hogy valami végre sikerült. A tanítványok még az utolsó napokon is valami csodálatos fordulatban reménykedtek, de ehelyett mesterük meghalt a kereszten. Itt most nem kell a jövőbe nézni vágyó szemmel, bár a textus épp a kérésről szól. Kérésről, de a meghallgatott kérésről. A zsidók elzarándokoltak Jeruzsálembe, hogy megünnepeljék az aratás kezdetét, de ekkor ünnepelték azt is, hogy a Sínai-hegyen megkapták a törvényt. Kaptak valamit, amit nem kértek, eszükbe sem jutott. Az Isten szövetséget kötött velük, kiszabadította őket, végül kezükbe adta az élet törvényét. Ez a törvény lett számukra a jövő záloga, ez formálta és vezette őket.

Pünkösöd vagy túl személyes, vagy túl személytelen. Túl személyes, mert csak én tudom, vagy talán még én sem, hogy mit értettem meg. Én éltem át a bennem végbemenő változást. Az én hitemről van szó, legfeljebb azt mondják, hogy részeg vagyok. Vagy túl személytelen pünkösöd, mert mit érdekel az minket, hogy megszületett az egyház, létrejött az első gyülekezet? Egy történelmi esemény, semmi több. Egy olyan közösségnek az öröme, amelynek nem vagyok tagja, amely tőlem idegen, inkább zavar, mint vonz.

A textusról

A fejezet elejétől kezdve az imádság áll Jézus tanításának középpontjában. A tanítványok kérik Jézust, hogy tanítsa meg őket imádkozni, mert nem tudnak. Nem egyértelmű, hogy ez a nem tudás mire vonatkozik, a kérés tartalmára vagy a formájára, talán mind a kettőre. Nem tudják, hogy mit kell kérni, és nem tudnak jól, elég kitartóan kérni. Így Jézus két példája mindkét problémára rávilágít. A barát példája, aki éjjel felzörgeti az egész családot, arra tanít, hogy akár erőszakosak is lehetünk. A másik példa pedig arra vonatkozik, hogy fontos a kérés tartalma, nem mindegy, hogy mit kérünk és kapunk. Nyilván minden példa visszautal a kiinduló történetre, arra, hogy a tanítványok imádkozni tanulnak. Viszont az egész tanítás egyik alap gondolata a bizalom. Isten nem az ellenségünk, nem kihasználni, nem kínozni akar. Nem akar újabb és újabb terheket ránk rakni. Mehetünk hozzá váratlan események kapcsán, amikor nem várt fordulatai vannak életünknek, mint a barát példája mutatja. De számunkra ő a biztonság a hétköznapi élet minden terhében, ő az, aki gondoskodik rólunk, aki nem csak ünnepnapokon látogat meg, hisz ő olyan, mint az apa.

A Miatyánkban egy szó sincs a Szentlélekről, a sza-

kasz végén Jézus mégis a Szentlelket említi mint fő ajándékot. A textust bevezető aforizmaszerű tanításban nincs szó arról, hogy mit kell kérni, keresni, hol kell zörgetni. Sőt ha a Miatyánk kéréseire gondolunk, azokban épp az a lényeg, hogy Isten jobban tudja, mi kell nekünk, mint mi magunk. Nem tudjuk, mit kell kérni, nem ismerjük magunkat sem. A példában szereplő kérések jók, a gyerekek élelmet kérnek. Ez alapján bízhatunk abban, hogy ha jót kérünk, nem kapunk rosszat, veszélyeset. De nem szerepel a példában az, hogy mi van, ha a gyerekek rosszat, számukra veszélyeset kérnek. Nincs szó arról, hogy az Isten minden kívánságot teljesít.

Az Isten azt adja, amit kell, amit csak ő adhat, Szentlelket. Mintha Lukács egyszerűen egyetlen szóban összefoglalta volna mindazt, amit tanult: Szentlélek. Máté még ugyanebben a szakaszban „mindenfélét jót” ír, Lukács már azt mondja: Szentlélek. Hogy jön ez ide? Ki kérte? Hisz épp az a nagy problémánk, hogy nem tudjuk, mit kell kérni. A Szentlélek lenne az utolsó, ami az eszünkbe jut. Mindent kérünk, piros biciklit, kicsit több sikert, kevesebb betegséget, de Szentlelket nem, azzal nem tudunk mit kezdeni.

Az igehirdetéshez

Egyáltalán nem szeretném a textust megerőszakolni, de mi lenne, ha pünkösd ünnepére való tekintettel ezt a szakaszt, beleértve az egész fejezetet, épp fordítva kezdenénk gondolni, mint ahogy szoktuk? Kicsit úgy, mint ahogy Ámósz próféta írta: „*Ha az oroszlán ordít, ki ne félne? Ha az Úr szól, ki ne prófétálna?*” – a kényszerítés szellemében. Pünkösdkor az történt, amit az apostolok nem terveztek és nem akartak. Az történt, amitől féltek. Félelmükben be is zárkoztak. Eszük ágában sem volt kiállni a tömeg elé és prédikálni. Nem terveztek nagy felfordulást, nem akartak gyülekezetet, nem gondoltak lángnyelvekre, élményre, közösségre. Egyszerűen csak túl akarták élni az egészet, megpihenni, kipihenni a fáradságukat. Pünkösdkor az Isten valami olyat tett általuk, amit nem terveztek, lefekvéshez készülődtek, de fel kellett kelniük, mert enni kért a barátjuk.

Jöttek az emberek megköszönni az első aratást, megköszönni az élelmet, megköszönni, hogy az Isten gondoskodik róluk. Kérni halat, tojást, kenyeret. Jöttek azért, hogy minden úgy legyen, ahogy szokott. De más lett, nem azt kapták, amire számítottak. Kaptak Szentlelket.

Fordítsuk meg az egészet! A kérő, a követelő nem az ember, hanem Isten. Ő az, aki éjjel zörget, és nem hagy aludni, ő az, aki keres, zörget, kér rendületlenül. Mi pedig, pihenni vágyók, megúszeni akarók, egyszer csak szembesülünk az Isten Szentlelkével, akinek a hatását nem lehet kiküszöbölni. Míg Péter a főpap udvarában még azt is félt bevallani, hogy ismeri Jézust, néhány héttel később a határozott parancs ellen azt mondja, hogy Istennek kell inkább en-

gedni, mint az embernek. Ő nem akarta, nem kérte, mégis ez lett. Saját erejéből csak a kard következett, a hősökés. Saját hitéből csak arra futotta, hogy óvja mesterét a kereszthaláltól. Most pedig kezdi érteni az egészet, prédikál arról, hogy így kellett mindennek történnie.

Mi lenne, ha az imádságot végre nem valami ötletbörzének tartanánk, ahol mindenki előállhat egyéni kéréseivel? Az imádság nem az Istent formálja, nem az ő tervét alakítja át. Az imádságban az ember formálódik. Az imádságban nem az ember akarata valósul meg, hanem az Istené.

Pünkösdkor Isten átírta az ember minden tervét. Lehet, hogy sokak számára ez nagyon rossz hír. Nem örülnek annak, hogy ki vagyunk szolgáltatva egy befolyásolhatatlan hatalomnak. De mi az Istent Jézuson keresztül ismertük meg, aki nem akar nekünk rosszat. Mi úgy ismertük meg őt, mint jó Atyánkat, aki a Lelkét is kiteszi értünk.

ÓCSAI ZOLTÁN

Tallózó

„A záró mondat arra utal, hogy Isten minden ajándékában önmagát adja egészen az embernek: Szentlelkét; de imádsága meghallgatását is csak az remélheti bizton, aki mindent így kér tőle, és mindenben ezt kéri tőle.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Ő a legjobbat akarja gyermekeinek, ami végül is a Szentlélek, az eljövendő kor ajándéka”. (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>*)

„Alig van vallás az imádság valamilyen formája nélkül. Ezért az *imádság önmagában még nem jelent értéket. Ahogyan sok hibás és elvetendő vallásos szokás van, úgy sok imádság is eltorzult és rossz. Nem imádkozhatunk akármit és akárhogyan, hanem bele kell kapcsolódnunk abba, amit Isten akar és mond nekünk. A helyes imádkozást tanulni kell, és tanítani lehet. (...) Nem csupán a gépies mechanizmust, hanem a parttalanságot is lehetetlenné teszik a zárószavak: »ad mennyei Atyátok Szentlelket azoknak, akik kérik tőle« (11,13b). Itt a tanítványnak arról a gondjáról van szó, amit az »üdvözülés«, az »istenkapcsolat« szavak fejeznek ki a legtalálósabban. Nálunk az imaéletet is általában a földi gondok tematikája jellemzi, s nem az Isten gondja, ügye. Furcsa és torz egyoldalúság ez.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)*

„Az imádság nem házalás, hogy zörgetek, kinyújtanak a résen valamit, s aztán becsapódik az idegen ajtó, s mehetek isten hírével, s kuncsoroghatok megint más ajtóknál. Az imádság hazatalálás, ígéretes befogadás abba a lelki otthonba, amelyet betölt az Atyával való közösség, az a Lélek, aki azután minket is betölt önmagával. Ha ezt nem értjük meg igazán, megütközünk, és csalódást érzünk a záró ígéreten, hogy mennyei Atyátok – így mondja Jézus

– ad Szentlelket azoknak, akik kérik tőle.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Jézus követői Istenhez nem mint »a Mindenség Urához« folyamodnak, hanem ahogy a gyermek az apák legjobbjához (...).” (*Kézikönyv a Bibliához.* Szerk. Pat és David Alexander. Scolar Kiadó)

„Ha az élet legfontosabb szüksége az, hogy hagyjuk az Urat beszélni hozzánk, a következő bizonyosan az, hogy mi szóljunk az Úrnak.” (David Gooding: *Az evangélium Lukács szerint.* Evangéliumi Kiadó)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Kicsit olyan érzés fogja el az embert, mint amikor rájön, hogy a megoldás végig ott volt az orra előtt. Sőt talán sejtette is, hogy ott a megoldás, talán csak nem volt mersze odafordulni, hogy kérjen.

Olyan jó lenne komolyan venni ezeket a szavakat! Sokan sokfelé keressük a kiutat, és gyakran nem merjük bevallani, mikor rájövünk, hogy ez az út nem járható. Félünk az újabb kudarctól, a visszautasítástól, nem merjük elhinni, hogy ilyen egyszerű lenne megkérni az Atyát.

Ez az egyszerű és egyszerű lehetőség mégsem lesz elérhető azoknak, akik maguk akarják irányítani az életüket. Ma egyre kevésbé jellemző a segítségkérés és a segítségnyújtás. Ha azonban a mennyei Atyától kérünk, ő inkább ad jóval többet, mint amit mi reméltünk, vagy amit kérésünkben megfogalmaztunk.

Vajon hol van a kéréseknek a határa? Minden kérést teljesít-e Isten, ha hittel fordulunk hozzá? Van-e olyasmi, amit bűn kérni? Vajon csak az kaphatja meg a Szentlelket, aki így tesz?

Míntha Jézusnak biztatnia kellene minket arra, hogy merjünk kérni, aztán amikor merünk kérni, lehet, hogy elrontjuk a kérést. Nem biztos, hogy minden irány jó.

Feltételezi a szöveg, hogy minden szülő olyan, mint a mennyei Atya: jó szándékkal van a gyermekek felé. De mégis valamiben több a mennyei Atya a földi szülőknél. Érdemes azon is gondolkodni, miben is nagyobb nálunk. Eszembe jut az ének: „A mennyei Atya legjobban a gyermekeket szereti.”

A felnőttek nagyon gyorsan elfelejtik, milyen volt gyermeknek lenni. Gyorsan kivész az életünkből a gyermeki hit, a ráhagyatkozás.

Ha kérünk valamit embertársainktól, úgy érezzük, cserében tartozunk neki valamivel. Vajon nem tartozunk-e ugyanígy Istennek is hálával, odaadással, ráfigyeléssel, bizalommal?

Pünkösd 2. napja

Lk 12,32–35

A Lélek országa

Sok teológiai érvelést olvashatunk az Isten országa kifejezésről, Jézus kifejezéséről, amely egyszerre jelenik meg mint eszkatologikus valóság és megtapasztalható földi csoda. Isten országának térbeli és időbeli határaitól értekezve sokan jutnak arra a következtetésre, hogy Isten királyi igénye mindig döntés elé állítja az embert. A döntés abban áll, hogy az ember miként tekint az uralkodóra, elfogadja vagy sem Isten királyi hatalmát. Itt ez a kifejezés konkrétan nem hangzik el, de Jézus a mennyei Atya országáról beszél, amelyet örökölhettek a tanítványok. Pünkösd ünnepén ezért kibővíthetjük az Isten országáról szóló értekezést, és nem csupán a mennyei királyság hatalomkérdését láthatjuk benne. Nem csupán az eljövendő vagy jelen lévő Jézus hatalmát vehetjük észre, hanem hirdethetjük a Lélek hatalmának erejét. Az ember azért képes a jó cselekvésére, mert Isten Szentlelke táplálja bennünk a jó munkálkodását. Nem a birodalomtól való rettegés kényszerít bennünket alázaatra, nem egy elérhetetlen, távoli király szólít szolgálatra, hanem Isten közelsége formálja bennünk a mennyei kincsek felismerését és használatát. A textus értelmezéséhez ismertetni kell a fejezet tágabb összefüggését, amely a kapzsiság és a mértéktelen birtoklás alapvetéséről szól. Ezért az alamizsna osztogatása, a békétlen örökösök kibékülése, a földi kincsek birtoklásának vonzásában élő ember elengedési művészete a Lélek országának ajándéka. Isten Szentlelkének ünnepén dicsérjük és áldjuk a Lélek országának munkáját.

Istentiszteleti mottó

A Lélek gyümölcse, hogy közönségből közösséggé válhatunk, a Lélek gyümölcse, hogy a kapzsiság csapdájából a szolidaritás útjára léphetünk. Ezen az istentiszteleten sokan indulnak gyülekezeti kirándulásra, így lehetőség van arra, hogy ezt az útmutatást a gyakorlatban is kivitelezzük. A természet szabadságában nemcsak a teremtett világ szépségében kell gyönyörködni, hanem Isten Lelkének az áldását kell óhajtani. Ezzel a feladattal lehet útra indítani gyülekezetünket: miként válhatok a közönség tagjából a közösség tagjává; hogyan élem meg a jobb adni, mint kapni apostoli tanítás bölcsességét.

Sok gyülekezetben lesz szomorú aktualitása a „kicsiny nyáj” szóösszetételnek, miután pünkösd második napja templomaink legkevésbé látogatott istentiszteleti alkalma. Így készülhetünk valami családias és személyes gyülekezetépítő tematikával, ahol a „házi gyülekezet” nem kínos fájdalomként, hanem felszabadító lehetőségként éli meg a

kicsinységet. A „mennyei erszény” kincseit illusztrálhatjuk az istentiszteleten, és batyuba rejtett igés lapokat oszthatunk a házi gyülekezet tagjainak.

A kicsiny nyáj közössége – igehirdetési vázlat

Isten országa Krisztusban van

Ítélobbírónak szeretnék felkérni Jézust egy örökösödési vitában. Ő maga nem ítélezik, de beszél az elengedés művészetéről, a bizalom hatalmáról. Szavait ezzel a felszólítással zárja: „*Ne félj, te kicsiny nyáj, mert úgy tetszett a ti Atyátoknak, hogy nektek adja az országot!*”

Isten országát sokan sokfelé keresték. Voltak nagy földrajzi felfedezések Isten lábnyomának kutatására. Voltak keresztes háborúk a szent birodalom hódítására. Volt ideológiai zarándoklat az ország teológiai kisajátítására. Isten országa Krisztusban van! Az ország: Krisztus maga. *Isten országa* ott valósul meg ebben a világban, ahol az emberek Jézus Krisztusban hisznek, követik őt, hallgatják szavát, és a szerint élnek. Ez a királyság azonban földi köntösében álruhába bújt. Értsük meg, hogy Isten országa *Krisztus visszatelég* a keresztben nyilvánul meg! Valóságosan, mégis „önmaga ellentétébe rejtve” (Luther). A Lélek ünnepén, a nyelveken szóló gyülekezet születésnapján is Krisztus keresztje van a középpontban.

A Szentlélek gyümölcse

Az istentisztelet szkopuszát az Agenda a Lélek gyümölcseként említi. A Lélek gyümölcse a Szentírás szerint: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás. Az „el nem avuló erszény” ezzel a valutával van tele. A mai világ sokszor lekicsinylően, szánakozva tekint e gyümölcsökre. Az értékek slágerlistáján új keletű gyümölcsök jelentek meg. Önmegvalósítás, cinizmus, konfrontáció, törtetés, élvhajhász életmód jellemzi a mai kor gyümölcscsaját. Isten Lelkének gyümölcsei most is az életet szolgálják! Nem szabad szégyellni, elfelejteni vagy közönyösen kidobni ezeket az értékeket. Szeretet és öröm ma is Isten kegyelmi ajándéka. Békesség és türelem ma is az élet forrása. Az apostoli gyümölcsök között ugyan nem találjuk az adakozást, de Jézus evangéliumi tanítása ma mégis erre nevel bennünket. „*Nagyobb boldogság adni, mint kapni*” – mondja az apostol, Jézusra hivatkozva (ApCsel 20,35c). Ezt a nagyobb boldogságot kevesen tűzik ki célként, mert a birtoklás csapdája ma is sokunkat tart fogva. Isten Szentlelkéhez kell imádkoznunk, hogy adakozó lelkületünk megerősödjön. Jézus szavaira kell hallgatnunk, hogy tudjunk kincseket gyűjteni a mennyben. A zsolttáros szavaival együtt valljuk: „*Ha kiárasztod lelkedet, új teremtmények keletkeznek, és megújítod a termőföld felszínét.*” (Zsolt 104,30) Hisszük és valljuk, hogy Isten Lelke ad igazi életet nélkülözőknek és felhalmozóknak, hisszük és valljuk, hogy Is-

ten Lelke újítja meg a föld színét, és csak így csökkenhet a szegények és gazdagok között tátongó szakadék mélysége.

A gyümölcsök képi illusztrációját több helyről is megismerhetjük. A révfülöpi Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központ folyosógalériáján újra és újra megállít bennünket a Lélek színeinek ábrázolása. Fiatal művészek láttatják velünk, hogy még ma is érték a hűség. Simon András egyszerű, letisztult vonalrajzai pedig hirdetik, a Lélek dinamikája szélesebben árad az ember felé. A Szentlélek alászálló galambmotívuma ott van a szívvonalban, ott van a föld koordinátáinak hálózatában, vagy ott van a tüzes lángnyelvek öblében. A pünkösdi igehirdetések illusztrációja a művészet esztétikai üzenetét továbbíthatja. Tudok olyan gyülekezetéről, ahol ebben az időben külön tanúságtételre hívják a művészeket. Ők beszélnek arról, mit jelent inspiráció és motiváció, miként adható tovább az alkotás esztétikai küldetése. Ha nem is találunk közvetlen összefüggést az evangéliumi szavak és a művészi élet tanúságtétele között, a bábeli zűrzavar átkát sokszor csak az oldja fel, ha a szavakon túl megtaláljuk a szeretet közös művészi nyelvét.

A Lélek foglalata

A bábeli zűrzavar feloldása, Péter apostol angyali megvilágosodása és Jézus beszédének erkölcsi intése egyaránt a Lélek fuvalatának áldása. Ezért kell keresni azokat a kincseket, amelyek életünk alapvető küldetését meghatározzák. A modern kor nyelvfilozófiai irányzata egyre inkább felismeri, hogy a fogalmi, nyelvi kötöttség milyen erős mértékben elválasztja az embereket egymástól, és keresi azokat a formákat, amelyek a szófogalmakon túl hasonló élményekkel gazdagítják a különböző nyelvű embereket. Mi, keresztények büszkén vallhatjuk, hogy Isten Szentlelke összeköt bennünket fogalmi sokszínűségünk ellenére. Közönségből csak így válhatunk gyülekezetté, mert nem emberi szándék, nem társadalmi akarat hívja létre az egyházat, hanem Isten Szentlelke. Isten országa Jézusban közöttünk van, így erkölcsi ítéletünknek, morális tartásunknak, alamizsnát osztogató gyakorló kereszténységünknek nem emberi vagy ideológiai alapja lesz, hanem jézusi fundamentuma. A Szentlélek láttatja meg velünk ezt a kincset, ezt a drágakövet, hogy legyen életünkben foglalata a gyémántnak. A Lélek munkálja bennünk továbbá a személyesség áldását, amelyben embertől emberig terjed az evangélium. Jézustól a tanítványokig, Pétertől Kornéliuszig, Kornéliusztól az ő háza népéig. Ebben a személyes láncban ma mi vagyunk azok, akik életünkkel kötődhetünk a Lélek láncához. Ezért kell döntenünk Isten országa mellett, ezért kell megerősödnünk a Lélek megújító hatalmában. A Lélek személyességének életláncolata pedig újra egymáshoz hív bennünket. A mai világban különösen nagy kihívás, hogy ki tudjunk lépni az élettelen virtuális árnyékvilág csapdjából, és meg tudjunk erősödni a Lélek közösségteremtő áldásában.

SOLYMÁR PÉTER TAMÁS

Tallózó

„A vagyonról szóló fejtegetés Jézus egyik legradikálisabb kijelentéséhez vezet a hittel teli életről. Amit az életvitelről itt mond, az szöges ellentétben áll a megszokott emberi felfogással, küzdeni, hogy hatalmunk legyen életünk felett az azonnali szükségletek kielégítése és az összes lehetőség számbavétele által. (...) Ha megválunk attól, amitől függünk, akkor tanulhatjuk meg legjobban, mit jelent Isten országának szabadsága. A földi javakkal szembeni magatartás kérdése nem jelentéktelen és ártatlan kérdés; ez árulja el, hogy mi fontos igazán az ember életében.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„De ha *kincset* szereznek a mennyben, (...) akkor Isten országának dolgai kötik le a figyelmüket, és ezért nem fognak aggodalmaskodni.” (*A Biblia ismerete kommentár-sorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„*Ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is.*» Ha előre küldjük a pénzünket, akkor szeretetünk elszakad a világ veszendő dolgaitól.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Végül is a szívünket kéri, alább nem adja. Ha nála lesz a szíved, ő lesz egyetlen kincsed is.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Ha csak »kicsiny nyáj« is az, amely Jézus szavára hallgat, bizonyos lehet, hogy el fogja nyerni vágyainak beteljesedését.” (Victor János: *Csendes percek*. Református Sajtóosztály)

„A »kincs« az emberi élet súlypontja, s attól függően, hogy az ember hová helyezi, más-más irányt szab saját életének.” (Ortensio da Spinetoli: *Lukács – a szegények evangéliuma*. Agapé)

„Gyűjts kincset a földön, és az elkerülhetetlenül a föld irányába fogja húzni szívedet. Gyűjts a mennyben, és az vonzani fogja szívedet céljaiddal, ambícióiddal és vágyaiddal együtt a menny irányába. A menny aligha realitás olyan ember számára, aki nem kész készpénzt investálni rá és érdekeire; de annak megtételével a menny mind realisabbá válik annak, aki így jár el. (...) Csekély tulajdonjogunk olyan fontosnak és értékesnek tűnik számunkra, hogy félünk a javaink odaadásából adódó veszteségtől. (...) Krisztus igazi megvilágításba helyezi: »Ne félj kicsiny nyáj, mert úgy látta jónak Atyátok, hogy nektek adja az országot!«” (David Gooding: *Az evangélium Lukács szerint*. Evangéliumi Kiadó)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Pünkösöd ünnepe, különösen másnapja teljesen elvesztette ünnepi fényét. Jó lenne visszahozni, tartalmát újra élővé, elevenné tenni.

Különösen is nagy vigasztalás lehet ez az ige a mosta-

ni válság idején, amikor az embereken vagyon- és érték-tárgyaik elvesztése miatt tehetetlen düh vagy páni félelem uralkodik el. De egyben elgondolkodtató is: nem biztos, hogy a kárunkra van, hogy elvesztettük a vagyonunkat. Szüntelenül kérjük Istent, hogy egyengesse utunkat, adjon jó fizetést, előmenetelt, életünkhöz szükséges javakat. Legtöbbször azonban csak akkor adunk hálát neki, ha valami nagy bajból, balesettől, betegségből mentett meg. Nehéz megéreznünk, hogy Isten akkor is a javunkat szolgálja, ha valamit visszakér abból, amivel megajándékozott. Mennyire kell jó evangélikusként komolyan venni a tizedet? Miért van az, hogy ennek fizetése még csak fel sem merül bennünk, de ha szóba kerül is, azonnal felháborodunk, játszuk a süketet, és rögtön megmagyarázzuk, hogy miért képtelenség a Biblia eme követelése.

Pünkösdkor a Lélek kiadásáért könyörgünk, hogy jöjjön el, de legyen hely is, ahová eljön, tér, amit betölt. A Lélek gyümölcse lehet a jó szándék is. Pünkösöd másnapján pedig a jó szándék, a kapott Lélek hatékony, gyümölcsöző továbbadása.

Aki megkapja az én kincsemet, vajon mit kezd vele? Ugyanúgy értékeli-e, mint én? Tud-e vele megfelelően bántani? Mennyire érezzük általános érvényűnek Jézus ígését mi, akik istenhívőnek tartjuk magunkat? „*Adjátok el vagyonotokat, és adjátok alamizsnául!*” A vagyonról való gondoskodás sok időt, energiát elvesz. Amikor nincs semmink, akkor vagyunk a legszabadabbak.

A földi boldogság kulcsa az, ha el nem múló kincseket gyűjtünk. A helyes szemléletre vezet rá ez az ige, hogy a vagyonunkat, értékeinket, földi javainkat ne kincseknek, hanem eszköznek tartsuk. Különben nem mi rendelkezünk a kincseinkkel, hanem a kincsek rendelkeznek velünk.

Kinek-kinek mi a legdrágább, az vonzza éhesen, mágnesként az egész embert, attól várva a boldogságot. Jézus szerint a legnagyobb boldogság, az igazi kincs az üdvösség, amely a hit bátorságával szeretetben eltékozolt élet.

Szentháromság ünnepe

5Móz 6,4–7.14–15

A textusról

Igénk a Tízparancsolat megisméltése mellett, után a Deuteronomium legismertebb szakasza, amelynek hatása, jelentősége felmérhetetlen. Hertz kommentárja szerint „A Semá hat szava örökre összekovácsolta Izráel nevét a monoteizmus eszméjével. (...) Ez a hat szó a legnagyobb lelki elmélyedésre nyújt alkalmat a hitvallást tevő, az imádkozó, az isteneszme fönségén eltűnődő és magas vallási élményre törekvő zsidónak. (...) Legfontosabb szava ennek

a szövegnek az *echod*, amely kifejezi az Isten egységét és azzal kapcsolatban a teremtett világegyetem egységét. Ez a legmagasabb gondolat, ameddig az emberi szellem felszárnyalni tud. Ezért oly találó br. Eötvös József mondása, mely szerint: »A természet egységét csak az képes felfogni, aki Isten egységét már felfogá.«¹

Raj Tamás sem kezdheti mással könyvét, mint az egyistenhittel, amely a zsidó vallás legfontosabb és legeredetibb eszméje. A monoteizmus alapvetően különbözik a mítoszoktól, ahol az isteneknek történetük van, születnek, élnek, viszálykodnak, esetleg meghalnak vagy feltámadnak. Szintén fontos, hogy az egyistenhitből fakad az „egyemberhit”. Ha az egész világnak egyetlen Istene van, és minden ember végső soron egyetlen párra vezethető vissza, akkor mindenki a másik testvérének tekinthető.²

Vita persze lehetséges arra vonatkozóan, hogy mennyire „tisztá” a *Sömá* monoteizmusa. Kijelenti, hogy egyetlen *JHVH* van, de nem tagadja kategorikusan, hogy más istenségek más néven létezhetnek (például 32,9 a fejezet összefüggésében, vö. 7,1–6). Mindenesetre arról nem lehet vita, hogy igénk szerint az Úr hatalomban és szeretetben minden más (akár valós, akár virtuális) istenség fölött áll.³

Ezen az Izrael népét sújtó csapások sem változtattak. Ókori keleti szokás szerint annak az istennek, akinek népét eltiporták, vége volt, vagy legalábbis alacsonyabb helyre került a panteonban. Az Úrral azonban nem ez történt. Azok számára, akik hűek maradtak hozzá, az ő hatalma kizárólagos és feltétlen volt. A próféták előre megmondták, hogy hűtlen népét megbünteti, ellenségei kezébe adja. De szent meggyőződésük volt, hogy az Úr megszabadítja népét, ha azt igazságtalanul bántják, és jogos haragja sem tart örökké.⁴

Hertz szerint 6,5-ben először fordul elő az emberiség történetében, hogy egy vallás szeretetet követel Isten iránt. „A hívő, midőn kijelenti Isten egységét, ezzel egyúttal szeretettel és feltétlenül alárendeli elméjét és szívét Isten szent akaratának.”⁵ Zsidóság és kereszténység ebben megegyezik. Luther is erre figyelmeztet: senkinek sem lehet egyetlen Istene, hacsak nem egyedül hozzá ragaszkodik, és benne bíz. Ebből következik az iránta való szeretet. Amikor Mózes azt mondja: szeresd az Urat, örömteli és önkéntes szolgálatára buzdít. „Ha valóban szeretem Istent, azt akarom, amit ő akar, semmi sem édesebb, mint hallani és

tenni, amit Isten akar, ahogyan az emberi szeretet cselekszik szereteteivel.” Majd kevéssel odébb Mt 6,21-re utalva azt mondja Luther, hogy semmi más ne uralkodjék a szívben, mint a hit és Isten szeretete.⁶ A Megváltó az Isten itt parancsolt szeretetét (6,5) a felebarát szeretetével konkretizálja (3Móz 19,18), de 5Móz 5,10 is utal rá.⁷

Az igehirdetés felé

Ami az ünnepet és a textust illeti, hadd ajánljam Fehér Károly 2005-ös előkészítőjét mind Szentháromság ünneperől, mind a textusról.⁸ Csak aláhúzni lehet, hogy ezen az ünnepnapon nem a *Sömát* kell exegetálnunk (ti. az igehirdetésben), hanem a Szentháromság Istent kell prédikálnunk. Viszont miért lenne annyira helytelen a *vestigia trinitatist* kutatni az Ószövetségben: a három férfi látogatása Ábrahámnál, az ároni áldás hármassá tagozódása vagy az ézsaiási *trisztagion*. Ha az 1Móz 1,26 többes száma az egyházatyák és a reformátorok szerint Krisztusra utal, akkor – amennyiben a Szentháromság a valóság kifejezése – miért ne kutathatnánk a nyomait? A *Sömáról* persze csak a Megváltó felől lehet és kell prédikálni – Szentháromság ünnepén is. Aki őt látta, látta az Atyát, és a Szentlélek róla tesz bizonyosságot.

Az igehirdetéshez: Egyedül a Szentháromság Isten

Isten titka és valósága. Nagyon kevés dolgot értünk igazán, a legtöbbet csak elhiszük, tudomásul vesszük. Hányan értik úgy igazán a számítógép működését, amellyel e lapszám, benne ezzel az írással készült? A mindennapi életben elég, ha elfogadjuk, hogy vannak, akik ismerik a működését. Elég, hiszen a mégoly bonyolult gép is csak emberi alkotás. De a gépet kitaláló ember működését, emberi agyunk működését megismerhetjük-e emberi agyunkkal? Ha pedig ennek elvi akadálya van, akkor milyen alapon követelhetnénk, hogy Isten tökéletesen megismertesse velünk az ő „működését”? Nem tudjuk megmagyarázni, legfeljebb képekkel körülírni. Az Atya, a Fiú, a Szentlélek nem részei Istennek, de nem is különféle megnyilvánulási módjai (modalizmus). Az Isten mindig a maga tökéletes – lényegi – egységében nyilvánul meg.

3=1, 1=3. Meg lehet-e tehát magyarázni, hogy a három egy, és az egy három? Ha csak körülírni, csak átélni lehet, akkor már nem is igaz? A zsidók és a muszlimok, az uni-

¹ Hertz, J. H. (szerk.): *Mózes öt könyve és a haftárák*. 5. *Deuteronomium*. Reprint. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. 82. o.

² Vö. Raj Tamás: *Zsidó eszmék és jelképek. A zsidóság hitvilága és közgondolkodásának filozófiája*. Saxum, Budapest, 2002. 13. kk., 18. o.

³ Clements, R. E.: *Deuteronomy*. Sheffield Academic Press, 1989. 50. k.

⁴ Vö. Schreiner, Josef: *Az Ószövetség teológiája*. Ford. Kiss B. Zsolt. Szent István Társulat, Budapest, 2004. 239. k.

⁵ Hertz 1984, 84. o.

⁶ WA XIV, 608,35–38; 609,24–29; 610,31–34

⁷ Braulik, Georg: *Deuteronomium 1–16*, 17. Echter Verlag, Würzburg, 1986. 57. k.

⁸ Fehér Károly: Szentháromság ünnepe. 5Móz 6,4–7.14–15. *Lelkipásztor*, 2005/5. 191–193. o. (Vö. 192. o.)

tárusok és Jehova tanúi – minden nem elhanyagolható különbségük ellenére – megegyeznek abban, hogy elvetik a Szentháromságról szóló tanítást. Mégpedig azért, mert Krisztussal, a testben megjelent Istennel nem igazán tudnak mit kezdeni. Szerintük elképzelhetetlen, hogy benne maga az Isten jött az emberek közé. A Szentlélekről pedig azt tanítják, hogy nem személy, hanem Isten hatalma. Az ember persze nem írhatja elő Istennek, hogy hogyan nyilatkozathatja ki magát. Ő ezt az evangéliumban látta egyszer s mindenkorra jónak. A Megváltónál határozottabban senki sem hirdette, hogy az emberi lét az örök életben teljesedik ki, és hogy ez az élet csakis általa, vagyis az emberré lett Isten által érhető el.

A szeretet Szentháromsága. Izrael népe a pusztai vándorlás idején még nem tudhatott a második Személy, a Fiú eljövételéről és a Szentlélek kitöltéséről, tehát a szentháromságtanról sem. Krisztus jövetelének és a Szentlélek kitöltésének ugyanakkor nélkülözhetetlen feltétele volt, hogy az egyetlen, igazi Urat kellett imádniuk. De nem csupán imádniuk, hanem – más népektől eltérően – szeretniük is kellett Istenüket. A Megváltó ezt mint első és nagy parancsolatot tette minden ember számára kötelezővé (Mk 12,30kk és párh.). De nehogy valaki számára elsikkadjon az összefüggés, rögtön hozzátette a második nagy parancsolatot, amely által az első kézzelfoghatóvá lesz. Gyónási, úrvacsorai liturgiánk is az ő nyomán tudatosítja a kető elválaszthatatlanságát: „Nincs más parancsolat, amely nagyobb ezeknél.” A Szentlélek pedig eszünkbe juttatja a Megváltó életét és tanítását (Jn 14,26). Különösen is a nagy parancsolatot a Szentháromság Isten és a felebarát iránti szeretettel. Azok iránt is, akik érteni akarnák a Szentháromság tanítását, és ezért nem tudják elfogadni. Azok iránt is, akik nem akarják érteni, és ezért nem tudják elfogadni. Minket pedig, akik be merjük vallani, hogy bár nem érthetjük, de meghajolunk a felfoghatatlan előtt, a Sömával is figyelmeztet: „Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked.” (5Móz 6,6)

SEZENTPÉTERY PÉTER

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus egy része 2005-ben Szentháromság ünnepén, ill. 2008-ban Szentháromság ünnepe után 1. vasárnapon is alapige volt, az LP 2005/5. számának 193., ill. az LP 2008/5. számának 194–195. oldalán már olvasható egy Tallózó a 4–7.14–15., ill. a 4–9. versekről, ezért most az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„A hívó, midőn kijelenti Isten egységét, ezzel egyúttal szeretettel és feltétlenül alárendeli elméjét és szívét Isten szent akaratának. (...) Olyan örömet és boldogságot kell éreznie, ha nevét említi, dicséretét hirdeti, és ha a Tóra szavaival foglalkozik, amelyet a szerető szív érez ifjúságának

asszonya iránt vagy az apa egyetlen fia iránt. (...) Akik így szeretik Istent, azoknak egyetlen vágya, hogy teljesítsék az ő szent akaratát, és másokat az igazság útjára vezéreljenek. (...) egész lelkeddel: egész életeddel (...). Vagyis: szeresd őt szíved utolsó csepp vérével és áldozd életedet Istenért, ha ezt kívánja.” (Hertz Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Az Úr létének és lényének ebből az egyetlen és egyedülálló voltából következik a szeretetparancs totális fogalmazása: osztatlan, teljes szívvel-lélekkel kell szeretni az Urat.” (Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Az Igét a szívbe kell zárni. Ott kell lennie a családban. Sohase felejtsek el, ha a házban ülnek vagy járnak vagy pihennek vagy felkelnek. Az ilyen igazi szellemi megemlékezés az ő Igéjéről növelni fogja és állandóan létrehozza majd az Úr iránti odaadásukat és engedelmisségüket.” (Arno C. Gaebel: Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó)

„A fiak előtti hitvallástétel is a meghallás nyomán születő hitben reménykedik.” (Szabó Andor: Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó)

„Mózes ötödik könyvének sajátos jellege itt újra elevenen kidomborodik. Ez nem a szertartások, hanem az engedelmisség könyve. Legfőbb tárgya Isten Igéje, az Úr szava Izrael szívében. (...) Isten nekünk adta az ő Igéjét, és arra int, hogy lakozzék szívében ez az Ige bőségesen, és engedjük, hogy megszentelő befolyását érvényesíthesse egész életmódunkban és jellemünkben. (...) így tanítjuk mi a gyermekeinket? (...) Észrevehetik-e az Ige áldott befolyását a mi mindennapi életünkben, szokásainkban, beszélgetéseinkben, üzleti ügyeinkben? (...) Gyermekeinknek azt kell látniuk, hogy mi az Ige légkörében élünk, és beszélgetéseinknek az Ige a tárgya, családi körünkben és pihenő óráinkban.” (C. H. Mackintosh: Elmélkedések Mózes 1–5. könyvéről. Evangéliumi Kiadó)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Szentháromság Isten

A textus első hallásra nehezen köthető az ünnep jellegéhez. Azok az emberek, akik hallgatják az igehirdetést, nagyon keveset tudnak a Szentháromság titkáról. Érdemes tisztázni az igehirdetésben, hogy nagyon nehéz ezt megérteni, befogadni, de megértetni is. Fontos talán hangsúlyozni, hogy vannak az Istennek olyan titkai, amelyek esetében 100%-osan át kell adni a hitnek a terepet.

A megértés nehézsége talán abból adódik, hogy a mi gondolkodásunknak, tudásunknak és bölcsességünknek komoly korlátai vannak. Az emberi észjárásunk, a kategóriák, fogalmak, amelyekkel leírjuk az általunk megismert világot, már önmagukban olyan korlátot jelentenek, amelybe az Isten személye nem préselhető bele. Isten személyéről szóló tanítá-

sunk és tudásunk ezért töredékes és nehezen érthető. Mintha egy elefántot akarnánk egy gyufásskatulyába belepréselni.

A Szentháromságot megérteni talán segít a következő kép. Van a fa önmagában, mint növény. Van gyökere, törzse, ága, levele. Mind fontos és elengedhetetlen részei a fának, hiszen más a funkciójuk, mégis együtt alkotják azt az egészet, amelyet mi fának nevezünk.

A Szentháromság titka tagjainak munkáján keresztül fogadható be leginkább.

Továbbadni azt, amit hallunk

Az a legfájóbb tapasztalatunk, ha nem tudunk úgy bizonyosságot tenni a legközelebbi családtagjaink között, hogy az hathatós, valóban sorsfordító legyen. De bízhatunk abban, hogy az Isten Lelke elvégzi a munkáját a szavaink nyomán.

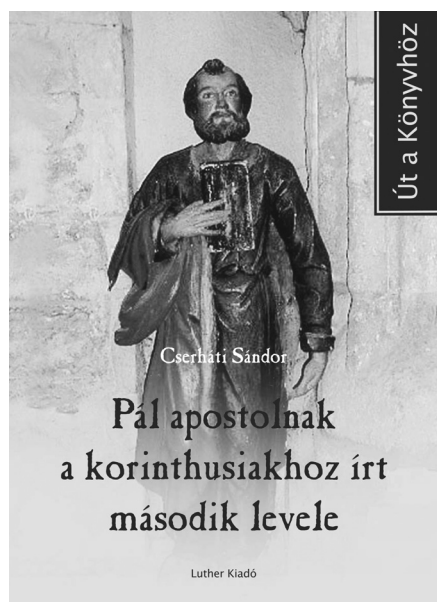
A textus hangsúlyozza a tanítói felelősségünket, vegyük ezt nagyon komolyan az életünkben. A gyülekezetünk jövője múlik rajta.

Parancsolatok, törvény

Isten törvényében voltaképp a szeretetét találjuk meg, hiszen elsősorban védeni és nem korlátozni akar. Jézus idézi ezt az igét a parancsolatok összefoglalásaképpen, ő azért jött, hogy betöltse az Úr által adott törvényt.

Isten haragja

Első hallásra nehéz kihallani a textusból, hogy az Isten haragja nem ellenünk, hanem értünk való harag. A bűnt gyűlöli, de a bűnöst szereti. Aki ezt nem veszi tudomásul, az találkozik Isten elpusztító haragjával.

Előkészületben...

Cserhádi Sándor: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele

Luther Kiadó, Budapest, 2009. 500 o.

„Vegyétek újra kézbe a boldog emlékezetű Pálnak, az apostolnak levelét! Mi az, amiről először írt nektek még az evangélium hirdetésének kezdetén? Az igazságnak megfelelően és a Lélektől áthatva szólt hozzátok...”

Római Kelemen

Aki írásmagyarázói feladatra vállalkozik, tulajdonképpen két távoli pillér között feszülő távolságot akar áthidalni. Az egyik pillér az írásmű szerzője, akinek valamiféle közlendője van, a másik pillér az olvasó, akihez a szerző szólni akar. A két fél között a megértés egyáltalán nem könnyű, hiszen mindkettő önmagába zárt egység, főként, ha korszakok választják el őket egymástól. Az írásmagyarázó feladata éppen az, hogy *a megértés hidját építse ki közöttük.*

Még a tőlünk távoli múltban élt szerző esetében is törekednünk kell mondanivalójának minél hűségesebb megszólaltatására, különben az olvasó önmagába volna befalazva,

és nem gazdagodhatna mások gondolatai és nézetei révén. Ha ez a felismerés minden írásművel kapcsolatban helytálló, sokkal inkább az a Szentírás könyveinek esetében, amelyeknek *szerei Isten nevében kívánnak szólni, és nem a magukéban.*

Az *Út a Könyvhöz* című bibliai kommentársorozat új kötetében dr. Cserhádi Sándor, az újszövetségi írásmagyarázat professzora röviddel Pál korinthusiakhoz írott első levelének magyarázata után a Második korinthusi levél kommentárját is az olvasók elé tárja. Mély merítésű és nagy ívű munkájában a megértés és megértetés hidépítésén túl a szerző arra is vállalkozik, hogy tudományosan megalapozott szövegkritikai elemzései és következtetései ne csak azok számára legyenek érthetőek, akik hivatásszerűen foglalkoznak a Szentírás titkaival, hanem – elsősorban – a szenvedélyes bibliaolvasók számára, akik tudományos előképzettség nélkül is mélyebb és megalapozott bibliaismeretre szeretnének szert tenni. A két igény, a tudományosságnak és a bibliamagyarázat olvashatóssá tételének az igénye, az aprólékos exegetikai analízis és a könnyen érthető szövegmagyarázó gondolatmenetek együtt alapozzák meg a kötet áttekinthető szerkezetét és tartalmának stílusát.

A Luther Kiadó gondozásában hamarosan megjelenik Cserhádi Sándor Második korinthusi levélhez írt kommentárja. A jelenleg zajló nyomdai munkálatok végeztével az Út a Könyvhöz című kommentársorozat legújabb kötete előreláthatólag április végén már kapható lesz a kiadó könyvesboltjában (1085 Budapest, Üllői út 24.).